

Nr 177.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till skyddsuppfostran m. m.; given Stockholms slott den 26 februari 1937.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 26 februari 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans-, ecklesiastik- och jordbruksdepartementen anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller:

I årets statsverksproposition, femte huvudtiteln, har jag under punkten 71, med hänvisning till ännu pågående utredning rörande skyddshemsverksamhetens organisation för tiden efter den 1 januari 1938, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på särskild proposition, till Skyddsuppfostran för budgetåret 1937/1938 beräkna ett förslagsanslag av 1,360,000 kronor.

Därjämte har jag under punkten 73, med åberopande av det av 1936 års riksdag fattade beslutet angående omläggning av skyddshemsverksamheten och i samband därmed stående utbyggnad och inredning av vissa skyddshem ävensom föreliggande utredning och förslag beträffande den nya skyddshemsorganisationens genomförande, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa byggnadsarbeten vid statens yrkeshem samt skol- och yrkeshem för samma budgetår beräkna ett reservationsanslag av 1,575,000 kronor.

Jag anhåller nu att få upptaga dessa och även andra i samband därmed stående frågor till närmare behandling.

Jag vill då till en början erinra, att förenämnda utredning och förslag på Kungl. Maj:ts uppdrag verkställdes av borgmästaren G. Ehrnberg och folkskolläraren J. Weijne i samråd med skyddshemsinspektören. Utredningen torde såsom bilaga få fogas vid detta protokoll. Över densamma hava yttrandet avgivits av statens inspektör för fattigvård och barnavård, medicinalstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statskontoret och skolöverstyrelsen. Därjämte har styrelsen för Margretelunds skyddshem i anledning av utredningen ingivit en skrivelse.

I. Skyddshemsorganisationens slutliga utformning.

1. 1936 års riksdagsbeslut.

Enligt 1936 års riksdags förenämnda beslut skola i den nya skyddshemsorganisationen, vilken träder i kraft den 1 januari 1938, för vardera könet finnas fyra olika slag av skyddshem, nämligen dels *skolhem*, avsedda för vanartade i skolpliktig ålder, vilka böra erhålla skolundervisning, dels *yrkeshem* för gossar och *hemskolor* för flickor, avsedda för vanartade, som avslutat sin skolgång och vid omhändertagandet icke fyllt aderton år, dels *ungdomshem*, avsedda för personer, vilka omhändertagas för skyddsuffostran i åldern 18—21 år med stöd av 22 § d) barnavårdslagen, dels slutligen särskilda anstalter, avsedda för själsligt abnorma. I den mån verksamheten vid skyddshemmen icke kommer att bedrivas av enskilda föreningar eller stiftelser, skall den övertagas av staten. Städerna Stockholm och Göteborg skola dock själva anordna för dem erforderliga skyddshem.

Beträffande användningen i den nya organisationen av nu befintliga skyddshem innebar riksdagens beslut följande:

Västmanlands läns landstings skyddshem i Sundbo skulle bli yrkeshem;

Västernorrlands läns landstings skyddshem i Boda och Norrbottens läns landstings skyddshem i Johannisberg kombinerade skol- och yrkeshem;

Stockholms läns landstings skyddshem å Norrby gård, Östergötlands läns landstings skyddshem å Folåsa, Malmö stads skyddshem å Östra Spång, Båby räddningsinstitut, Hallands läns landstings skyddshem å Mäshult, Göteborgs och Bohus läns landstings skyddshem å Gräskärr, Värmlands läns landstings skyddshem å Älvåsen, Örebro läns landstings skyddshem i Åkerby och Gävle stads skyddshem å Engesberg skolhem för gossar;

diakonissanstalten samariterhemmets i Uppsala skyddshem Morängen, svenska diakonissällskapets skyddshem Sjötorp och Mossebo, det städerna Hälsingborg, Landskrona och Lund tillhöriga skyddshemmet Sonestorp, Göteborgs diakonissanstalts skyddshem Härsjögården samt Stockholms kyrkliga skyddshemsföreningens hem Hornö hemskolor, sistnämnda hem avsett att jämväl mottaga mödrar och deras späda barn;

Vårsta diakonissanstalts skyddshem å Gälegården kombinerat skolhem och hemskola; samt

Stockholms läns landstings skyddshem å Husby gård, Östergötlands läns landstings skyddshem å Broby, Malmö stads skyddshem å Allarp och Värmlands läns landstings skyddshem Björkåsen skolhem för flickor.

Jönköpings läns landstings skyddshem i Höreda och stiftelsen Drottning Sophias skyddshem Bistaborg skulle alltjämt utgöra ungdomshem, det förstnämnda för ynglingar och det sistnämnda för unga kvinnor.

Likaledes skulle de själsligt abnorma alltjämt omhändertagas, de manliga å skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall och de kvinnliga å Stockholms stadsmissions skyddshem Skarvik-Tallåsen.

Skyddshemssakkunniga, vilkas utredning låg till grund för Kungl. Maj:ts proposition till 1936 års riksdag, hade i sitt förslag verkställt en uppdel-

ning av landet i särskilda upptagningsområden för de olika yrkeshemmen, skolhemmen och hemskolorna. I detta hänseende framhöll jag vid anmälan av propositionen, att de upptagningsområden, som kunde komma att bli fastställda, icke finge göras så bindande, att skyddshemsverksamhetens ledning berövades möjligheterna att på ett lämpligt sätt disponera tillgängliga platser.

I 1936 års proposition hade dessutom föreslagits, att det städerna Hälsingborg, Landskrona och Lund tillhöriga skyddshemmet Ljungaskog samt Älvsborgs läns landstings skyddshem i Forsane skulle förändras till yrkeshem. Övriga i det föregående icke nämnda skyddshem, däribland Fröbergsska stiftelsens skyddshem å Norrgård, Margretelunds skyddshem i Lidköping, Västerbottens läns landstings skyddshem Stenfors, samtliga för gossar, samt Håkanstorp, Vita bandets småbrukshem för flickor, skulle enligt förslaget få fortsätta sin verksamhet intill utgången av år 1941, vid vilken tidpunkt senast klarhet borde hava vunnits rörande deras framtida användning.

Beträffande skyddshemmen Margretelund och Håkanstorp hade av skyddshemssakkunniga föreslagits, att de skulle inrättas till hem för psykiskt efterblivna, vilka avslutat sin skolgång, Margretelund för gossar och Håkanstorp för flickor. Såsom gemensam beteckning för dessa hem hade av skyddshemssakkunniga föreslagits *jordbrukshem*. Detta förslag upptogs dock icke av Kungl. Maj:t framför allt med hänsyn dels därtill, att ytterligare erfarenhet rörande behovet av platser å sådana hem ansågs erforderlig, dels därtill att ledningen för Håkanstorp ställt sig helt avvisande och även ledningen för Margretelund yppat mycket starka betänkligheter mot detsamma.

Fröbergsska stiftelsen hade av skyddshemssakkunniga tilldelats en annan uppgift såsom enligt sakkunnigas mening mera naturlig och lämplig. Efter försäljning av egendomen Norrgård skulle av stiftelsens hela förmögenhet bildas en fond, vars avkastning skulle användas till understödjande av verksamhet för vård och uppfostran av såväl vanvårdade som vanartade gossar från länet och främst från vissa i det till grund för stiftelsen liggande testamentet angivna kommuner. Det skulle i så fall även kunna tänkas, ansågo de sakkunniga, att denna fond sammansloges med en för flickors uppfostran tidigare bildad fond samt att avkastningen av den sammanslagna fonden finge användas för såväl flickors som gossars uppfostran, alltefter föreliggande behov. Denna verksamhet kunde anknytas till upptagningshem för gossar och flickor. Fondens medel skulle dock icke enbart användas till driften av dessa hem, utan därav skulle även bestridas kostnaderna för utackordering i enskilda hem av och yrkesutbildning åt hemmens skyddslingar. Även den kommunala avgiften för vård å skyddshem samt för eftervård skulle bestridas av fonden.

Detta skyddshemssakkunnigas förslag föranledde ingen erinran från min sida.

Med anledning av väckta motioner, avseende dels *att* skyddshemmet å Norrgård måtte få bibehållas såsom skyddshem och ingå i den nya organisationen

såsom ett kombinerat skol- och yrkeshem, dels ock att de av Kungl. Maj:ts föreslagna yrkeshemmens antal måtte ökas till fyra och att, förutom de föreslagna, även Margretelund måtte bibehållas såsom yrkeshem, uttalades i det av riksdagen åberopade, av sammansatta stats- och andra lagutskottet afgivna utlåtandet nr 1, bland annat, att utskottet icke kunnat undgå att tillmäta de i motionerna framförda synpunkterna — främst angelägenheten av att donationsmedlen bevarades och utnyttjades — väsentlig betydelse för skyddshemsverksamhetens praktiska utformning. Utskottet förordade därför ett ytterligare övervägande av förslaget i dessa delar, innan slutlig ståndpunkt toges till detsamma. I avbidan härå borde de föreslagna om- och tillbyggnaderna vid skyddshemmen Ljungaskog och Forsane anstå. Vid den av utskottet sålunda förordade undersökningen borde närmare klarläggas konsekvenserna med hänsyn till gällande donationsvillkor av ett genomförande av skyddshemssakkunnigas förslag, i samband varmed det bleve tillfälle att även ur andra synpunkter till förnyad prövning upptaga frågan om donationshemmens lämpliga inordnande i den nya organisationen, måhända genom annan indelning i upptagningsområden än i propositionen föreslagits, eventuellt dessas förminskande, utan att det huvudsyfte äventyrades, som propositionen velat tillgodose.

Beträffande skyddshemsorganisationens praktiska utformning i Norrland anförde utskottet, likaledes i anledning av väckt motion, att det med hänsyn till de långa avstånden syntes böra tagas under ytterligare omprövning, huruvida icke skyddshemmet Stenfors skulle kunna inordnas i organisationen såsom skolhem.

Av de skyddshem, vilkas verksamhet enligt riksdagens beslut skall övertagas av staten, skulle det till yrkeshem bestämda Sundbo samt de till kombinerade skol- och yrkeshem avsedda Boda och Johannisberg övertagas med äganderätt. För påbörjande av dessa hems utbyggande för det nya ändamålet enligt upprättad plan anvisade riksdagen ett reservationsanslag av 200,000 kronor. Av övriga ifrågavarande skyddshem skulle de, vilka avsetts till skolhem och hemskolor, arrenderas av staten. Det förutsattes dock, att i något fall huvudmannen för ett skyddshem kunde tänkas icke önska överlämna detta till staten på de villkor, som föreslagits.

De för nämnda tre skyddshems övertagande av staten med äganderätt fastställda villkoren innebära, att själva anstaltsbyggnaderna tillika med sådana inventarier, vilka erfordras för det nya ändamålet, jämte ett jordområde av omkring 8—10 hektar skola utan ersättning överlämnas till staten, medan i övrigt erforderlig jord jämte tillhörande byggnader samt döda och levande inventarier för jordbruket skola inlösas av staten. Kostnaderna för sådan inlösen av samtliga de i propositionen till yrkeshem samt kombinerade skol- och yrkeshem föreslagna fem skyddshemmen beräknades till 500,000 kronor. Statens kostnader i övrigt för utbyggande av berörda fem hem uppskattades till sammanlagt 1,278,000 kronor, därav för Forsane 310,000 kronor och för Boda 185,000 kronor. Härtill skulle komma kostnader för utrustning av

verkstäder och nyanskaffning av inventarier till de nya förläggningarna, beräknade till sammanlagt 83,450 kronor.

Utom nyssnämnda hem skulle även det till ungdomshem bestämda skyddshemmet Höreda övertagas av staten. Beträffande de närmare villkoren därför samt omorganisationen av detta hem skulle emellertid särskild utredning verkställas i så god tid, att frågan kunde föreläggas 1937 års riksdag.

För att åstadkomma en utjämning mellan de landsting och i landsting ej deltagande städer, vilka äro ägare till skyddshem, samt övriga landsting och sådana städer har ett visst likvidationsförfarande bestämts. Enligt detta skola landstingen och nämnda städer med undantag för Stockholm och Göteborg fortsättningsvis under vart och ett av åren 1938 och 1939 till statskontoret inbetala 700 kronor för elev och år, att av statskontoret fonderas, varefter till de landsting och städer, vilkas skyddshem övertagits av statsverket, med undantag för Jönköpings läns landsting såsom huvudman för Höreda skyddshem, skall utbetalas halva värdet av själva anstaltsbyggnaderna. Sammanlagt har beräknats komma att till nämnda fond inflyta omkring 1,400,000 kronor. Härav har såsom vederlag för anstaltsbyggnaderna vid samtliga i propositionen föreslagna yrkeshem samt kombinerade skol- och yrkeshem, således även Ljungaskog och Forsane, beräknats omkring 500,000 kronor. Ytterligare ett belopp av omkring 750,000 kronor har beräknats erforderligt för en framtida inlösen även av anstaltsbyggnaderna vid skolhem och hemskolor. Återstående omkring 150,000 kronor hava avsetts att användas till förbättringsarbeten å skolhem och hemskolor.

2. Förslag beträffande användningen av Fröbergiska stiftelsen och dess skyddshem å Norrgård samt skyddshemmen Margretelund, Ljungaskog och Forsane.

Utredningsmännen.

I förut omförmälda utredning och förslag beträffande den nya skyddshemsorganisationens genomförande hava förenämnda utredningsmän till en början behandlat frågan om skyddshemmen Norrgårds och Margretelunds inpassande i organisationen och därvid anfört i huvudsak följande.

Det måste anses självklart, att de donationer, som vore knutna vid verksamheten bland vanvårdad eller vanartad ungdom, borde bevaras för sitt ändamål. Å andra sidan vore det dock utredningsmännens bestämda uppfattning, att förekomsten av donationsmedel icke finge förrycka den blivande organisationen och därigenom göra denna mindre ändamålsenlig.

Vad först beträffade *Norrgård* hade skyddshemssakkunnigas ställningstagande till nämnda hem förnämligast dikterats av det ringa behovet av skyddshemsplatser inom den del av landet, bortsett från Kalmar län, som Norrgård rimligen borde betjäna. Nämnda sakkunniga hade jämväl ansett, att hemmets läge i omedelbar närhet av tätbebyggelse inom Kalmar stad försvårade dess användning till yrkeshem, samt att anstaltsbyggnadens storlek och mindre hemliknande beskaffenhet gjorde skyddshemmet mindre lämpligt som skolhem.

För att ytterligare klargöra behovet av anstaltsplatser hade utredningsmännen fortsatt den undersökning angående antalet nykomna elever från

skilda delar av landet, som skyddshemssakkunniga verkställde för en fem-årsperiod. De hade alltså infordrat uppgifter även för tiden 1 januari 1935—30 juni 1936. Av de lämnade uppgifterna framginge, att från Kalmar län överlämnats för skyddshemsvård 8 elever under 15 år, då däremot för övriga delar av landet motsvarande intagningsciffror varit vida lägre. Från de kringliggande länen, Jönköpings, Kronobergs, Gotlands och Blekinge, vilka kunde tänkas att gemensamt med Kalmar län bilda upptagningsområde för ett skolhem å Norrgård, hade endast en elev i motsvarande ålder intagits. Även om intagningsciffran från dessa län vore mycket låg, vilket också skyddshemssakkunniga framhållit, torde det med hänsyn till det relativt stora platsbehov för yngre elever, som trots den allmänna nedgången alltjämt gjorde sig gällande för Kalmar län, kunna få anses vara befogat att utnyttja Fröbergiska stiftelsens donationsmedel för ordnande av ett mindre skolhem å Norrgård.

En tänkbar utväg vore, att det ifrågasatta skolhemmet å Norrgård även erhöle en del elever från de delar av Skåne, som gränsade mot Småland eller norra Blekinge. Emellertid framginge klart av den förnyade undersökningen, att behovet av skyddshemsplatser för Skånes del fortfarande vore så stort, att man ej genom upprättandet av ett skolhem å Norrgård kunde nedbringa den för Skåne föreslagna organisationen av två skolhem, Östra Spång och Råby, samt ett yrkeshem, Ljungaskog. Däremot kunde vid stor tillströmning av elever till skolhemmen i Skåne en överföring till Norrgård vara möjlig.

Efter överläggning och i samråd med representanter för Fröbergiska stiftelsen ville utredningsmännen föreslå, att stiftelsen upprättade ett skolhem vid Norrgård. Å den tämligen stora egendom, som skyddshemmet disponerade, syntes lämplig plats för ett hem för yngre elever kunna erhållas på tämligen långt avstånd från såväl nuvarande anstaltsbyggnad som tätare bebyggelse. Utredningsmännen ansåge, att skolhemmet borde byggas för högst 25 elever.

Aterstode att finna lämplig användning för den stora anstaltsbyggnaden och egendomen i övrigt. Enligt utredningsmännens förmenande skulle detta ske, om anstaltsbyggnaden användes till lärlingshem. I skyddshemssakkunnigas andra betänkande erinrades om att Stockholms stad upprättat lärlingshem, där bland annat villkorligt utskrivna skyddshemselever mottoges. Skyddshemssakkunniga förmenade, att det sätt varpå huvudstaden löst denna fråga kunde vara en förebild för andra större städer. Emellertid varnade skyddshemssakkunniga för att draga samman villkorligt utskrivna skyddshemselever från skilda trakter till ett och samma lärlingshem. När utredningsmännen trots att Kalmar icke vore någon särskilt stor stad ville förorda upprättande av ett lärlingshem för från skolhemmet villkorligt utskrivna elever, vore det med tanke på att Fröbergiska stiftelsen dels finge ett ganska begränsat upptagningsområde, dels ock skulle taga vård om icke blott vanartade utan även vanvårdade ynglingar från i stort sett samma upptagningsområde. Lärlingshemmet syntes kunna bereda utrymme och vård för båda dessa grupper av ungdomar, utan att någon risk för olämplig påverkan från endera gruppen behövde föreligga. Det gällde ju här skyddshemselever, som, om de icke intoges på lärlingshem, i vart fall komme att utskrivas och vistas tillsammans med andra ungdomar ute i samhället.

Utredningsmännen ansåge den av dem föreslagna organisationen av Norrgård väl tillgodose donators önskemål, då såväl vanartade som vanvårdade gossar komme att beredas vård.

Skyddshemmet Margretelunds inpassande i organisationen kunde enligt utredningsmännens mening ske på något av följande tre sätt, antingen 1) ge-

nom dess inrättande till ett hem för i andligt avseende sent utvecklade ynglingar över den egentliga skolåldern (jordbrukshem);

eller 2) genom dess förändring till yrkeshem med ett med skyddshemmet Forsane gemensamt, delat upptagningsområde;

eller 3) genom att detsamma i stället för Forsane förändrades till yrkeshem och ensamt erhöle det upptagningsområde, som avsetts för Forsane.

Alternativet 2) avvisas emellertid bestämt av utredningsmännen med hänsyn till att riksdagen i förevarande fråga bland annat uttalat, att en eventuell minskning av upptagningsområdena icke finge äventyra det huvudsyfte, som reformen velat tillgodose. Detta komme dock enligt utredningsmännens mening att ske vid en uppdelning av yrkeshemsklientelet i västra Sverige på två hem. Gjorda beräkningar utvisade nämligen, att Margretelund och Forsane vid en sådan uppdelning endast skulle erhålla 20—30 elever vardera. Bortsett från det ekonomiskt mindre ändamålsenliga i att upprätta allt för små yrkeshem, förhindrade ett så ringa elevantal tillräcklig differentiering i yrkesvalet inom skyddshemmet, vilket måste anses vara ett av reformens huvudsyften.

Beträffande det under 1) upptagna alternativet, att inrätta Margretelund till ett hem för i andligt avseende sent utvecklade ynglingar över den egentliga skolåldern, anföra utredningsmännen, att de från skyddshemsstyrelserna infordrat uppgifter för utrönande av behovet av ett sådant hem och att sådana inkommit från nästan samtliga tillfrågade. Därvid hade behovet av ett hem av angiven typ allmänt vitsordats. Styrelserna för de manliga skyddshemmen uppgåvo sig hava sammanlagt 35—40 elever, vilka lämpligen hörde hemma på en anstalt för efterblivna. Även om hänsyn toges till att i denna siffra vore inräknade en del elever i skolåldern, för vilka något specialhem icke ifrågasatts, återstode ändå tillräckligt antal ynglingar för att motivera ett sådant hem för elever över den egentliga skolåldern. Hänsynen till såväl de elevgrupper, det här gällde, som effektiviteten i de vanliga skyddshemens arbete motiverade enligt utredningsmännens mening upprättandet av specialhem för i andligt avseende något efterblivna elever. En med den nu ifrågasatta likartad organisation hade också under en längre tid och med stor fördel prövats i exempelvis Danmark och Finland. Eftersom ett specialhem, varom nu vore fråga, krävde ett tämligen stort jordbruk men en relativt enkel och billig förläggning samt det dessutom vore önskvärt, att hemmet hade någorlunda centralt läge, vore såväl Margretelund som Forsane väl lämpade för ändamålet. Ettdera av dessa hem borde därför disponeras för utbildning av yrkeselever, medan det andra bleve specialhem för i andligt avseende sent utvecklade elever över den egentliga skolåldern.

Utredningsmännen hade från styrelsen för Margretelund fått mottaga en skrivelse, däri styrelsen vidhölle sin förut hävdade uppfattning, att Margretelund alltjämt borde bibehållas vid sin uppgift att enligt barnavårdslagen omhändertaga och fostra vanartade och sedligt försummade barn, för vilka den donation tillkommit, som låge till grund för hemmets upprättande. Styrelsen förordade bestämt, att Margretelund omändrades till ett yrkeshem,

såsom angivits under alternativ 3), men ville dock icke undandraga sig att medverka till hemmets utnyttjande för vård av psykiskt efterblivna vanartade gossar. Styrelsen förklarade sig alltså i första hand villig att, under förutsättning av stadsfullmäktiges i Lidköping godkännande, medverka till en lösning enligt de grunder, som finnas angivna å sid. 87 ff. i bilagan till detta protokoll.

Skulle åter Margretelund omändras till ett hem för psykiskt efterblivna och stiftelsen ekonomiskt svara för verksamheten samt (intill en preliminärt uppskattad kostnad av 75,000 kronor) bekosta den utbyggnad av hemmet, som även i fråga om denna lösning bleve oundgänglig, har styrelsen ansett sig som villkor böra uppställa, dels att ett blivande avtal inginges för en tid av minst 15 år, dels ock att staten förbunde sig att under avtals-tiden lämna ett årligt bidrag motsvarande 900 kronor för elev, dock ej för något år mindre än 27,000 kronor.

För att kunna bedöma de ekonomiska verkningarna av Margretelunds användande som yrkeshem hade utredningsmännen låtit arkitekten i järnvägsstyrelsen Birger Jonson utföra ritningar och kostnadsberäkningar för de om- och tillbyggnader, som vid sådant förhållande skulle bliva erforderliga. Kostnadsberäkningarna utvisade, att ett utbyggande av hemmet skulle draga en kostnad av omkring 376,000 kronor. Då stiftelsen förklarat sig villig att medverka till omändringen med ett belopp av 150,000 kronor, skulle alltså statens kostnad bliva omkring 226,000 kronor. Uppmärksammas borde vidare, att staten vid utgången av avtalsperioden, det vill säga efter 25 år, skulle utan vederlag till stiftelsen överlämna de för nämnda kostnad uppförda byggnaderna. I detta sammanhang anföres ock, att en förändring av Forsane skyddshem till yrkeshem beräknas draga en kostnad av 280,000 kronor.

När utredningsmännen för sin del ville förorda Margretelunds användande som hem för i andligt avseende sent utvecklade skyddshemselever över den egentliga skolåldern, skedde det emellertid icke främst från ekonomiska synpunkter. Uppenbarligen måste man vid organisationens uppgörande i första hand taga hänsyn till vad som för vården av det klientel, skyddshemsverksamheten ville tjäna, vore ändamålsenligast. Därvid kunde icke bortses från det betydelsefulla förhållandet, att Margretelund låge i så omedelbar närhet av egentlig stadsbebyggelse, att omhändertagandet av mera svårfostrade elever måste vara förbundet med betydande vanskligheter. Vid ett yrkeshem komme elevantalet att bliva väl dubbelt så stort som vid ett specialhem för psykiskt efterblivna, varjämte yrkeshemmet skulle fostra ur vanartssynpunkt mera avancerade elever. Det bästa utnyttjandet av Margretelund ansåge utredningsmännen därför vara, att hemmet användes för i andligt avseende sent utvecklade skyddshemselever över den egentliga skolåldern. Något hinder härför funnes icke heller, då styrelsen förklarat sig villig att medverka till en dylik lösning, även om styrelsen helst önskade en förändring till yrkeshem.

Sedan utredningsmännen sålunda ånyo övertvägt frågan om den framtida

användningen av skyddshemmen Norrgård och Margretelund och i intetdera fallet kunnat förorda, att respektive hem förändras till yrkeshem, hava skäl till ändring av skyddshemssakkunnigas förslag i fråga om yrkeshemsorganisationen ej ansetts föreligga. Utredningsmännen föreslå sålunda ett fasthållande vid den tidigare framlagda planen, enligt vilken *skyddshemmen Ljungaskog och Forsane* inlösas av staten och utbyggas till yrkeshem.

Yttranden.

Mot utredningsmännens förslag i de delar, för vilka redogörelse nu lämnats, göras inga egentliga erinringar i de avgivna yttrandena.

Statens inspektör för fattigvård och barnavård konstaterar med tillfredsställelse, att de av stiftelser ägda skyddshemmen Norrgård och Margretelund kunnat inordnas i den blivande organisationen samt att önskvärda förbättringar med stöd av hemmens donationer nu kunde där verkställas. Inspektören tillstyrker uttryckligen utredningsmännens förslag beträffande Norrgård. Den nuvarande anstalten, vilken föreslagits till lärlingshem för dels från det nya skolhemmet villkorligt utskrivna elever, dels äldre vanvårdade men icke vanartade ynglingar från hela det för skolhemmet tilltänkta upptagningsområdet, borde dock enligt inspektörens mening kunna bereda utrymme för ytterligare elever. I den mån ökad erfarenhet vunnits, borde därför där kunna mottagas elever även från andra delar av landet. Beträffande Margretelund anför inspektören, efter att hava omnämnt de av utredningsmännen övervägda möjligheterna att där inrätta antingen ett jordbrukshem eller ett yrkeshem, att, även om man i enlighet med förslaget stannade för den förstnämnda uppgiften, verksamheten torde kunna vidare utvecklas så, att eleverna erhöle undervisning jämväl i vissa lämpliga hantverk och därigenom bleve mera dugliga för sitt blivande kall som jordbrukare.

Skolöverstyrelsen finner förslaget rörande Norrgård i stort sett tillfredsställande, först och främst därför att, därest förslaget bifölles, anstalten komme att fortfarande vara knuten till skyddshemsverksamheten, och vidare därför att hela egendomen och icke blott en del av densamma komme att tagas i anspråk. Överstyrelsen förklarar sig visserligen icke av den förebragta utredningen hava kunnat bilda sig en bestämd uppfattning om, huruvida elevantalet vid det föreslagna lärlingshemmet kunde beräknas bliva så stort, att anstaltsbyggnaden och de jämförelsevis stora jordområden, som skulle användas för detsamma, kunde komma att bliva utnyttjade på ett i ekonomiskt och andra avseenden rationellt sätt, men anser sig dock böra tillstyrka förslaget rörande omorganisationen av Norrgård, då det ur allmänna synpunkter måste betraktas såsom synnerligen betydelsefullt, att ett lärlingshem komme till stånd.

Beträffande Margretelund anför skolöverstyrelsen, att styrelsen fortfarande hyste den i sitt tidigare över skyddshemssakkunnigas betänkande avgivna yttrande uttalade uppfattningen, att ett hem av Margretelunds karaktär skulle hava en stor uppgift att fylla med hänsyn till önskvärdheten och lämplig-

heten av att för sysselsättning inom jordbruksyrket lämpade elever kunde erhålla en för dem särskilt avpassad utbildning. Emellertid, fortsätter överstyrelsen, kunde genom utredningsmännens undersökningar nu anses konstaterat, att behov även föreläge av en anstalt för efterblivna. Vid sådant förhållande och då styrelsen för Margretelund förklarar sig kunna medverka till hemmets utnyttjande för vård av psykiskt efterblivna vanartiga gossar, ansåge sig överstyrelsen icke böra avstyrka bifall till förslaget i denna del.

Jag torde här även få redogöra för innehållet i den av *styrelsen för Margretelund* ingivna skrivelsen.

Styrelsen, som varit i tillfälle att taga del av utredningsmännens förslag, gör i fråga om vissa punkter i detsamma följande erinringar.

Vid sitt bedömande av de ekonomiska verkningarna av Margretelunds användande som yrkeshem hade utredningsmännen angivit statens kostnad till 226,000 kronor och i sammanhang därmed fixerat beloppet för en omändring av Forsane till yrkeshem till 280,000 kronor. För att ej jämförelsen skulle bli missvisande, borde emellertid enligt styrelsens mening till sistnämnda belopp läggas ytterligare dels kronor 135,000 för inlösen av Forsane egendom jämte jordbruksbyggnader samt levande och döda inventarier, dels ock kronor 94,500 för inlösen av själva anstaltsbyggnaderna eller tillhopa kronor 229,500. Sammanlagda kostnaden för statsverket skulle alltså bli för Margretelund kronor 226,000 och för Forsane 509,500.

Vidkommande det förhållandet, att avtalstiden föreslagits till 25 år och att äganderätten även till de byggnader, vartill staten bidragit, därefter utan vederlag skulle övergå till stiftelsen, hade detta givetvis sin grund i Margretelunds karaktär av donation, tillkommen genom ett testamentariskt förordnande, vilket ålade styrelsen att städse ha stiftelsens rätt och bästa för ögonen. Emellertid hade styrelsen vid överlämnandet av sitt förslag utgått från den förutsättningen, att avtalet efter de 25 åren prolongerades, varigenom frågan om äganderätten i realiteten komme att vara av underordnad betydelse.

Styrelsen hade vid sitt ståndpunktstagande låtit sig ledas av den uppfattningen, att inrättandet av ett yrkeshem skulle vara den bästa lösningen ifråga om Margretelunds framtida användning och därför bestämt förordat denna utan att dock ha velat utesluta möjligheten av anstaltens omändring till ett hem för i andligt avseende sent utvecklade elever på sätt, utredningsmännen föreslagit. Skulle emellertid statsmakterna ej finna skäl för inrättande av ett hem av sistnämnda typ, ansåge styrelsen Margretelund obetingat före Forsane böra ifrågakomma som yrkeshem. För detta talade dels det förhållandet, att statens kostnader väsentligt komme att nedbringas, dels ock Margretelunds karaktär av stiftelse, tillkommen speciellt för skyddshemsverksamhet. De skäl, utredningsmännen anfört mot yrkeshemmets förläggande till Margretelund, ansåge styrelsen icke finna stöd i resultatet av den snart femtioåriga verksamhet, som bedrivits därstädes.

Departementschefen.

En av de frågor, som vid riksdagsbehandlingen förra året av förslaget till omorganisation av skyddshemsverksamheten tilldrog sig särskild uppmärksamhet, gällde användningen av de båda stiftelsehemmen Norrgård och Margretelund jämte vid desamma knutna donationsfonder.

Beträffande Norrgård hava utredningsmännen nu hos styrelsen för Frö-

bergska stiftelsen vunnit stöd för en lösning, varigenom denna stiftelses rika tillgångar skulle få en god användning för det med desamma avsedda ändamålet: vanvårdade och vanartade barns försörjning och uppfostran. Förslaget om inrättande å stiftelsens egendom av ett skolhem och användande såsom lärlingshem av den nuvarande anstaltsbyggnaden torde väl tillgodose det framkomna önskemålet, att stiftelsen alltjämt skall få fortsätta sin verksamhet enligt donators avsikter. Vid sådant förhållande lär någon ändring i det ursprungliga förslaget om skyddshemmet Ljungaskogs inrättande till yrkeshem icke böra ifrågakomma.

Vid prövningen av spörsmålet om Margretelunds framtida användning uppkommer till en början frågan, huruvida särskilda i enlighet med skyddshems-sakkunnigas förslag inrättade jordbrukshem för psykiskt efterblivna elever över den egentliga skolåldern kunna anses erforderliga. Min förra året yppade tveksamhet beträffande behovet av sådana hem har undanröjts av den nu förebragta utredningen. Med det antal elever av båda könen vid nuvarande skyddshem, som funnits vara i behov av vård och fostran å särskilda hem, håller jag före, att inrättandet av sådana hem, ett för vardera könet, är fullt försvarligt. Riktigare synes mig dock vara att beteckna ifrågavarande vanartade såsom med avseende å förståndsutvecklingen efterblivna. För den händelse framdeles skulle visa sig önskvärt att kunna till dylikt hem överlämna även personer, som omhändertagits efter fyllda aderton år, torde Kungl. Maj:t böra äga bemyndigande att besluta därom. Av vad jag nu föreslagit torde nödvändiggöras ändring av 43 § 1 mom. barnavårdslagen. Jag har för avsikt att senare i dag framlägga förslag härom.

Återstår spörsmålet, var det för manliga elever av nu ifrågavarande kategori avsedda hemmet skall förläggas. Denna fråga sammanhänger nära med förläggningen av det för västra Sverige avsedda yrkeshemmet. De hem, som enligt utredningsmännen kunna komma till användning för ettdera av dessa ändamål, äro Forsane och Margretelund. Ur ekonomisk synpunkt ställa sig de härutinnan prövade alternativen på följande sätt.

Statens kostnader för utbyggande av skyddshemmet Forsane till yrkeshem hava i nu föreliggande förslag beräknats till 280,000 kronor. Enligt vad jag inhämtat, beror minskningen av utbyggnadskostnaden i förhållande till vad som tidigare beräknades av skyddshemssakkunniga, nämligen 310,000 kronor, därpå, att ett för uppförande av ladugårdsbyggnad avsett belopp av 30,000 kronor icke anses böra medräknas, enär denna byggnad redan uppförts av nuvarande huvudman samt vederlag härför beräknats vid angivande av kostnaderna för inlösen av hemmet. Skyddshemmet Margretelunds förändring till yrkeshem skulle enligt utredningsmännens beräkningar betinga en kostnad av sammanlagt 376,000 kronor, varav stiftelsen skulle bidraga med 150,000 kronor och återstoden, 226,000 kronor, bestridas av staten.

Nu nämnda siffror i fråga om statens kostnader i ena och andra fallet synas mig riktigt återgiva läget. Den av styrelsen för Margretelund hävdade meningen, att för åstadkommande av en mera rättvisande jämförelse av

kostnaderna för utbyggande av skyddshemmet Forsane till yrkeshem även borde hava medräknats kostnaderna för inlösen av såväl de egentliga anstaltsbyggnaderna som själva jordegendomen, kan jag icke finna hållbar. Antingen Forsane inrättas till yrkeshem eller jordbrukshem torde det nämligen bliva ofrånkomligt, att staten helt inlöser detta hem. Inlösningskostnaderna bliva således desamma i båda fallen och den uppkommande differensen begränsar sig till de rena utbyggnadskostnaderna.

Kostnaderna för inrättande av Margretelund till jordbrukshem hava av hemmets styrelse angivits till 75,000 kronor. Detta belopp är styrelsen villig att bestrida och några kostnader för staten uppkomma således icke här.

För Forsanes del föreligga inga särskilda beräkningar å de kostnader, som skulle bliva erforderliga, därest hemmet inrättades till jordbrukshem. Jag har emellertid inhämtat, att vid en dylik förändring den ny- eller tillbyggnad, som upptagits i det av arkitekten Jonson på skyddshemssakkunnigas anmodan uppgjorda byggnadsprogrammet icke skulle erfordras. Man skulle för sagda fall endast behöva räkna med en kostnad för ändring av nuvarande byggnader av omkring 25,000 kronor.

En jämförelse mellan de föreliggande bägge alternativen uteslutande från kostnadssynpunkt ger således vid handen, att kostnaderna för staten ställa sig något högre vid ett inrättande av Forsane till yrkeshem och Margretelund till jordbrukshem än vid det motsatta alternativet. Merkostnaden skulle bliva omkring 29,000 kronor. Mot denna kostnadsökning synes mig dock böra ställas den under punkten 7 i Margretelundsstyrelsens förslag till avtal intagna bestämmelsen, att efter den 25-åriga avtalstidens slut äganderätten till de byggnader, som under den tiden uppförts och vartill stiftelsen bidragit, utan vederlag skulle tillfalla stiftelsen. Även om styrelsen förutsätter en förlängning av det föreslagna avtalets giltighetstid, torde dock den osäkerhet i äganderättsförhållandena, som en sådan bestämmelse är ägnad att skapa, giva anledning till återhållsamhet, när det gäller statens ekonomiska medverkan.

När jag således oaktat nämnda kostnadsskillnad anser mig böra giva min anslutning till det av utredningsmännen förordade förslaget, är det emellertid framförallt av andra skäl. Kostnadsfrågan får enligt min mening icke tillmätas den vikt, att en ur praktiska synpunkter mindre lämplig anordning föredrages framför en mera ändamålsenlig endast därför, att den ställer sig i någon mån billigare för staten. Vad utredningsmännen i detta hänseende anfört mot Margretelunds inrättande till yrkeshem synes mig avgörande. Verksamheten vid ett yrkeshem, som uteslutande kommer att omfatta äldre och mera svårartade elever, kan icke gärna, som i styrelsens för Margretelund skrivelse skett, jämfästas med den vid hemmet för närvarande utövade, vilken även till stor del avser skolpliktiga och förhållandevis välartade äldre elever. Därtill kommer det från flera håll omvittnade förhållandet, att Margretelunds jordbruk är av den förstklassiga beskaffenhet, att detta hem bör framför Forsane komma i åtanke, när det gäller en uppfostringsverksamhet, vilken såsom huvudsakligt fostringsmedel har att lita till jordbruksarbete.

Enär styrelsen för Margretelund förklarar sig villig att medverka till hemmets utnyttjande för vård och uppfostran av här ifrågavarande klientel och ett sådant ändamål synes mig väl låta sig förena med de av donator uppdragna riktlinjerna, torde något hinder för genomförande av utredningsmännens förslag i denna punkt icke föreligga. Jag vill därför förorda detsamma.

De beräknade kostnaderna för staten sammanfalla — med förenämnda undantag beträffande ladugårdsbyggnaden vid Forsane — med dem, som i 1936 års proposition angåvos för inlösen och utbyggande av Forsane och föranleda därför — bortsett från den av stegrade materialpriser inträdda kostnadsökningen — nu ingen erinran från min sida.

3. Förslag beträffande skyddshemmet Håkanstorp.

Utredningsmännen.

I sammanhang med förslaget att inrätta skyddshemmet Margretelund till hem för i andligt avseende sent utvecklade manliga skyddshemselever hava utredningsmännen även berört frågan om hem för motsvarande kategori kvinnliga skyddshemselever. Därvid anföres följande.

Den företagna förnyade utredningen utvisade, att man också vid de kvinnliga hemmen i regel ansåge behov föreligga av specialhem för ifrågavarande ändamål. Sammanlagt beräknades 25—30 nu på skyddshem intagna flickor bäst lämpa sig för vård å hem för efterblivna. I denna siffra inginge liksom vid goss hemmen en del elever i skolåldern. Även med borträknande av dessa torde dock kvarstå så många elever, att skyddshemmet Håkanstorp, som sammanlagt kunde taga emot 18 elever, skulle bliva väl utnyttjat för ändamålet.

Ett av skälen till att vederbörande departementschef icke föreslagit riksdagen att låta hem för efterblivna ingå i skyddshemsorganisationen, hade varit, att ledningen för skyddshemmet Håkanstorp ställt sig avvisande till tanken på att ändra hemmets verksamhet. Denna orsak hade numera bortfallit. I skrivelse till utredningsmännen hade hemmets huvudman förklarar sig biträda den ifrågasatta omläggningen av hemmets arbete. Ett villkor härför vore dock, att hemmet inordnades i den nya skyddshemsorganisationen. Om det i framtiden skulle visa sig, att tillgängliga platser å vanliga skyddshem icke vore tillräckliga, önskade dock styrelsen för hemmet att få återgå till den hittillsvarande verksamheten. Styrelsen hade även föreslagit, att hemmet ej benämndes »jordbrukshem», såsom ifrågasatts, utan att det i stället finge behålla sitt nuvarande namn, »Håkanstorp, Vita Bandets småbrukshem för flickor».

Något hinder för hemmets mera fasta inordnande i den nya organisationen föreläge enligt utredningsmännens uppfattning knappast. Såsom i annat sammanhang anförts, tenderade tillströmningen till flickhemmen snarare att öka än minska. Av allt att döma bleve samtliga de nuvarande skyddshemmen för flickor även behövlige för framtiden. Någon svårighet att gå styrelsen till mötes i namnfrågan föreläge ej heller. Intet hindrade, att själva typen av hem benämndes på ett sätt, under det att lokala hem finge namn enligt vederbörande huvudmans önskan. Även om man, för den händelse specialhem för efterblivna komme att ingå i organisationen, valde att kalla dessa för »jordbrukshem», kunde Håkanstorp få behålla det namn, hemmet nu hade.

Yttranden.

Förslaget i denna del har i de avgivna yttrandena lämnats utan erinran.

Statens inspektör för fattigvård och barnavård har dock ansett, med hänsyn till den av styrelsen för Håkanstorp uttalade önskan att få återgå till den hittillsvarande verksamheten, därest tillgängliga platser å vanliga skyddshem icke vore tillräckliga, att denna önskan under nämnda förutsättning borde beaktas.

Departementschefen.

Jag har redan i det föregående givit min anslutning till förslaget att upprätta särskilda hem (jordbrukshem) för elever, som med avseende å förståndsutvecklingen äro efterblivna. Vad det av skyddshemssakkunniga tilltänkta kvinnliga hemmet av denna kategori beträffar, föranleddes min tidigare uttalande obenägenhet att förorda detta förslag även därav, att styrelsen för skyddshemmet Håkanstorp, vilket avsetts att inrättas till sådant hem, ställt sig bestämt avvisande. Sedan detta hinder numer^o bortfallit, saknar jag skäl att motsätta mig förslaget i denna del. Vad angår den av nämnda hems styrelse framförda erinran beträffande benämningen jordbrukshem, vill jag framhålla, att styrelsens önskan att bibehålla hemmets nuvarande namn icke är oförenlig därmed, att ifrågavarande kategori specialhem betecknas jordbrukshem.

4. Förslag beträffande skolhem för gossar och yrkeshem i Norrland.*Utredningsmännen.*

Utredningsmännen anföra, att överenskommelse träffats med Norrbottens läns landsting om statens övertagande av skyddshemmet *Johannisberg*, men att däremot överenskommelse icke kunnat uppnås med Västernorrlands läns landsting beträffande skyddshemmet *Boda*, vilket i likhet med *Johannisberg* avsetts till kombinerat skol- och yrkeshem. Landstinget hade nämligen beslutat, att från den tidpunkt hemmet icke längre erfordrades för skyddshemsändamål lokalerna skulle användas för vård av sinnesslöa. Utredningsmännen ansåge emellertid, att detta beslut icke vore till förfång för skyddshemsverksamheten. Enligt verkställda beräkningar skulle inlösen av *Boda* kräva ett belopp av 90,000 kronor från den s. k. likvidationsfonden för själva anstaltsbyggnaderna samt 231,000 kronor för egendomen. Härtill skulle komma ytterligare en summa av 185,000 kronor i beräknade utbyggnadskostnader förutom omkring 10,000 kronor för inrättande av smedja och slöjdlokal samt anskaffande av inventarier eller tillhoppa 195,000 kronor.

Sammanlagda kostnaden skulle alltså överstiga 500,000 kronor. Otvivelaktigt kunde skyddshemsfrågan för det upptagningsområde, *Boda* skulle betjäna, lösas med mindre kostnader, varjämte det innebure icke obetydliga fördelar att redan från början få iordningställa ett kombinerat hem direkt för sitt ändamål, utan att man vore bunden av befintliga lokalförhållanden. Utredningsmännen uppskattade approximativt kostnaden för ett nytt hem till 385,000 kronor. De hade icke ansett det ligga inom ramen för deras uppdrag att utarbete detaljerat förslag till ett nytt kombinerat skol- och yrkes-

hem. Anstalter i detta hänseende borde dock vidtagas så snart, att frågan kunde föreläggas 1937 års riksdag. Utredningsmännen ansåge, att man vid anskaffande av lämplig egendom för ändamålet borde överväga, om icke hemmet borde flyttas något norr ut, detta särskilt med tanke på södra delen av Västerbotten.

Med anledning av riksdagens hemställan om ytterligare omprövning, huruvida *Stenfors* skyddshem, som ifrågasatts till indragning, skulle kunna inpassas i den nya organisationen som skolhem, hade utredningsmännen verkställt förnyad undersökning angående platsbehovet. Därvid hade det visat sig, att antalet nyintagna elever i skolåldern från Jämtlands och Västerbottens län vore ytterst ringa. Flyttades det nya kombinerade skol- och yrkeshemmet längre norr ut, skulle *Stenfors* existensberättigande ytterligare minskas.

Från landstingets i Västerbottens län förvaltningsutskott hade utredningsmännen, efter förhandlingar på ort och ställe, mottagit en skrivelse, vari under hänvisning till humanitära skäl uttalades en önskan, att hemmet finge bestå under en försökstid av fyra år. Utredningsmännen ville icke motsätta sig detta, men funne sig böra med skärpa understryka, att ett mera permanent utnyttjande av hemmet komme att medföra betydande kostnader för iståndsättande av huvudbyggnaden samt uppförande av nya ekonomibyggnader för jordbrukets behov. Någon tid framåt torde dock hemmet kunna användas i befintligt skick.

Yttranden.

Icke heller i denna del har de sakkunnigas förslag givit anledning till erinringar från de hörda myndigheterna.

Statens inspektör för fattigvård och barnavård anför emellertid betänkligheter mot Gävle stads skyddshem Engesbergs användande såsom skolhem, närmast ur den synpunkten, att hemmet icke vore lämpligt beläget vare sig geografiskt eller lokalt samt att byggnaden ur flera synpunkter vore mindre lämplig. Eftersom anordningar ställts i utsikt, som åtminstone i vissa hänseenden skulle göra hemmet mera användbart, och då det knappast kunde vara lämpligt att företaga några väsentliga ombyggnader i detta hem, som måhända komme att snart förflyttas, ville dock inspektören icke framföra några bestämda erinringar.

På grund av att Västernorrlands läns landsting förklarat sig önska från den tidpunkt, då skyddshemmet Boda icke längre erfordrades för skyddshemsändamål, disponera hemmet för annat vårdändamål, har jag, i anledning av vad utredningsmännen därutinnan anför, låtit *skyddshemsinspektören* utarbeta förslag till upprättande av ett nytt skol- och yrkeshem, att i stället för Boda infogas i organisationen.

Över detta förslag, vilket även avser upprättandet av de ytterligare hem, som, enligt vad i det följande kommer att omförmälas, bli erforderliga, hava yttranden avgivits av byggnadsstyrelsen samt, beträffande viss fråga, av domänstyrelsen.

Skyddshemsinspektören har därvid behandlat dels frågan om lämplig storlek och beskaffenhet i övrigt samt belägenhet av de egendomar, som skola tagas i anspråk för de nya hemmen, dels ock spørgsmålet om ifrågavarande skyddshems utbyggande enligt förslaget bifogade ritningar med kostnadsberäkningar. Här anser jag mig böra redogöra för den förra delen av förslaget; senare återkommer jag till de olika byggnadsfrågorna.

Till en början utvecklar inspektören de principer, han följt vid utväljande av lämpliga egendomar för förläggning av de nya skyddshemmen. För att nedbringa egendomarnas anskaffningskostnader och samtidigt främja en ändamålsenlig och i längden mera ekonomisk bebyggelse borde, förklarar skyddshemsinspektören, om möjligt obebyggda markområden anskaffas. Det hade nämligen visat sig, att företagna omändringar av bostadshus i regel ej givit lämpliga lokaler och ofta ställt sig oskäligt dyra.

Beträffande storleken och beskaffenheten av den egendom, som skulle förändras till kombinerat skol- och yrkeshem för mellersta Norrland anför vidare skyddshemsinspektören följande.

En åkerareal av 40—60 tunnland torde få anses tillräcklig såväl för elevernas utbildning i jordbruk som för hemmets förseende med lantbruksprodukter. Skogsarealen borde vara så stor, att hemmet erhöles bränsle och byggnadsvirke samt att arbetstillfällen vintertid skapades för jordbruksleverna. En sådan egendom borde, anser skyddshemsinspektören, kunna sylesätta och avlöna två befattningshavare.

När det gällde de olika hemmens läge inom respektive upptagningsområden, borde all hänsyn tagas därtill, att hemmen finge ett centralt läge, så att föräldrabesök därstädes och elevernas hempermissioner kunde underlättas. Hemmen borde även förläggas så, att tillgång till psykiatriskt särskilt skolad läkare kunde erhållas utan allt för stora kostnader. Även borde hemmen hava ett ostört läge, så att fostrings- och utbildningsarbetet ej försvårades. Önskvärt vore dock, att avståndet till stad eller större samhälle ej bleve större, än att eleverna i viss utsträckning skulle kunna utnyttja samhällets möjligheter till utbildning och förströelse. Detta gällde särskilt skolhemmen. Även personalens behov därutinnan borde beaktas. Egendomen borde även erbjuda goda betingelser för elevernas fritidsliv.

Härefter redogör skyddshemsinspektören för innehållet i de yttranden, som på hans begäran av länsstyrelserna inom de nya skyddshemmens tilltänkta upptagningsområden efter hörande av vederbörande barnavårdsförbund avgivits i fråga om hemmens lämpligaste förläggning. Beträffande dessa yttranden torde jag få hänvisa till handlingarna i ärendet.

Skyddshemsinspektören har även genom domänintendenterna i ifrågavarande distrikt införskaffat upplysningar rörande för ändamålet lämpliga krooegendomar samt delvis med ledning av från samma håll inhämtade uppgifter beträffande olika egendomar bedrivit underhandlingar med myndigheterna i vissa stads- och landskommuner.

Beträffande det nya kombinerade skol- och yrkeshem, vilket skulle ersätta Boda och som enligt statsmakternas preliminära beslut skulle erhålla Jämtlands och Västernorrlands län såsom upptagningsområde och även kunna mottaga äldre elever från norra delen av Gävleborgs län, föreslår skydds-

hemsinspektören, att dess upptagningsområde utökas med södra delen av Västerbottens län. Härigenom kunde, fortsätter skyddshemsinspektören, Stenfors skyddshem utan större olägenhet nedläggas och samtidigt undvekes även, att de äldre eleverna från ifrågavarande områden behövde föras den långa vägen upp till Johannisbergs skyddshem i Kalix. Äldre elever från norra delen av Gävleborgs län torde lämpligast böra intagas i Sundbo yrkeshem vid Västanfors. Med det nu föreslagna upptagningsområdet komme enligt skyddshemsinspektörens uppfattning Sollefteå att bli en mera central plats än Borgsjö eller Bräcke, vilka orter, förutom andra ännu mindre centralt belägna, föreslagits av länsstyrelserna. Andra skäl, som talade för hemmets förläggande till Sollefteå, vore dels det hårda klimatet i Borgsjö och Bräcke, dels de fördelar för hemmets elever och personal, som följde av hemmets förläggande intill en stad. Efter förhandlingar med myndigheterna i Sollefteå hade stadens drätselkammare lämnat följande av stadsfullmäktige i staden sedermera godkända erbjudande:

»Till Kungl. Maj:t och Kronan, här nedan benämnd staten, förbinder sig härmed Sollefteå stad, kallad staden, att kostnadsfritt upplåta den odlade marken till följande fastigheter nämligen:

1:o) Lägenheten Hågesta 2 ²⁶ i Sollefteå socken med.....	6.565	hektar	
2:o) Lägenheten Önsta och Övergård 1 ⁵⁹ med.....	4.19	»	
3:o) Stadsägoområdet nr 250 i Sollefteå stad med.....	5.23	»	och
4:o) Av Hågesta 1 ³ i Sollefteå socken skiftet i s. k. Vemyren med c:a	10.00	»	
			Summa 25.985 hektar,

vartill kommer som byggnadstomt ängsmark inom stadsågan nr 250 med en areal av 1.1 hektar samt skogsområde från samma åga med en areal av 8.49 hektar.

Vid upplåtelsen fästas från stadens sida följande villkor:

a) De upplåtna områdena äro avsedda till ett kombinerat skol- och yrkeshem med jordbruk.

b) Såväl anstaltens byggnader som bostäder för anstaltens personal skola förläggas inom den del av områdena, som är belägen inom Sollefteå stad.

c) Anstalten är skyldig jämväl för byggnadernas uppförande tillgodose hela sitt behov av elektrisk energi från stadens elektricitetsverk efter den för varje fall i staden gällande taxan, samt, därest anstalten icke tillgodoser sitt behov av vatten ifrån egen anläggning, taga vatten från stadens vattenverk, likaledes efter den för stadens förbrukare gällande taxan.

d) Staden förbehåller sig rätt att över upplåtna områdena kostnadsfritt framdraga elektriska låg- och högspänningsledningar ävensom plats för transformatorstation.

e) Staten tillförsäkras härjämte rätt att mot stadens självkostnadspris förvärva de skogs- och ängsområden, som tillhöra fastigheterna Hågesta 2²⁶ (12.65 har) och Övergård och Önsta 1⁵⁹ (2.10 har), därest staden icke före statens anspråk härför avyttrat områdena.

f) Nedlägges anstaltens verksamhet, och komma de upplåtna områdena icke att tagas i bruk för annat likställt ändamål, skall staten till staden erlægga ett belopp, motsvarande femhundra kronor per hektar.

Denna utfästelse är för staden bindande till den 15 juli 1937.»

Beträffande Sollefteå stads erbjudande anför skyddshemsinspektören följande:

Genom detsamma erhöle staten kostnadsfritt ett markområde, omfattande ungefär 54 tunnland åker samt 20 tunnland skogs- och ängsmark. Enligt ett av vederbörande jordbrukskonsulent avgivet yttrande kunde ur jordbruks synpunkt ingen erinran göras mot platsens lämplighet. Ytterligare skogsområde torde kunna erhållas antingen genom inköp av närgränsande skogsområde till erforderlig storlek enligt av ägaren avgivet erbjudande eller genom överenskommelse med Sollefteå pastorats kyrkoråd om rätt till årlig avverkning för skyddshemets räkning i närgränsande boställsskog enligt gällande priser. I sistnämnda fall skulle eleverna kunna erhålla även andra arbetsuppgifter i boställsskogen. För sådant arbete hade kyrkorådet utlovat skälig ersättning. Då båda alternativen sålunda komme att erbjuda tillräckliga arbetsuppgifter för eleverna, torde för valet dem emellan rent ekonomiska synpunkter bli avgörande. För att tills vidare hålla båda möjligheterna öppna förordade inspektören, att erbjudandet från kyrkorådet antoges. Erfarenhet kunde då vinnas, huru det ekonomiskt komme att ställa sig för staten med ett utnyttjande på angivet sätt av boställsskogen, innan frågan om inköp för skyddshemets räkning av annan skogsområde toges under slutligt överbägande. Egendomen vore belägen omkring 2 km. från staden och hade ett högt och vackert läge med en naturlig och fullt betryggande avgränsning från övrig bebyggelse.

Mot skyddshemsinspektörens förslag i nu återgivna del har *byggnadsstyrelsen* icke haft något att erinra.

Innan jag går in på de olika förslag, för vilka nu redogjorts, torde jag få anmäla en framställning från *Nederkalix kommun*, avseende att *Johannisbergs skyddshem* skulle få utnyttjas för yrkesutbildning av kommunens arbetslösa manliga ungdom, vilken framställning tillstyrks av såväl *länsstyrelsen i Norrbottens län* som *samma läns landstings förvaltningsutskott*.

Efter erinran om den trots alla ansträngningar att bereda ökade arbetstillfällen alltså omfattande arbetslösheten inom *Nederkalix kommun*, anföres i huvudsak följande.

På grund av driftsinskränkningar och moderniseringar vid trävaruindustrin inom kommunen samt ett ständigt växande befolkningsantal torde någon mera varaktig arbetsanställning åt de arbetslösa icke kunna påräknas. En undersökning av möjligheterna för dessa att övergå till jordbruk hava visat, att dessa möjligheter vore ganska begränsade. Det återstode således endast att söka bereda de arbetslösa arbetsanställningar utom orten. Men härför erfordrades utbildning i något yrke, eftersom någon efterfrågan på vanliga grovarbetare icke förekomme. Det hade därför syntts kommunen angeläget att söka åstadkomma utbildning i vissa yrken åt den uppväxande ungdomen. I detta syfte vore det önskvärt att få till stånd ett samarbete med *Johannisbergs skyddshem*. De yrken, i vilka för kommunens del utbildning närmast borde ifrågakomma, vore snickeri och mekaniskt verkstadsarbete. Vid skyddshemmet funnes för närvarande en snickeriverkstad, vilken dock av utrymmesskäl vore olämplig även för användning enbart åt hemmets elever. Vissa nybyggnader skulle nu uppföras vid skyddshemmet, bland annat en smedja.

Departementschefen.

Med hänsyn till Västernorrlands läns landstings beslut att för annat ändamål använda det till kombinerat skol- och yrkeshem avsedda Boda skyddshem har jag måst gå i författning om att undersöka möjligheterna att anordna ett nytt hem i stället för Boda. I enlighet med den ståndpunkt, som i förevarande fråga intogs av 1936 års riksdag, lär det nya kombinerade skol- och yrkeshemmet böra upprättas av staten.

Skyddshemsinspektören har i sådant avseende föreslagit, att det nya hemmet förlägges till Sollefteå och framlagt en detaljerad plan för hemmets inrättande därstädes å mark, som för ändamålet kostnadsfritt ställes till förfogande av staden. Skyddshemsinspektören har samtidigt föreslagit, att upptagningsområdet för det nya hemmet utökas med södra delen av Västerbottens län. Då kostnaderna för hemmets inrättande torde i stort sett vara oberoende av platsen för förläggningen inom det sålunda föreslagna upptagningsområdet, kan avgörandet härutinnan träffas uteslutande på grund av lämplighetsskäl.

Efter den nu verkställda utredningen synas några bärande skäl för ett fortsatt bibehållande av skyddshemmet Stenfors såsom skolhem icke kunna förbringas. Under sådana förhållanden och med hänsyn dessutom till såväl nämnda skyddshems av skyddshemssakkunniga vitsordade mindre ändamålsenlighet som det långa avståndet till Johannisbergs skyddshem från södra delen av Västerbottens län, torde det särskilt för skolhemselevernas vidkommande vara välbetänkt att införliva berörda länsdel med det nya skol- och yrkeshemmets upptagningsområde. För ett sålunda utökat upptagningsområde synes mig Sollefteå synnerligen lämplig såsom förläggningssort för hemmet. Vad skyddshemsinspektören i övrigt anfört till förmån för nämnda stad såsom förläggningssort har jag funnit övertygande. Belägenheten av det markområde, som av stadens myndigheter kostnadsfritt ställes till förfogande för det nya skol- och yrkeshemmet, synes mig även ur olika synpunkter gynnsam. Jag förordar alltså, att ifrågavarande nya skyddshem förlägges till Sollefteå samt att stadens erbjudande av mark för ändamålet antages. Med denna lösning av förevarande förläggningsfråga torde skyddshemmet Stenfors icke böra bibehållas längre än intill dess det nya hemmet kan tagas i bruk. Jag återkommer härtill längre fram.

Från statens inspektör för fattigvård och barnavård har uttalats viss tvekan beträffande lämpligheten av Gävle stads skyddshem Engesbergs fortsatta användande såsom skolhem. Då liknande erinringar framkommit redan i de över skyddshemssakkunnigas förslag avgivna yttrandena och varit föremål för prövning av 1936 års riksdag, saknar jag anledning att nu överväga någon förändring av organisationen på denna punkt.

Vad slutligen angår framställningen från Nederkalix kommun, synes den mig i och för sig behjärtansvärd. Frågan om ordnande av yrkesutbildning för ifrågavarande arbetslösa lärare emellertid komma under omprövning i annat sammanhang och jag kan därför icke nu förordas, att det av riksdagen godkända utbyggnadsprogrammet för Johannisbergs skyddshem av sådan anledning utvidgas. I den mån plats kan beredas å skyddshemmet utan för-

fång för dess egentliga ändamål, synes mig likväl ifrågavarande framställning icke böra avvisas. Det torde därvid ankomma på skyddshemmets ledning och skyddshemsinspektören att tillse, att samarbetet så ordnas, att skyddshemselevernars fostran och utbildning icke äventyras.

5. Förslag om ändringar i övrigt av skyddshemsorganisationen för elever, omhändertagna för skyddsuppfostran före fyllda 18 år.

Utredningsmännen.

Utredningsmännen hava erinrat, att preliminära avtal träffats med huvudmännen för skyddshemmen Ljungaskog, Forsane och Sundbo om dessa hems övertagande av staten i och för förändring till yrkeshem. Preliminära överenskommelser om villkoren för statens arrenderande av de landsting och städer tillhöriga skyddshem, vilka avsetts till skolhem, hade likaledes träffats, utom i vad avsåge Stockholms läns landstings skyddshem för gossar å Norrby gård samt Värmlands läns landstings skyddshem Älvåsen för gossar och Björkåsen för flickor, vilka hem landstingen önskade disponera för andra ändamål. Beträffande det städerna Hälsingborg, Landskrona och Lund tillhöriga skyddshemmet Sonestorp, vilket avsetts att ingå i den nya organisationen som hemskola, föreslå utredningsmännen ett omedelbart förstatligande. Såsom motiv därför åberopas, att hemmet vore i trängande behov av utökade lokaler, varjämte förslag föreläge om uppförande vid detsamma av ett särskilt mödrahem. Ett sådant utbyggande av hemmet, vilket enligt utredningsmännens mening icke kunde ytterligare uppskjutas, förutsatte, att hemmet inlöstes av staten. Preliminär överenskommelse om sådan inlösen hade även träffats.

Gentemot Stockholms läns och Värmlands läns landstings önskan att använda sina ifrågavarande hem till andra ändamål förklara sig utredningsmännen icke hava några erinringar att göra. Oavsett att landstingen hade att taga ställning till förevarande fråga främst med beaktande av sina egna intressen, ansåge de sakkunniga, att de hem, det här gällde, icke vore särskilt väl lämpade för sina avsedda nya uppgifter. Sannolikt skulle redan skyddshemssakkunniga hava föreslagit deras nedläggande som skyddshem, om de icke funnit sig förpliktade att i mån av vårdbehov räkna med bibehållande av de nuvarande skyddshemmen. Om Norrby gård gällde sålunda, att hemmet vore väl stort för att användas som skolhem samt att det låge allt för avlägset i förhållande till upptagningsområdet. Flertalet elever vore nämligen hemmahörande i Stockholms omgivning. Om Älvåsen gällde i viss mån detsamma, och Björkåsen slutligen vore beläget allt för långt väster ut, varjämte lokalerna icke hade den hemliknande karaktär, som de framför allt vid ett skolhem för flickor borde äga.

De tre hem, som alltså ifrågasattes till nedläggande, behövde, enligt utredningsmännens åsikt, ersättas av endast *två* nya hem. Älvåsen kunde, såvitt nu vore möjligt bedöma, utan svårighet undvaras i den nya organisationen. Upptagningsområdet borde lämpligen delas mellan Åkerby och Gräskärr samt möjligen något annat skyddshem. Ett nytt skolhem för gossar i östra Sve-

rige borde helst förläggas till lämplig egendom ej allt för långt från Stockholm, och det skolhem för flickor, som vore avsett att ersätta Björkåsen, borde uppföras å central plats inom det stora upptagningsområdet, som omfattade Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands och Kopparbergs län.

Utredningsmännen hava icke ansett det ligga inom ramen för uppdraget att uppgöra detaljerade planer för anordnande av de två nya skolhemmen. De framhålla dock angelägenheten av att dessa hem, särskilt skolhemmet för flickor, komma till stånd utan onödig tidsutdräkt. Värmlands läns landstings förvaltningsutskott hade visserligen förklarat sig villigt att hos landstinget förorda, att Björkåsens skyddshem finge bestå någon tid, sedan staten övertagit ansvaret för skyddshemsverksamheten. Men utskottet önskade dock redan från 1939 års ingång använda hemmet för nytt ändamål. Åtgärder borde därför omedelbart vidtagas för anskaffande av lämpliga egendomar samt uppgörande av ritningar och kostnadsförslag till nya hem.

Beträffande förslaget till utbyggnad av skyddshemmet *Sonestorp* anföra utredningsmännen följande.

Frågan om utvidgning av lokalerna vid Sonestorps skyddshem hade varit aktuell ända sedan år 1929. Utredningsarbetet hade emellertid avbrutits, sedan skyddshemssakkunniga tillkallats. Från början hade styrelsen för hemmet avsett att bland annat få till stånd mindre sovsalar för eleverna, i vissa fall med endast en sovplats, jämte förbättring av ekonomilokaler och erforderliga bostadsutrymmen åt personalen. Bland annat saknades lämplig bostad åt folkskollärlarinna. Genom hemmets förändring till hemskola bleve spørsmålet om mindre sovrum synnerligen aktuellt. Man vore på sakkunnigt håll allmänt överens om att flickor i den ålder, som en hemskola skulle föstra, helst borde förläggas i rum med endast en sovplats.

Under senare år hade dessutom ett starkt behov visat sig av ökade vårdmöjligheter å skyddshem för mödrar med späda barn. Denna fråga borde kunna få en tillfredsställande lösning genom att vid Sonestorp uppfördes en byggnad, som vore avsedd för dylika elever och deras barn.

Anmärkas borde i detta sammanhang, att tillgången på platser för kvinnliga skyddshemselever för närvarande vore ytterst knapp. Något skäl att ytterligare uppskjuta frågan om Sonestorps utvidgning kunde alltså icke med hänsyn till beläggningssiffrorna anses föreligga.

Utredningsmännen hade låtit arkitekten Jonson uppgöra ett förslag till frågans lösning. Detta upptoge en om- och tillbyggnad av det nuvarande hemmet samt ett särskilt hem för mödrar med späda barn. Beträffande de av utredningsmännen beräknade kostnaderna för såväl uppförandet av de två nya skolhemmen som om-, till- och nybyggnaden vid skyddshemmet *Sonestorp* ävensom beträffande deras förslag till anskaffande av medel för ifrågasvarande ändamål får jag hänvisa till sid. 96 ff. i bilagan till detta protokoll.

Yttranden.

Mot vad utredningsmännen härutinnan föreslagit och anfört hava i yttrandena erinringar framställts endast beträffande de beräknade kostnaderna för om-, till- och nybyggnaden av skyddshemmet *Sonestorp*.

Med anledning av att huvudmännen för skyddshemmen Norrby gård, Älvåsen och Björkåsen icke velat ställa dessa hem till förfogande för skyddshemsändamål längre än under en viss kortare övergångstid, har, på min anmodan, *skyddshemsinspektören* utarbetat förslag till upprättande av nya skolhem i de nyssnämnda hemmens ställe.

För vissa delar av detta förslag, vilket även avser upprättandet av nytt skol- och yrkeshem i mellersta Norrland, avsett att ersätta Boda skyddshem, har redogörelse i det föregående lämnats vid behandlingen av frågan om skolhem för gossar och yrkeshem för Norrland. Beträffande förslagets mera **allmänt hållna principuttalanden** får jag sålunda hänvisa till den förut lämnade redogörelsen.

I vad förslaget avser upprättandet av nya hem såsom ersättning för de tre nyssnämnda hemmen, Norrby gård, Älvåsen och Björkåsen, anknyter det till den av utredningsmännen hävdade uppfattningen, att skyddshemmet Älvåsen kan nedläggas utan att något nytt hem upprättas i dess ställe. Förslaget upptager således i nu ifrågavarande hänseende dels ett skolhem för gossar såsom ersättning för skyddshemmet Norrby gård, vilket enligt den tidigare fastställda planen skulle erhålla Stockholms och Uppsala län såsom upptagningsområde, dels ett skolhem för flickor, avsett att ersätta skyddshemmet Björkåsen och alltså med Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands och Kopparbergs län såsom preliminärt bestämt upptagningsområde.

Beträffande frågan, huru en egendom borde vara beskaffad för att lämpa sig såsom plats för ett skolhem, anföres i förslaget följande.

Den borde omfatta 15—25 tunnland åkerjord, vilket kunde anses vara tillfyllest för att bereda eleverna lämpliga arbetsuppgifter och samtidigt förse hemmet med lantbruksprodukter. En sådan areal borde även kunna fullt sysselsätta en befattningshavare. Skogs- och ängsområdets storlek borde i första hand bedömas med hänsyn till att hemmet skulle erhålla ett fredat läge och eleverna ett tillräckligt stort och lämpligt fritidsområde. Först i andra hand borde hemmets bränslebehov beaktas. När eleverna icke kunde beräknas komma att i nämnvärd utsträckning delta i avverkningsarbetet, bleve nämligen frågan om hemmets bränslebehov av underordnad betydelse.

Skyddshemsinspektören går härefter in på frågan om förläggningen av de två skolhemmen och framhåller därvid följande.

Skolhemmet för gossar borde förläggas så, att dess upptagningsområde kunde vid behov utökas med Södermanlands län. Härigenom kunde hemmet beräknas bli bättre utnyttjat. Den mest centrala platsen inom upptagningsområdet torde då bli Stockholms-trakten. Efter samråd med domänintendenten i distriktet ville skyddshemsinspektören föreslå, att av kronoegendomen Troxhammar i Skå socken avsöndrades behövtligt markområde för skyddshemsändamål. Enligt uppgift komme nämnda egendom vid arrendetidens utgång den 14 mars 1939 att uppdelas i två lotter, varvid huvudgårdsslotten avsåges att hembjudas nuvarande arrendator. Den andra lotten, liggande på det område som ifrågasattes till skyddshemsändamål, skulle tills vidare kvarbli i kronans ägo. Avstyckningsplanen hade underställts överlantmätaren utan erinran. Nuvarande arrendatorn av egendomen

Troxhammar hade skriftligen förbundit sig att den 1 september 1937 till staten för skyddshemsbyggnadernas uppförande upplåta den s. k. Plogen om cirka 9 tunnland åkerjord mot en ersättning av 300 kronor. En avsöndring torde därför låta sig göra, och bebyggelsen borde, sedan överenskomelse med arrendatorn träffats, kunna påbörjas innevarande år. Vid besök å platsen hade skyddshemsinspektören funnit området väl lämpat till skyddshemsegendom. Två sammanhängande åkerfält, omfattande ungefär 30 tunnland samt 50 tunnland skog och skogsmark, torde bli lämpligt område. Härigenom erhöles ett avskilt läge med tillgång till bad. Bussförbindelse till Stockholm funnes och resetiden vore omkring 40 minuter.

Skolhemmet för flickor har skyddshemsinspektören ansett med fördel kunna förläggas till Skaraborgs eller Älvsborgs län. Då inspektören emellertid ansåge sig böra förorda hemmets förläggande till Vänersborg, berodde detta på att hemmet därigenom komme att förläggas till den mest centrala platsen inom upptagningsområdet och dessutom utan större kostnad kunde erhålla tillgång till psykiatriskt särskilt utbildad läkare. Skyddshemsinspektören hade även vid besök å platsen funnit ett för ändamålet lämpligt markområde, som nämnda stad kostnadsfritt på vissa villkor ställde till förfogande enligt följande av drätselkammaren lämnade och sedermera av stadsfullmäktige godkända erbjudande:

Sedan Vänersborgs stads drätselkammare erfarit att ett skolhem för yngre flickor från västra delen av Sverige planeras med förläggning i trakten av Vänersborg, såsom centralt belägen punkt i förhållande till upptagningsområdet, får drätselkammaren härmed erbjuda ett område om c:a 40 tunnland, beläget å egendomen Knutsbol inom stadens jurisdiktionsområde c:a 5 km. från stadens centrum.

Området har ett vackert läge vid sjön Vassbotten med tillgång till bad. C:a 17 tunnland utgöres av öppen åker, c:a 3 tunnland av igenlagd åker, som lämpar sig till betesäng, och resten av skogsmark och impediment, väl lämpade att anordnas som lekplatser och naturpark.

Vatten för hushållsändamål kan säkerligen anskaffas genom brunnsgrävning. Utredning av sakkunnig har ännu icke kunnat erhållas, men har utlovats med det snaraste.

Å området finnas inga byggnader.

I övrigt anhåller kammaren få hänvisa till bilagda kartor.

Staden erbjuder Kronan det å karta bil. 1 angivna området såsom gåva samt åtager sig att till byggnadsplatsen anlägga nödig väg, c:a 3 m. bred. För skolhemmet oläglig bebyggelse i grannskapet behöver icke befaras.

Egendomen har karaktär av donationsjord, varför Kungl. Maj:ts medgivande i fråga om dess överlämnande tarvas, men förutsätter kammaren, att något hinder därutinnan icke kan uppstå.

Drätselkammaren förutsätter vid erbjudandet, som sker under villkor att stadsfullmäktige komma att godkänna detsamma,

att skolhemmet i enlighet med erhållen uppgift kommer att omfatta c:a 30 vårdplatser med en personal på omkring 6 personer och att dessa komma att vara bosatta och mantalsskrivna i staden;

att byggnader komma att uppföras för c:a 200,000 kronor;

att skolhemmet snarast möjligt och senast under år 1939 tages i bruk samt för framtiden drives i ungefär samma omfattning, som ovan nämnts;

att Kronan till staden betalar skadestånd med ett belopp av 50,000 kronor för den händelse skolhemmet skulle nedläggas och Kronan skulle använda området för annan verksamhet, som icke medför lika stora förmåner för staden.

Beträffande detta erbjudande anför skyddshemsinspektören vidare, att området i fråga, vilket vore obebyggt, bestode av omkring 20 tunnland åker- och betesmark samt 20 tunnland skogs- och hagmark. Förlades skolhemmet för flickor dit, komme det att få ett fredat och vackert läge vid en vik av Vänern, 4—5 km. från staden, och goda bussförbindelser.

Yttranden.

Mot skyddshemsinspektörens förslag i nu återgivna delar hava inga erinringar framställts vare sig av *domänstyrelsen*, som särskilt haft att yttra sig om den föreslagna upplåtelsen av mark från kronoegendomen Troxhammar i Skå socken för inrättande av ett skolhem för gossar, eller av *byggnadsstyrelsen*. Domänstyrelsen förordar, att ifrågavarande upplåtelse, som skulle avse ett område av omkring 13.68 hektar åker och omkring 25 hektar skogsmark, skedde under villkor att tillträdaren inträdde i de rättigheter och skyldigheter, som gällde mellan domänstyrelsen och vederbörande nyttjanderättshavare, samt att förbehåll gjordes om de gränsjämknings, som vid eventuell avstyckning kunde påkallas för en ändamålsenlig disposition av egendomen i övrigt.

Departementschefen.

Lika litet som i fråga om Västernorrlands läns landstings beslut att för annat ändamål använda skyddshemmet Boda kunna några erinringar göras mot Stockholms läns och Värmlands läns landstings förvaltningsutskotts ställningstagande beträffande den framtida användningen av deras respektive skyddshem Norrby gård samt Älvåsen och Björkåsen.

Emellertid synes sistnämnda förvaltningsutskott icke hava helt frångått tanken, att skyddshemmet Björkåsen alltjämt skulle användas för sitt nuvarande ändamål. Enligt vad som kommit till min kännedom, har nämligen förvaltningsutskottet sedermera sökt upplysning, huruvida staten skulle vara villig att på villkor, som kunde av förvaltningsutskottet godkännas, för nämnda syfte förvärva skyddshemsfastigheten.

Med anledning härav vill jag till en början erinra om utredningsmännens förut återgivna uttalande beträffande skyddshemmet Björkåsens mindre centrala belägenhet i förhållande till dess avsedda upptagningsområde samt avsaknaden av den hemliknande karaktär, som framför allt hos ett skolhem för flickor vore önskvärd. Under sådana förhållanden synes mig i och för sig icke föreligga något skäl för staten att förvärva äganderätten till detta hem. Därtill kommer, att ett statens övertagande med äganderätt av ifrågavarande skyddshem skulle innebära ett frångående utan bärande skäl av 1936 års riksdagsbeslut i fråga om sättet för skyddshemsverksamhetens förstatligande. Jag anser mig därför sakna anledning att överväga jämkning av utredningsmännens förslag på denna punkt.

Vad utredningsmännen anfört för ett förstatligande av skyddshemmet Sonestorp synes mig beaktansvärt. Behovet av skyddshemsplatser för unga mödrar med barn är för närvarande mycket stort. Det enda för detta

ändamål inrättade hemmet, nämligen Stockholms kyrkliga skyddshemsför- enings skyddshem Hornö i Enköpingstrakten, är endast delvis avsett för i ål- dern 15—18 år för skyddsuffostran omhändertagna unga mödrar och de- ras barn. Till detta hem hava dock under senaste året även kunnat överfö- ras några i högre ålder omhändertagna mödrar av mera lätthanterlig be- skaffenhet, för vilka plats icke kunnat beredas å skyddshemmet Bis- taborg. Klart är emellertid, att ett och samma hem icke tillfredsstäl- lande kan tillgodose hela landets behov av skyddshemsplatser ens för den yngre ålderskategorien av ifrågavarande klientel. Oavsett det för detta än- damål avsedda låga platsantalet — endast 15 platser hava beräknats för mot- tagande av ifrågavarande flickor — äro stora olägenheter förenade med de långa resorna till Hornö från södra Sverige. Genom tillkomsten vid Sonestorp av en särskild avdelning för unga mödrar och deras barn skulle en välbehörlig lättnad inträda för skyddshemmet Hornö, samtidigt med att ifrå- gavarande flickor från södra Sverige kunde överlämnas till ett för dem mera närbeläget hem. Frågan om beredande av skyddshemsplatser för de i åldern 18—21 år omhändertagna unga mödrarna är dock därmed icke löst. I likhet med Hornö torde Sonestorp endast undantagsvis kunna mottaga till den äldsta ålderskategorien hörande elever. Då under senaste tid rätt stor efter- frågan på vårdplatser för detta klientel, torde åtgärder för ordnande av denna angelägenhet inom en näraliggande framtid vara påkallade.

Övriga föreslagna lokalförändringar vid Sonestorp avse dels åstadkom- mande av ett för en hemskola erforderligt antal enkelrum, dels nödiga loka- ler i övrigt, bland annat gymnastiksal och bostad för folkskollärarinna. Vad utredningsmännen anfört till stöd för sitt förslag i denna del finner jag övertygande. Vidkommande särskilt den föreslagna gymnastiklokalen har, såsom jag längre fram vid behandlingen av frågan om lokalförbättringar i övrigt vid skolhem och hemskolor kommer att framhålla, statens in- spektör för fattigvård och barnavård starkt understrukit behovet att vid ett skyddshem äga tillgång till nödiga gymnastikanordningar. Ehuru jag i det sammanhanget icke ansett mig kunna tillmötesgå inspektörens önskemål, håller jag dock före, att då mera omfattande om- och tillbyggnadsarbeten bli erforderliga vid ett skyddshem, även nämnda önskemål bör beaktas.

När jag således uttalar min anslutning i princip till utredningsmännens förslag beträffande Sonestorp, följer därav, att jag tillstyrker jämväl deras förslag om hemmets inlösande av staten. Att staten skulle bekosta så om- fattande och dyrbara byggnadsarbeten vid ett hem, som endast skulle arren- deras, torde nämligen få anses uteslutet.

Såsom ersättning för de tre skyddshem, vilka, enligt vad förut anförts, sko- la nedläggas, hava såväl utredningsmännen som skyddshemsinspektören fö- reslagit upprättandet av endast två nya hem. Något nytt hem i stället för skyddshemmet Älvåsen, vilket avsetts att ingå i den nya organisa- tionen såsom skolhem för gossar, har icke ansetts behöfligt. Häremot har jag ingenting att erinra. Eftersom antalet omhändertagna gossar i skolåldern i behov av uppfostran i skyddshem under senare år varit i stadigt sjunkande,

torde det vara riktigast att först avvakta, om icke behovet av sådana hem kan nöjaktigt tillgodoses med övriga i den nya organisationen ingående skyddshem, innan åtgärder vidtagas för upprättandet av ett nytt hem.

Beträffande de två hem, som alltså måste komma till stånd, inställer sig till en början frågan, huruvida dessa böra helt upprättas av staten eller enskild medverkan därtill anlitas. Utredningsmännen och skyddshemsinspektören hava för sin del föreslagit en lösning efter förstnämnda linje. Bakom detta deras förslag torde ligga dels den uppfattningen, att ett nyupprättande av ett skyddshem med därav föranledda höga kostnader för staten icke gärna kan ske i den formen, att staten för ändamålet endast arrenderar erforderligt markområde, dels övertygelsen, att även de hem, vilka tills vidare endast skola arrenderas av staten, rätteligen böra, i den mån de visa sig erforderliga, förr eller senare övergå i statens ägo. Då några invändningar mot utredningsmännens förslag icke framkommit och lämplig enskild sammanlutning, villig att åtaga sig ifrågavarande uppgift — jag tänker då närmast på flickhemmet — icke veterligt finnes, vill jag ansluta mig till detsamma.

I de till skyddshemsinspektören av vissa länsstyrelser avgivna yttrandena hava framkommit flera olika förslag beträffande förläggningen av ifrågavarande hem. Såsom jag redan i det föregående anförts, torde kostnadsfrågan här icke äga någon avgörande betydelse. Tages således hänsyn endast till en ur andra synpunkter lämplig förläggning, lär huvudsynpunkten icke få vara, att hemmet lägges så centralt som möjligt inom sitt blivande upptagningsområde, utan fastmera, att det erhåller sådana kommunikationsmöjligheter, att det är lätt tillgängligt från alla delar av upptagningsområdet. Med hänsyn härtill synas de av skyddshemsinspektören föreslagna platserna väl valda. Då dessutom de markområden, vilka ifrågasatts till upplåtande, synas ägnade att med fördel utnyttjas för skyddshemsändamål och staten utan någon egentlig kostnad kan förvärva dispositionsrätten till desamma, förordar jag skyddshemsinspektörens förslag i denna del.

Till de upprättade ritningsförslagen till såväl om-, till- och nybyggnaden av Sonestorps skyddshem som byggnader för de två nya hemmen samt de verkställda kostnadsberäkningarna återkommer jag i det följande.

II. Statens övertagande och utbyggande av vissa hem samt därav föranledda kostnader.

1936 års riksdagsbeslut.

Såsom redan förut anförts, innebär 1936 års riksdagsbeslut, att staten omedelbart skulle övertaga skyddshemmen Sundbo, Boda och Johannisberg, medan frågan om ytterligare övertagande av hem för omändring till yrkeshem ställdes i beroende av resultatet av den beslutade förnyade omprövningen av stiftelsehemmen Norrgårds och Margretelunds inordnande i den nya organisationen.

Såsom villkor för statens övertagande av ett skyddshem bestämdes, att själ-

va anstaltsbyggnaderna med tillhörande erforderliga inventarier jämte ett jordområde av 8—10 hektar skulle överlämnas utan ersättning, medan för jordegendomarna i övrigt jämte jordbrukets byggnader samt döda och levande inventarier för jordbruket av staten skulle utgivras full ersättning enligt värdering. För anstaltsbyggnaderna skulle ur den s. k. likvidationsfonden utgå ersättning med halva värdet. Beträffande den avsedda användningen av återstoden av nämnda fond får jag hänvisa till tidigare lämnade redogörelse.

De belopp, som skulle bli erforderliga för ersättande av de skyddshem, som i 1936 års proposition föreslagits till statsövertagande, hava preliminärt beräknats sålunda:

Inlösen av jordbruk med byggnader och inventarier	kronor	500,000
Utbyggnadskostnader	»	1,278,000
Utrustning av verkstäder och nyanskaffning av inventarier	»	83,450
Vederlag för anstaltsbyggnaderna (ur likvidationsfonden)	»	500,000

Härav anvisades av riksdagen för påbörjande av utbyggandet av förenämnda tre yrkeshem för budgetåret 1936/1937 200,000 kronor.

Såväl utbyggnadskostnaderna som kostnaderna för utrustning av verkstäder och nyanskaffning av inventarier grundade sig på av arkitekten B. Jonson upprättade ritningar och verkställda kostnadsberäkningar. Mot dessa framställdes av riksdagen ingen annan erinran, än att riksdagen sade sig hava uppmärksammat de relativt höga kostnader, som uppförandet av de föreslagna enfamiljshusen för viss skyddshemspersonal skulle draga. Med hänsyn till de säregna förhållandena vid skyddshemmen och de stora fördelar, dessa bostäder erbjöde framför större bostadshus, ville dock riksdagen icke motsätta sig förslaget i denna punkt men förutsatte dock, att alla åtgärder vidtoges, som kunde medföra ett nedbringande av kostnaderna utan att därför skäligen anspråk på bostadens kvalitet eftersattes.

I nyssnämnda belopp är icke medräknat vad som kan bli erforderligt för statens övertagande och utbyggande av skyddshemmen Höreda och Sonestorp, av vilka emellertid det sistnämnda enligt riksdagens beslut tills vidare endast skulle arrenderas av staten.

Utredningsmännen.

Utredningsmännens förslag beträffande skyddshemmet *Sonestorp* har jag förut avhandlat.

Beträffande skyddshemmet *Höreda* redogöra de sakkunniga till en början för skyddshemmets ursprungliga upprättande genom Jönköpings läns landsting och dess förändring år 1934 till ett hem för i åldern 18—21 år för skydds-
uppfostran omhändertagna ynglingar ävensom för innehållet i det avtal, som då avslutades mellan Kungl. Maj:t och kronan och nämnda landsting.

Utredningsmännen framlägga härefter ett motiverat förslag till skyddshemmens övertagande av staten. Beträffande innehållet i nämnda redogörelse och förslag får jag hänvisa till sid. 92 ff. i bilagan till detta protokoll.

Utredningsmännen komma i fortsättningen in på frågan om erforderliga byggnadsarbeten vid Höreda samt anföra därutinnan:

Det gällde här att tillgodose behovet av verkstadslokaler samt utrymme för gymnastik. Någon motivering för att vid ett hem av Höredas karaktär borde finnas gymnastiksal och tillräckliga verkstadslokaler, kunde knappast behöva anföras. För närvarande funnes vid hemmet endast en mindre, mera provisoriskt ordnad snickareverkstad, som vore belägen i anstaltsbyggnadens källarvåning. Detta verkstadsutrymme borde disponeras för elevernas fritidssysselsättning med slöjd etc. I stället skulle lokaler för snickeri samt smedja och mekanisk verkstad iordningställas i en särskild byggnad, som av ekonomiska skäl borde sammanbyggas med ett gymnastikhus. Kostnaden för denna byggnad hade av arkitekten Jonson approximativt beräknats till 65,000 kronor, vilket belopp torde böra anvisas för budgetåret 1937/1938.

I sin redogörelse för de efter förhandlingar med skyddshemmens nuvarande huvudmän preliminärt fastställda kostnaderna för statens övertagande av vissa hem, erinra utredningsmännen till en början därom, att de förändringar i organisationen, som, enligt vad förut anförts, skulle komma till stånd, även inverkade på engångskostnaderna. Den väsentliga följden av dessa ändringar bleve, anföra utredningsmännen, att vissa utgifter, vilka först vid övergångstidens slut skulle uppkomma, måste bestridas under de två närmaste budgetåren. Reellt sett inträdde emellertid en väsentlig minskning av engångskostnaderna, därest utredningsmännens förslag följdes. Visserligen mötte det rätt stora svårigheter att mera exakt angiva summan av uppkommande besparingar, men i varje fall torde denna komma att överstiga 200,000 kronor.

För inlösen av egendomar jämte jordbruksbyggnader samt levande och döda inventarier vid de till statsövertagande ifrågasatta hemmen erfordrades, enligt vid förhandlingar med huvudmännen träffade preliminära överenskommelser, följande belopp:

Ljungaskogs skyddshem	kronor	100,700
Forsane	»	»	135,000
Sundbo	»	»	71,000
Johannisbergs	»	»	36,300
Höreda	»	»	37,000
Sonestorps	»	»	27,000

eller tillhopa kronor 407,000

Anmärkas borde, att den del av kostnaden, som vore beräknad för övertagandet av levande inventarier, icke kunde exakt beräknas, då värdet av nämnda inventarier kunde förändras något under tiden tills statsövertagandet ägde rum.

Nyssnämnda belopp, 407,000 kronor, borde anvisas för budgetåret 1937/1938.

Vad de beräknade *utbyggnadskostnaderna* beträffade, inträdde ingen annan ändring i fråga om yrkeshemmen Ljungaskog, Forsane och Sundbo samt det kombinerade skol- och yrkeshemmet Johannisberg än den förut berörda minskningen för Forsanes vidkommande av 30,000 kronor. Däremot bortföller den beräknade kostnaden för Bodas iordningställande till kombinerat skol- och yrkeshem, vilken förut uppskattats till sammanlagt 195,000 kronor. Utredningsmännen komme i fortsättningen att föreslå, att det för inlösen av anstaltsbyggnaderna beräknade beloppet, 90,000 kronor, skulle få användas för det nya hemmet. Då för detta även stode till förfogande nyssnämnda 195,000 kronor, skulle, eftersom totalkostnaden beräknats till 385,000 kronor, ytterligare erfordras ett belopp av omkring 100,000 kronor. De förut beräknade utbyggnadskostnaderna för yrkeshem samt kombinerade skol- och yrkeshem, minskade med förenämnda 30,000 kronor, borde därför ökas med 100,000 kronor eller från, i runt tal, 1,330,000 kronor till 1,430,000 kronor. I gengäld minskades kostnaden för inlösen av jordbruken vid de blivande statliga hemmen med det belopp, som eljest skulle hava erfordrats för inlösen av Boda egendom med byggnader och jordbruksinventarier. Av det belopp, som således erfordrades för utbyggande av yrkeshem samt kombinerade skol- och yrkeshem, 1,430,000 kronor, hade riksdagen för budgetåret 1936/1937 anvisat 200,000 kronor.

Utredningsmännen hava vidare beräknat beloppen av *de vederlag, som skulle utgå ur den s. k. likvidationsfonden*. De hava därvid även medtagit Höreda skyddshem ävensom verkställt approximativ sådan beräkning beträffande de hem, vilkas huvudmän önska behålla dem för annat ändamål. Såsom redan förut erinrats, föreslå utredningsmännen, att de beräknade vederlagsbeloppen för nämnda hem skola få användas för upprättandet av de nya hem, vilka komma att ersätta dem. Vederlagsbeloppen för de olika hemmen hava beräknats på följande sätt:

Ljungaskogs skyddshem	kronor	49,300
Forsane	»	»	94,500
Sundbo	»	»	112,000
Johannisbergs	»	»	75,000
Höreda	»	»	34,400
Sonestorps	»	»	15,000
Boda	»	»	90,000
Norrby, Älvåsens och Björkåsens skyddshem	»	150,000

eller sammanlagt kronor 620,200

Nämnda belopp behövde, anse de sakkunniga, i sin helhet vara tillgängligt under budgetåret 1937/1938 dels för likvidering av anstaltsbyggnaderna vid de hem, som skola övertagas den 1 januari 1938, dels ock för inköp av egendomar samt dessas utbyggnad till tidigare omnämnda nya hem. Jämlikt de riktlinjer, som departementschefen uppdragit för landstingens och vissa städers inlevererande av skyddshemsavgifter till likvidationsfonden och vilka av riksdagen lämnats utan erinran, funnes inga medel disponibla i fonden

förrän efter ingången av år 1939. Beloppet borde därför i lämplig form förskottas av tillgängliga statsmedel.

Utredningsmännen hava slutligen gjort följande sammanställning av de beräknade engångskostnaderna och det föreslagna sättet för deras anskaffande:

	Budgetåret	
	1937/1938	1938/1939
Utbyggande av tre yrkeshem samt två kombinerade skol- och yrkeshem	800,000	430,000
Utbyggande av Sonestorp och Höreda (112,000 + 65,000)	177,000	
Två nya skolhem	200,000	150,000
Inlösen av egendomar jämte jordbruksbyggnader och inventarier	407,000	
Inlösen av anstaltsbyggnader (att ersättas med medel ur den s. k. likvidationsfonden)	620,200	
Summa kronor	2,204,200	580,000

I övrigt hänvisa utredningsmännen beträffande de beräknade kostnaderna till av dem till socialdepartementet överlämnade protokoll och andra handlingar. Utredningsmännen påpeka i detta sammanhang, att landstingen i Västmanlands och Norrbottens län bemyndigat förvaltningsutskotten att träffa för landstingen bindande avtal rörande statens övertagande med äganderätt av respektive Sundbo och Johannisbergs skyddshem. Beträffande övriga landstingshem, som ifrågasatts till statsövertagande, nämligen Forsane och Höreda, måste eventuella köpeavtal godkännas av nästkommande års landsting för att bli giltiga. Vidkommande köpeavtal för Ljungaskog och Sonestorp kunde beslut av huvudmännen fattas tidigare, då dessa hem, såsom förut erinrats, ägdes av städerna Hälsingborg, Landskrona och Lund.

Beträffande de tre nya skyddshemmen har *skyddshemsinspektören* i senare delen av sitt förut omförmälda förslag framlagt ett byggnadsprogram av i huvudsak följande innebörd:

Det kombinerade skol- och yrkeshemmet komme genom det föreslagna läget att betjäna ett något större upptagningsområde än vad som från början varit avsett. Det kunde därför förväntas, att hemmet även bleve något högre belagt än vad fallet skulle blivit, om Boda skyddshem vid Viskan fortsatt sin verksamhet. Skyddshemssakkunniga hade föreslagit, att detta hem skulle utbyggas till 2 elevförläggningar, ett skolhem för yngre och ett yrkeshem för äldre, med ett sammanlagt platsantal av ungefär 45. Det vore dock enligt skyddshemsinspektörens mening välbetänkt, om elevernas sovrum beräknades så stora, att plats kunde erhållas för omkring 50 elever.

Vid fullt utbyggande av det nya hemmet torde personalen komma att bestå av 1 föreståndare, 1 lärare, tillika avdelningsföreståndare för skolhemmet, 1 assistent, ansvarig för yrkeshemmet, 2 yrkeslärare, 2 befattningshavare i jordbruket, 1 husmoder och 3 kvinnliga biträden.

Hemmet borde bestå av 2 elevbyggnader, gymnastikhus, verkstadshus, ekonomibyggnad för jordbruket samt bostadshus för föreståndaren, 2 yrkeslärare och 2 befattningshavare i jordbruket.

Skolhemsavdelningen skulle inrymmas i en byggnad, bestående av förläggning för eleverna, undervisningslokal för folk- och fortsättningsskolan, bostad för lärare om 3 rum och kök samt bostäder för husmoder och den kvinnliga personalen. Elevernas sovrum kunde lämpligen i regel rymma 3—4 bäddar.

Yrkeshemmet borde avse förläggning för de äldre eleverna samt en bostad om 3 rum och kök för assistenten. Elevrummen borde i regel vara enkelrum.

Gymnastiklokalen borde förläggas till särskild byggnad för att kunna bättre betjäna båda hemmen. Hit kunde även förläggas bad och tvättstuga.

Verkstadsutrymmet borde beräknas något större än det vid Boda avsedda, enär en högre beläggning skapade större möjligheter för ordnande av en god yrkesutbildning. I verkstadshuset borde tills vidare inrymmas undervisningslokaler i snickeri samt mekaniskt verkstadsarbete och smide.

Lantbrukets ekonomibygnader borde avpassas för ett jordbruk av omkring 55 tunnland.

Bostadshuset för föreståndaren skulle utöver 4 rum och kök även inrymma kontorslokaler. Lantbrukspersonalens och yrkeslärarnas bostäder borde ordnas i för dem särskilt uppförda hus.

För vinnande av erfarenhet rörande platsbehovet borde utbyggnaden av hemmet ske successivt. Sålunda borde man i första utbyggnaden endast uppföra skolhemmet, lantbruksbyggnaden samt bostäder för föreståndaren och lantbrukspersonalen. Genom en sådan anordning kunde vissa besparingar göras, enär eleverna sedermera kunde utföra en del av byggnadsarbetet, vilket arbete även borde giva dem en viss övning och kunskap i dylikt arbete.

Skolhemmet för gossar vore avsett att ersätta Norrby skyddshem i Stockholms län, vilket hem kunde emottaga 35 elever. Då emellertid detta hem av skyddshemssakkunniga ansetts väl stort som skolhem, och då dessutom osäkerhet rådde beträffande platsbehovet för manliga skolhemselever, borde man av ekonomiska skäl ej utbygga det nya hemmet större än för 25 elever. Dock borde elevernas sovsalar beräknas så stora, att vid stark efterfrågan av platser hemmet under kortare tid skulle kunna mottaga upp till 30 elever. Även för detta hem borde sovsalarna i regel beräknas för 3—4 elever.

Vid full beläggning och sedan klarhet vunnits, att egentligt jordbruk vore erforderligt för skolhem, beräknades personalen utgöras av 1 föreståndare, 1 folkskollärare, 1 assistent eller vårdare, 1 rättare, 1 husmoder och 2—3 kvinnliga biträden.

Fullt utbyggt skulle hemmet bestå av ett elevhem, en skol- och gymnastikbyggnad, en ekonomibygnad för lantbruket, ett bostadshus för föreståndaren och ett för rättaren.

Elevhemmet skulle innehålla förlägningslokaler för eleverna samt en bostad om 2 rum och kök för assistenten. Dessutom skulle bostad finnas för den kvinnliga personalen.

Skol- och gymnastikhuset vore avsett att inrymma lokaler för folk- och fortsättningsskolan samt gymnastik. Dessutom skulle även finnas en 3-rumslägenhet för läraren samt tvenne elevrum avsedda som bostad för de elever, som stode färdiga att utskrivas från hemmet.

Ekonomibygnaden för lantbruket borde avses för omkring 25 tunnland åkerjord. Bostadshuset för föreståndaren borde innehålla 4 rum och kök jämte expeditjonsrum och för rättaren 2 rum och kök.

Med uppförandet av bostadshuset för föreståndaren och rättaren samt lantbrukets ekonomibygnad borde av ekonomiska skäl anstå, tills erfarenhet vunnits dels huruvida platsbehovet vid hemmet nödvändiggjorde anstäl-

lande av en särskild lärare, dels ock om lantbruk vore behöfligt för skolhemsverksamhet. Under den första tiden av skolhemmets verksamhet borde föreståndaren utan olägenhet kunna bebo lärarbostaden, där han kunde erhålla 4 rum och kök genom disponerande av ett av gästrummen. Det större åkerskiftet borde under denna tid utarrenderas till huvudgårdens arrendator, medan det mindre om ungefär 8 tunnland iordningställdes för trädgård, park och lekplatser. Endast ett mindre hus för smådjur behöfde uppföras.

Skolhemmet för flickor skulle, som tidigare framhållits, ersätta det nu befintliga skyddshemmet Björkåsen i Värmland, som hade plats för 35 elever. Emellertid vore detta platsantal väl högt beräknat, varför detsamma, för den händelse hemmet skolat fortbestå, torde hava fått minskas till högst 30. Skyddshemssakkunniga hade på sin tid ansett, att ett skolhem för flickor ej borde göras större än för 25 elever. Med hänsyn till den nu rådande platsbristen å de kvinnliga hemmen vore det dock, enligt skyddshemsinspektörens mening, ej tillrådligt att föreslå lägre platsantal för det nya hemmet än 30. Genom att vidtaga sådana anordningar, att eleverna under dagen kunde fördelas på två byggnader, torde man delvis kunna undanröja olägenheterna med ett så stort elevantal.

Vid full beläggning beräknades personalen utgöra 1 manlig och 5 kvinnliga befattningshavare.

Skolhemmet skulle bestå av ett elevhem, en skol- och gymnastikbyggnad, en ekonomibyggnad för lantbruket samt ett bostadshus för den manliga befattningshavaren.

Elevhemmet borde innehålla erforderliga lokaler för elevernas förläggning, utrymme för de äldre flickornas undervisning i skolkök och handarbete, bostäder för 4 kvinnliga befattningshavare, bestående av enkelrum med sovalkov och tvättrum, samt expeditionsrum för föreståndarinnan. Med hänsyn till elevernas låga ålder torde man i regel kunna beräkna 3—4 bäddar i varje.

I skol- och gymnastikhuset skulle utrymme finnas för undervisning i folk- och fortsättningsskolan, gymnastiksal, även avsedd för elevernas fritidssysselsättning, bostad åt folkskollärarinnan samt tvenne elevrum med liknande uppgift som i skolhemmet för gossar.

Genom att förlägga undervisningen för skoleleverna i särskild byggnad kunde man under dagen skilja de yngre och de äldre eleverna åt.

Bostaden för den manliga befattningshavaren borde inrymma 2 rum och kök. Ekonomibyggnaderna för lantbruket borde avpassas för ett småbruk av omkring 20 tunnland.

Skyddshemsinspektören har vid sitt förslag fogat av arkitekten Jonson i huvudsaklig överensstämmelse med däri angivna riktlinjer utarbetade ritningar jämte kostnadsberäkningar. Beträffande ritningarna med tillhörande förklaringar torde jag få hänvisa till handlingarna i ärendet. Kostnadsberäkningarna visa för vart och ett av de tre hemmen följande siffror:

*Beräkning av kostnaderna för nytt kombinerat skol- och yrkeshem
i Sollefteå.*

Byggnad för skolhem	kronor 131,000
*Gymnastik- och samlingsal	» 72,000
Föreståndarbostad	» 39,000
*Yrkeshem	» 105,000
*Verkstadsbyggnad	» 16,000

Ekonomibyggnad för lantbruket	kronor	33,000
*2 enfamiljshus om 2 rum och kök å 14,000:— kr.	»	28,000
1 bostadshus om 2 lägenheter om 2 rum och kök	»	26,000
Väg- och planeringsarbeten, yttre ledningar m. m.	»	7,000
Ritningar, administration och oförutsedda utgifter	»	43,000
	kronor	500,000

Anm. De med * utmärkta byggnaderna hava beräknats lämpa sig som arbetsobjekt för eleverna, varför avdrag å byggnadskostnaderna för dem gjorts med 20 % av de beräknade kostnaderna för arbetslöner å byggnadsplatsen.

Beräkning av kostnaderna för nytt skolhem vid Troxhammar.

Byggnad för skolhem	kronor	128,000
Gymnastik- och samlingsal m. m.	»	107,000
Föreståndarbostad	»	41,000
Ekonomibyggnad för lantbruket	»	22,000
Bostadshus med 1 lägenhet om 2 rum och kök	»	16,000
Väg- och planeringsarbeten, yttre ledningar m. m.	»	15,000
Ritningar, administration och oförutsedda utgifter	»	32,000
	kronor	361,000

Beräkning av kostnaderna för nytt skolhem i Vänersborg.

Byggnad för skolhem	kronor	132,000
Gymnastik- och samlingsal m. m.	»	97,000
Ekonomibyggnad för lantbruket	»	20,000
Väg- och planeringsarbeten samt yttre ledningar	»	5,000
Ritningar, administration och oförutsedda utgifter	»	26,000
	kronor	280,000

Såsom förklaring till de i förhållande till vad utredningsmännen beräknat höga kostnaderna har arkitekten anfört, att utredningsmännen torde hava utgått från de av arkitekten år 1935 beräknade kostnaderna för utbyggnad av befintliga skyddshem, samt att vid bedömning av de nu lämnade kostnadsuppgifterna hänsyn borde tagas dels till sedan dess inträffade prisstegringar i byggnadskostnaderna, uppgående till minst 12 %, dels därtill, att vid utbyggande av de befintliga skyddshemmen ett visst avdrag gjorts å de beräknade byggnadskostnaderna för sådana arbeten, som ansetts kunna utföras av eleverna själva.

En å departementets byrå för fattigvårds- och barnavårdsärenden verkställd fördelning av de beräknade kostnaderna för det nya kombinerade skol- och yrkeshemmet och det nya skolhemmet för gossar å de av skyddshemsinspektören i vartdera fallet förordade två utbyggnadsetapperna har givit vid handen, att av kostnaderna för det kombinerade skol- och yrkeshemmet omkring 258,000 kronor och av kostnaderna för skolhemmet omkring 274,000 kronor skulle belöpa å den första utbyggnaden. Respektive 242,000 kronor och 87,000 kronor skulle alltså falla på den senare utbyggnaden. Därvid hava kostnaderna för väg- och planeringsarbeten, yttre ledningar m. m.

helt förts på första utbyggnaden, medan kostnaderna för ritningar, administration och oförutsedda utgifter fördelats mellan båda i förhållande till övriga kostnader.

Skyddshemsinspektören har även i samråd med arkitekten Jonson verkställt beräkning av kostnaderna för anskaffande till de nya hemmen av utrustning och inventarier. Resultatet framgår av följande sammanställning:

Det kombinerade skol- och yrkeshemmet i Sollefteå.

	Totalt	1:sta utbyggnadsstadiet.
1:sta utbyggnadsstadiet.		
Inventarier för jordbruket, levande och döda	25,000:—	
Inventarier för skolhem	15,000:—	40,000:—
2:dra utbyggnadsstadiet.		
Inventarier för yrkeshem	10,000:—	
Maskiner för verkstäderna	15,750:—	

Skolhemmet vid Troxhammar.

1:sta utbyggnadsstadiet.		
Inventarier för skolhem	15,000:—	15,000:—
2:dra utbyggnadsstadiet.		
Inventarier för jordbruket, levande och döda	7,000:—	

Skolhemmet i Vänersborg.

1:sta utbyggnadsstadiet.		
Inventarier för hemskolan	24,000:—	
Inventarier för jordbruket, levande och döda	7,000:—	31,000:—
	<hr/>	
	Summa Kronor 118,750:—	86,000:—

Yttranden.

Byggnadsstyrelsen förklarar sig beträffande de av arkitekten Jonson upprättade förslagen i huvudsak icke hava något att erinra. Styrelsen ville dock framhålla

i fråga om förslaget till kombinerat skol- och yrkeshem i Sollefteå, att det vore önskvärt, om trapphallen i yrkeshemmet bleve bättre belyst samt att snickareverkstaden försåges med utrymme för virkesförråd, ävensom att den närmare planläggningen av ladugården borde bestämmas i samråd med inom området sakkunnig person;

i fråga om förslaget till skolhem vid Troxhammar, att sjukrummet i skolhemmet borde anordnas så, att det lätt kunde övervakas, samt att såväl ingången till skolhemsbyggnaden som ingångarna till och trappanordningarna i gymnastikbyggnaden borde närmare studeras vid förslagets vidare utarbetande;

samt i fråga om förslaget till skolhem i Vänersborg, att huvudentrén till skolhemmet borde utformas på sådant sätt, att bättre utrymme erhöles.

De beräknade byggnadskostnaderna för nämnda tre hem, tillhopa 1,141,000 kronor kunde, förklarar byggnadsstyrelsen vidare, godtagas, under förutsättning att förekommande byggnadsarbeten vid skyddshemmet i Sollefteå komme att utföras med biträde av elever vid hemmet.

Däremot anser byggnadsstyrelsen kostnaderna för de föreslagna om- och tillbyggnadsarbetena vid skyddshemmen Höreda och Sonestorp lågt beräknade. De beträffande skyddshemmet Höreda angivna kostnaderna kunde dock, anser byggnadsstyrelsen, godtagas, under förutsättning att arbetena väsentligen kunde utföras av hemmets elever.

I övrigt hava i de angivna yttrandena icke framkommit några erinringar mot utredningsmännens förslag i förevarande avseende.

Departementschefen.

Det av skyddshemsinspektören framlagda byggnadsprogrammet för uppförande av de tre nya skyddshemmen har icke givit anledning till erinran från min sida. Till de av byggnadsstyrelsen i olika hänseenden framställda anmärkningarna mot de upprättade ritningsförslagen torde all hänsyn kunna tagas vid förslagets slutliga prövning av Kungl. Maj:t.

Beträffande kostnaderna för den nya skyddshemsorganisationens utbyggnad torde till en början en jämförelse mellan de nu beräknade kostnaderna för utbyggnad av tre yrkeshem samt två kombinerade skol- och yrkeshem med de kostnader, som för samma ändamål beräknades i den till 1936 års riksdag framlagda propositionen, vara av intresse. En sådan jämförelse, vid vilken jag ansett mig böra beakta den under det sista året inträdda betydande stegringen i materialkostnader, utfaller på följande sätt.

	Utbyggnad av skyddshemmen 1936 års proposition.		Nu föreliggande förslag.	
		Kronor		Kronor
<i>Ljungaskog</i>				
Byggnadskostnad.....	315,000			
Utrustning och inventarier	16,950	331,950	331,950 + 12 %	371,780
<i>Forsane</i>				
Byggnadskostnad.....	310,000			
Utrustning och inventarier	23,750	333,750	303,750 + 12 %	340,200
<i>Sundbo</i>				
Byggnadskostnad.....	275,000			
Utrustning och inventarier	23,750	298,750	298,750 + 12 %	334,600
<i>Boda</i>				
Byggnadskostnad.....	185,000			
Utrustning och inventarier	9,500	194,500	—	—
<i>Johannisberg</i>				
Byggnadskostnad.....	193,000			
Utrustning och inventarier	9,500	202,500	202,500 + 12 %	226,800
<i>Sollefteå, 1:sta etappen</i>				
Byggnadskostnad.....	—		257,750	
Utrustning och inventarier	—	—	40,000	297,750

Utbyggnad av skyddshemmen	1936 års proposition.		Nu föreliggande förslag.	
	Kronor		Kronor	
<i>Sollefteå, 2:dra etappen</i>				
Byggnadskostnad.....	—		242,250	
Utrustning och inventarier	—	—	25,750	268,000
	Summa	1,361,450		1,839,130
<i>Inlösen av jordbruk m. m.....</i>		500,000		343,000
<i>Vederlag för anstaltsbyggnader.....</i>		500,000		330,800
	Inalles	2,361,450		2,512,930

Kostnaderna skulle alltså enligt den modifierade planen ställa sig 151,480 kronor högre än som 1936 förutsatts. Emellertid betingas denna ökning i huvudsak av den inträffade stegringen i materialkostnader. En förhöjning av 1936 års siffror för skyddshemmen Ljungaskogs, Forsane, Sundbo och Johannisbergs vidkommande med 12 %, vartill nämnda kostnadsstegring angivits, ger nämligen, såsom av sammanställningen framgår, en merkostnad av omkring 107,000 kronor. Nu omförmälda kostnadsberäkningar synas mig böra godtagas.

Till påbörjande av arbetena vid skyddshemmen Sundbo och Johannisberg har redan av riksdagen anvisats ett belopp av 200,000 kronor. Av vad som beräknades utgå av likvidationsfonden i vederlag för anstaltsbyggnaderna vid yrkeshem samt kombinerade skol- och yrkeshem, nämligen 500,000 kronor, kommer enligt de preliminärt träffade överenskommelserna med huvudmännen för ifrågavarande fyra hem endast att erfordras ett belopp av 330,800 kronor. Skillnaden, 169,200 kronor, synes kunna disponeras för det nya kombinerade skol- och yrkeshemmets inrättande, oavsett att vederlaget för anstaltsbyggnaderna vid Boda preliminärt beräknats till ett lägre belopp. Något skäl mot att disponera det högre beloppet torde så mycket mindre kunna anföras, som ändamålet med likvidationsfondens inrättande är att i görligaste mån befria statsverket från lokalkostnader vid reformens genomförande. Det belopp, som återstår att täcka med anslag å budgeten, uppgår sålunda till 1,812,930 kronor. I enlighet med utredningsmännens förslag förordar jag, att vad som av sistnämnda belopp avser inlösen av nuvarande skyddshemsegendomar jämte jordbrukets byggnader samt levande och döda inventarier för jordbruket, 343,000 kronor, anvisas för budgetåret 1937/1938. Vad åter angår utbyggnadskostnaderna, lär, med hänsyn till önskvärheten av att yrkeshemmets utbyggnad må kunna ske i så stor utsträckning som möjligt under medverkan av eleverna, ett belopp av 600,000 kronor få anses tillfyllest för nämnda budgetår. Återstoden, 869,930 kronor, torde böra anvisas för budgetåret 1938/1939.

Nya i förhållande till 1936 års skyddshemsproposition äro förslagen till om- och tillbyggnad vid Höreda ungdomshem samt uppförande vid Sones-
torps skyddshem av en särskild avdelning för unga mödrar. Därvid har till-
lika förutsatts, att sistnämnda hem inlöses av staten. Med möjligheten av er-

forderliga förbättringsarbeten vid skolhem och hemskolor räknades även i nämnda proposition och för ändamålet avsågs ett belopp av 150,000 kronor ur likvidationsfonden.

Jag har redan tidigare uttalat min anslutning till utredningsmännens förslag beträffande skyddshemmet Sonestorp. Vad angår förslaget att vid Höreda skyddshem anordna gymnastiksal och verkstadslokaler, synes mig ingen erinran kunna göras mot detsamma. Vad utredningsmännen anfört till stöd för ett sådant utbyggande av nämnda skyddshem, finner jag övertygande.

De beräknade kostnaderna för de föreslagna om- och tillbyggnadsarbetena vid såväl Höreda som Sonestorp, respektive 65,000 och 112,000 kronor, hava av byggnadsstyrelsen ansetts väl lågt upptagna. Med hänsyn till att ifrågavarande arbeten vid Höreda äro avsedda att i görligaste mån utföras av skyddshemseleverna, synes mig anledning icke föreligga att frångå den för dessa arbeten verkställda kostnadsberäkningen. För Sonestorps vidkommande är förhållandet visserligen ett annat, i det att arbetena därstädes torde komma att utföras på entreprenad. Då jag emellertid förutsätter, att nödig sparsamhet iakttages vid det fortsatta planläggningsarbetet, anser jag mig även i detta fall kunna godtaga utredningsmännens kostnadsberäkningar. Enligt vad jag inhämtat, belöpa av ifrågavarande kostnader 60,000 kronor å om- och tillbyggnaden av nuvarande elevhem, medan återstoden, 52,000 kronor, faller på den nya mödraavdelningen.

Förutom nämnda byggnadskostnader tillkomma vid ett statsövertagande av ifrågavarande båda hem dels kostnader för inlösen av jordegendomar jämte åbyggnader samt levande och döda inventarier, dels vederlag för själva anstaltsbyggnaderna. Enligt de med skyddshemmens huvudmän preliminärt träffade överenskommelserna uppgå inlösningskostnaderna för Höreda till 37,000 och för Sonestorp till 27,000 kronor, medan vederlaget för anstaltsbyggnaderna utgör för Höreda 34,400 och för Sonestorp 15,000 kronor. De sålunda överenskomna vederlagsbeloppen äro avsedda att gäldas av likvidationsfonden. Utredningsmännen hava jämväl övervägt, att kostnaderna för de föreslagna arbetena vid Sonestorps skyddshem skulle kunna utgå av likvidationsfonden, ehuru de stannat för att föreslå, att medel för sistnämnda ändamål, liksom för bestridande av övriga kostnader, såväl inlösnings- som utbyggnadskostnader, anvisas å riksstaten för budgetåret 1937/1938. Tanken, att likvidationsfondens medel skulle kunna tagas i anspråk även för bestridande av kostnaderna för utbyggande av Sonestorps skyddshem, synes mig emellertid riktig, i vad det gäller kostnaderna för om- och tillbyggnad av nuvarande elevhem. För detta ändamål beräknade 60,000 kronor böra alltså kunna utgå ur nämnda fond. Med hänsyn till angelägenheten av att ifrågavarande båda hem snarast möjligt färdigställas enligt föreliggande förslag, förordar jag, att återstoden, 117,000 kronor i byggnadskostnader och 64,000 kronor för inlösen av jordegendomar m. m., må utgå av det anslag, som bör äskas för budgetåret 1937/1938.

Utredningsmännen hava vidare beträffande Höreda skyddshem erinrat

därom, att av inventarierna därstädes snickeriverkstadens maskiner äro förvärvade med hjälp av statslån å 4,000 kronor samt att Jönköpings läns landsting såsom nyttjanderättshavare av Höreda egendom alltjämt häftar i skuld med närmare 4,000 kronor för andel i ett på sin tid beviljat lån för torrläggning av viss mark. Utredningsmännen föreslå, att nämnda maskiner kostnadsfritt överlämnas till staten, mot det att landstingets betalningsansvar för det för deras anskaffande erhållna lånet bortfaller, samt att landstinget även befrias från betalningsansvar för sin andel i torrlägningslånet.

Förstnämnda lån, som är räntefritt, beviljades av Kungl. Maj:t den 30 april 1936, sedan riksdagen nämnda år för ändamålet anvisat medel. Kungl. Maj:t medgav vid lånets beviljande, att Jönköpings läns landsting finge åt-njuta befrielse från återbetalningsskyldighet för detsamma, så länge den av Kungl. Maj:t den 27 juli 1934 fastställda överenskommelsen mellan Kungl. Maj:t och kronan samt landstinget angående skyddshemmet ägde bestånd och den ifrågavarande yrkesundervisningen uppehöles enligt av skolöverstyrelsen fastställt reglemente. Enligt vad jag inhämtat, har hela lånesumman, 4,000 kronor, den 11 februari 1937 av statskontoret utbetalats till landstinget. När nu staten kommer att helt övertaga verksamheten vid Höreda skyddshem, synes utredningsmännens förslag beträffande nämnda lån rimligt. Jag förordar alltså, att landstinget befrias från återbetalningsskyldighet för ifrågavarande lån, mot det att den anskaffade materiellen utan ersättning överlämnas till staten, samt att lånet avskrivs ur räkenskaperna för fonden för låneunderstöd.

Det andra av utredningsmännen omförmålda lånet, avseende ursprungligen 6,810 kronor, beviljades av Kungl. Maj:t den 5 juli 1923 från odlingslånefonden (statens avdikningslånefond) för torrläggning av mark, tillhörande Havravik med flera egendomar i Höreda socken. Enligt av länsstyrelsen i Jönköpings län genom utslag den 28 juni 1927 fastställd fördelningsslängd för ifrågavarande låns återbetalning förpliktades, bland andra, ägare eller innehavare av $\frac{1}{2}$ mantal Långanäs nr 1 (1¹) — den fastighet, varå skyddshemmet Höreda uppförts — att delta i lånets återbetalning dels för vart och ett av åren 1930—1954 med 205 kronor 8 öre, dels ock slutligen för år 1955 med 186 kronor 50 öre. Därjämte förordnade länsstyrelsen genom nämnda utslag, ej mindre att vad varje betalningsskyldig fastighet sålunda hade att till skuldens återgåldande erlagga skulle under särskild rubrik och med utsättande av det sista året, då betalningen skulle utgå, i jordboken antecknas såsom ett fastigheten under betalningstiden åliggande allmänt onus, än även att betalningsbeloppen skulle för varje år i sammanhang med kronouppböörden debiteras och indrivas.

Även beträffande detta lån får jag efter att i ärendet hava samrått med chefen för jordbruksdepartementet ansluta mig till den av utredningsmännen uttalade uppfattningen. Jag föreslår således, att Jönköpings läns landsting, i och med det att staten övertager verksamheten vid Höreda skyddshem, befrias från ytterligare återbetalningsskyldighet för ifrågavarande lån samt att den vid nämnda tidpunkt landstinget åvilande oguldna delen av samma

lån alltså efterskänkes och avskrivs ur räkenskaperna för statens avdikningslånefond.

Det av skyddshemsinspektören framställda förslaget att till en början endast delvis verkställa utbyggnaden av det nya skolhemmet för gossar synes mig lämpligt. På så sätt skulle även erfarenhet kunna vinnas rörande möjligheterna att upprätthålla ett dylikt hem utan förening med jordbruk, såsom av skyddshemssakkunniga föreslagits. Måhända kommer därvid att framgå, att något ytterligare utbyggande av hemmet i fråga för jordbruksändamål icke befinner sig av behovet påkallat. Jag förordar under dessa omständigheter, att tills vidare endast den första utbyggnadsetappen genomföres.

Med en sådan begränsning av utbyggnaden av skolhemmet för gossar komma kostnaderna för båda de nya skolhemmens inrättande samt anskaffande av inventarier för desamma att uppgå till omkring 600,000 kronor. Ett fullföljande av utbyggnaden av skyddshemmet för gossar skulle draga en ytterligare kostnad av omkring 87,000 kronor, varav 41,000 kronor för uppförande av föreståndarbostad, som torde bliva erforderlig, därest det visar sig, att det nya skolhemmet får ett så högt stadigvarande elevantal, att lärare mera fast behöver anställas. Jag förutsätter dock, att den bostad, som till att börja med är avsedd att disponeras av föreståndaren, blir så beskaffad, att den även för framtiden, intill dess behov av sådan lärarkraft yppar sig, kan användas till föreståndarbostad.

Utredningsmännens kostnadsberäkningar beträffande ifrågavarande två hem sluta på ett sammanlagt belopp av 500,000 kronor. Till bestridande av dessa kostnader föreslå de, att ett belopp av 150,000 kronor, ungefär motsvarande halva värdet av anstaltsbyggnaderna vid skyddshemmen Norrby gård, Älvåsen och Björkåsen, vilka enligt 1936 års riksdags beslut skulle arrenderas av staten men enligt föreliggande förslag komma att upphöra, skulle gäldas ur likvidationsfonden samt att för budgetåret 1937/1938 måtte anvisas 200,000 kronor och för påföljande budgetår återstoden eller 150,000 kronor.

Mellan utredningsmännens kostnadsberäkningar och de nu föreliggande förefinnes en ganska avsevärd differens. Jag ser emellertid ingen möjlighet att åstadkomma en reduktion av det slutligt beräknade beloppet, mot vilket anmärkning icke framställts av byggnadsstyrelsen, utan avser att lägga dessa kalkyler till grund för anslagsbehovets beräkning.

Innan jag övergår till att föreslå anvisande av medel för dessa kostnaders bestridande, vill jag fästa uppmärksamheten därpå, att det reservationsanslag för ändamålet å 1,575,000 kronor, som i årets statsverksproposition (V. p. 73) beräknats för budgetåret 1937/1938, med 9,000 kronor understiger det av utredningsmännen för motsvarande ändamål beräknade beloppet. Enligt utredningsmännens förut återgivna sammanställning av engångskostnaderna för skyddshemsorganisationens nu avsedda utbyggande skulle nämligen för näm-

da budgetår av statsmedel anvisas 1,584,000 kronor (= 2,204,200 kronor med avdrag av 620,200 kronor, som avsetts att utgå av likvidationsfonden).

Beträffande anvisande av medel för inrättande av de två nya skolhemmen synes mig till en början kunna ifrågasättas, om icke likvidationsfondens medel skulle kunna tagas i anspråk i något större utsträckning än som förutsetts av utredningsmännen. Enligt vad jag tidigare i olika sammanhang förordat, skulle av fondens medel, vilka beräknats komma att uppgå till omkring 1,400,000 kronor, för nu ifrågavarande ändamål utgå sammanlagt 609,400 kronor. Därtill skulle enligt utredningsmännens förslag komma vederlag för skyddshemmen Norrby gård, Älvåsen och Björkåsen med förslagsvis 150,000 kronor, varefter skulle av fonden återstå omkring 640,600 kronor. Med hänsyn till de ändamål, vilka likvidationsfonden avsetts att tillgodose, vill jag emellertid föreslå, att högre belopp än av utredningsmännen ifrågasatta 150,000 kronor beräknas såsom vederlag för anstaltsbyggnaderna vid nämnda tre hem. Någon värdering av dessa byggnader har nämligen icke verkställts av utredningsmännen. Jag vill alltså under åberopande av tidigare anförda skäl förorda, att ytterligare 100,000 kronor eller sammanlagt 250,000 kronor disponeras ur fonden. Då den sammanlagda kostnaden för skolhemmens inrättande beräknats till 600,000 kronor, utgör alltså det återstående erforderliga beloppet 350,000 kronor. Härav torde för anslagssummans utjämnande 251,000 kronor böra anvisas för budgetåret 1937/1938 och 99,000 kronor för budgetåret 1938/1939.

I anslutning till vad utredningsmännen föreslagit torde tills vidare, intill dess medel i erforderlig omfattning influtit till likvidationsfonden, de belopp som avsetts att utgå ur denna fond få förskottas av statsmedel. Beträffande formen av denna förskotts-anvisning förordar jag, att å riksstaten för nästa budgetår bland utgifter för kapitalökning under rubriken fonden för förslag till statsverket uppföres ett reservationsanslag, benämnt förskott av kostnader för inlösen av yrkeshem samt skol- och yrkeshem m. m. Anslaget, som bör utgå av lånemedel, torde böra bestämmas till 859,400 kronor. De å anslaget uppkommande utgifterna bliva sedermera ersatta av medel ur likvidationsfonden.

Med den ståndpunkt jag i det föregående angivit till frågan om kostnadernas gäldande skulle det totala anslagsbehovet för budgetåret 1937/1938 utgöra:

för yrkeshem samt kombinerade skol- och yrkeshem	kronor	600,000
för Höreda och Sonestorp	»	117,000
för två nya skolhem	»	251,000
för inlösen av jordbruksegendomar m. m.	»	407,000
		<hr/>
	Kronor	1,375,000

För därpå följande budgetår beräknas ett anslag av 969,000 kronor erforderligt, varav omkring 870,000 kronor för yrkeshem och kombinerade skol- och yrkeshem samt 99,000 kronor för skolhem.

Av likvidationsfonden skulle utgå vederlag för yrkeshem samt kombinerade skol- och yrkeshem med 500,000 kronor, för Höreda och Sonestorp med 109,400 kronor samt för skolhem med 250,000 kronor, tillsammans 859,400 kronor. Härefter skulle enligt de verkställda beräkningarna av fonden återstå ett belopp av 540,600 kronor.

III. Villkor för statens arrenderande av vissa hem.

1936 års riksdagsbeslut.

Vid framläggande förlidet år av propositionen angående omläggning av skyddshemsverksamheten m. m. anförde jag beträffande villkoren för statens arrenderande av skolhem och hemskolor i huvudsak följande.

Särskilda avtal med huvudmännen syntes böra komma till stånd, gällande för viss tid. Arrende borde beräknas allenast för jordegendomen med åbyggnader och inventarier. De egentliga anstaltsbyggnaderna med tillhörande tomtområde skulle, med hänsyn till att det borde åligga statsverket såsom arrendator att bestrida kostnaderna för underhåll av dessa byggnader, försäkring och dylikt, upplåtas utan ersättning. Efter vad jag inhämtat, förutsattes arrendeavgiften i regel täckt av inkomsterna från jordbruket.

Vid uppgörandet av berörda arrendeavtal borde, framhöll jag vidare, särskilt övervägas storleken av det jordområde, som kunde anses lämpligen erfordras för skyddshemmets verksamhet. I den mån området funnes kunna begränsas och huvudmännen prövades kunna disponera återstående område utan olägenhet för skyddshemsverksamheten, syntes sådant område böra undantagas vid avtalets ingående eller senare. Jämväl borde rätt förbehållas staten att under arrendetiden till annan överlåta brukningen av område, som visade sig icke behövt för verksamhetens bedrivande. Arrendeavtal syntes böra avse den av mig angivna övergångstiden och sålunda gälla tiden den 1 januari 1938 till och med den 31 december 1941. Då det icke borde ifrågakomma, att statsverket belastades med utgifter för anskaffning av levande och döda inventarier, förutsatte jag, att sådana inbegreps i arrendeavtalen.

I nu berörda hänseenden gjordes av riksdagen ingen erinran.

Utredningsmännen.

Utredningsmännen anföra, att vid deras förhandlingar med skyddshemmens nuvarande huvudmän hade de av mig vid propositionens framläggande angivna grunderna i huvudsak accepterats. Överenskommelser hade sålunda träffats efter i stort sett följande linjer:

1. Staten skall utan avgift äga rätt använda respektive hems anstaltsbyggnader jämte inventarier och kringliggande område.

2. Arrendena skola i övrigt omfatta hela egendomarna, då det visat sig, att de nuvarande huvudmännen icke med fördel kunna finna någon användning för eventuellt avsöndrat jordområde.

3. Staten erlägger i allmänhet en arrendeavgift per år, som beräknas efter i medeltal 40 kronor per hektar för öppen jord samt tre procent å jordbruksinventariernas bokförda värde.

4. I stadsrådsanförandet omnämnda skatter och försäkringsavgifter skola avse under respektive år till betalning förfallen skatt eller avgift.

5. Å inventarieförteckningen upptagna inventarier skola värderas vid arrendetidens början och slut. Beträffande levande inventarier skall icke någondera parten få tillgodogöra sig på grund av prisfluktuationer uppkommen förändring av värdet.

6. Staten är — med undantag för Husby skyddshem — berättigad att i mån av tillgång årligen efter anvisning av vederbörande ägare eller den, ägaren därtill utser, å egendomens skog erhålla utsyning å nödigt bränsle, hägnads- och reparationsvirke. Staten förbinder sig dock att icke genom övergång till vedeldning i större omfattning än som tidigare ägt rum, begära större mängder bränsle, än som tidigare förbrukats.

Beträffande storleken i varje fall av de under punkten 3 angivna arrendesummorna får jag hänvisa till tabellen å sid. 100 av den till detta protokoll fogade bilagan. För Stenfors skyddshem har någon arrendeavgift icke ifrågasatts.

Utredningsmännen anmärka, att arrendevillkoren för Malmö stads skyddshem Östra Spång och Allarp samt Gävle stads skyddshem Engesberg måste godkännas av stadsfullmäktige i respektive städer, medan däremot landsingen bemyndigat sina förhandlare att träffa för huvudmännen bindande avtal.

Yttranden.

Mot de sålunda preliminärt överenskomna villkoren för statens arrenderande av ifrågavarande hem hava inga erinringar framställts i yttrandena.

Det torde dock även i detta sammanhang böra erinras om *statens inspektörs för fattigvård och barnavård* förut återgivna uttalande rörande användningen av skyddshemmet Engesberg.

Departementschefen.

De av utredningsmännen med representanter för vederbörande skyddshems huvudmän preliminärt träffade arrendeavtalen, vilka i huvudsak bygga på de av mig i fjolårets proposition angivna grunderna, föranleda ingen erinran från min sida. I anslutning till vad jag tidigare anfört i fråga om den fortsatta användningen av skyddshemmet Stenfors torde dock för detta hem arrendetiden böra begränsas till två år. Avtal av nu angiven innebörd torde alltså få träffas med vederbörande huvudmän.

Beträffande det av statens inspektör för fattigvård och barnavård gjorda uttalandet om skyddshemmet Engesbergs mindre lämplighet såsom skolhem får jag hänvisa till vad jag förut i annat sammanhang anfört därom.

Då, såsom förut anförts, arrendeavgifterna förutsatts täckta av inkomsterna från jordbruket, är något anslag för ändamålet icke erforderligt.

IV. Lån till svenska diakoniss-sällskapet och Stockholms stadsmission för utbyggande av skyddshemmen Sjötorp och Skarvik-Tallåsen.

I skrivelse den 2 oktober 1936 har styrelsen för svenska diakoniss-sällskapet gjort framställning om erhållande av ett räntefritt statslån å 70,183 kronor för utförande av viss om- och tillbyggnad vid sällskapets skyddshem Sjötorp. Över denna framställning hava utredningsmännen yttrat sig.

Därjämte har Stockholms stadsmission i skrivelse den 16 november 1936 anhållit om ett statslån å 355,000 kronor för utvidgning av skyddshemmet Skarvik-Tallåsen. Häröver hava yttranden avgivits av statens inspektör för fattigvård och barnavård och skyddshemsinspektören den 18 januari 1937, medicinalstyrelsen och byggnadsstyrelsen den 15 december 1936 och statskontoret den 1 februari 1937.

Jag anhåller nu att få i ett sammanhang upptaga dessa framställningar till behandling.

Framställning om statslån från svenska diakoniss-sällskapet.

Såsom redan förut omförmålt, innebar 1936 års riksdagsbeslut i skyddshemsfrågan bland annat, att svenska diakoniss-sällskapets skyddshem Sjötorp, som för närvarande mottager flickor i åldern 10—15 år, skulle förändras till hemskola.

Skyddshemssakkunniga anförde såsom motivering för sitt förslag i denna del hemmets utmärkta belägenhet och stora utvecklingsmöjligheter samt omnämnde, att plan redan förelåge utarbetad till omändring av Sjötorp, varigenom de stora sovsalarna skulle utbytas mot mindre rum, därav flera enkelrum. Efter ett genomförande av denna ombyggnadsplan komme, fortsatte skyddshemssakkunniga, hemmet att bereda plats för 26 flickor och därigenom erhålla en enligt deras mening för en hemskola synnerligen lämplig storlek.

Svenska diakoniss-sällskapets förevarande framställning avser dels en ombyggnad av det nuvarande skyddshemmet enligt företedda ritningar, vilka i huvudsak överensstämna med dem, som tidigare företetts för skyddshems-sakkunniga, dels uppförande av en särskild byggnad för gymnastik enligt framställningen likaledes bifogad förslagsritning. Kostnaderna hava beräknats till 32,577 kronor för ombyggnadsarbetena och 35,300 kronor för tillbyggnaden förutom 2,306 kronor för gymnastikredskap samt bänkar och klädhängare i gymnastiklokalen.

Utredningsmännen tillstyrka för sin del livligt den föreslagna utbyggnaden av skyddshemmet Sjötorp samt anförä därutinnan följande: De hade låtit arkitekten Jonson granska de uppgjorda ritningarna och kostnadsberäkningarna, och denne hade därefter föreslagit vissa ändringar och förbättringar, vilka utredningsmännen funnit väl motiverade. Kostnaden för byggnadsarbetet skulle enligt det sålunda ändrade förslaget belöpa sig till 70,000 kronor. Utredningsmännen förorda alltså, att svenska diakoniss-sällskapet erhåller ett räntefritt lån av statsmedel å nämnda belopp, att utbetalas i den mån så erfordrades för byggnadsarbetets bedrivande.

Vad utredningsmännen sålunda anfört och föreslagit har icke föranlett annan erinran i de avgivna yttrandena, än att *byggnadsstyrelsen* funnit kostnaderna lågt beräknade. Mot ritningsförslagen har byggnadsstyrelsen icke haft något att erinra.

I enlighet med utredningsmännens nyss återgivna förslag beträffande lånebeloppets storlek samt i överensstämmelse med de av dem i annat sammanhang föreslagna grunderna för träffande av avtal rörande av stiftelser och enskilda sammanslutningar drivna skyddshem har inom socialdepartementet upprättats följande, av svenska diakoniss-sällskapet sedermera godkända förslag till avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt svenska diakoniss-sällskapet:

1. Svenska diakoniss-sällskapet åtager sig att enligt plan, som Kungl. Maj:t för ändamålet godkänner, å sitt skyddshem Sjötorp i Huddinge socken vidtaga för hemmets inrättande till hemskola erforderliga om- och tillbyggnadsarbeten samt att därefter från och med den 1 januari 1938 där mottaga 25 sådana flickor, som enligt Kungl. Maj:ts bestämmande skola överlämnas till hemskolan.

2. För ifrågavarande om- och tillbyggnadsarbetens utförande erhåller diakoniss-sällskapet ett räntefritt lån av statsmedel å högst 70,000 kronor mot säkerhet av inteckningar å lånesumman med bästa förmånsrätt i skyddshemsfastigheten.

Lånebeloppet må lyftas efter avlämnande av diakoniss-sällskapets förbindelse å beloppet jämte nyss nämnda inteckningar.

3. Staten erlägger för varje år två procent å nedlagda byggnadskostnader såsom ersättning för byggnadernas underhåll och inträdande värdeminskning. Därvid må nämnda byggnadskostnader beräknas till 150,000 kronor.

4. Diakoniss-sällskapet erhåller för varje i hemskolan intagen elev, som omhändertagits för skyddsuppfostran före fyllda 18 år, av vederbörande barnavårdsnämnd en skyddshemsavgift av 300 kronor för år. För varje sådan elev, som första gången intages i skyddshemmet, erhåller diakoniss-sällskapet dessutom av barnavårdsnämnden ett beklädnadsbidrag av 200 kronor. Vid överflyttning till skyddshemmet av elever från andra skyddshem utgår dock icke beklädnadsbidrag.

5. Av staten erhåller diakoniss-sällskapet ett årligt bidrag av 900 kronor för envar av hemskolans 25 platser ävensom dessutom för varje i åldern 18—21 år för skyddsuppfostran omhändertagen elev ett bidrag av 300 kronor för år samt för varje nyintagen sådan elev med under 4 angivet undantag ett beklädnadsbidrag av 200 kronor.

Skulle under något år medeltalet elever i hemskolan överstiga 25, utgår bidrag av staten enligt förenämnda grunder även för det överskjutande elevantalet.

6. För anlåtande av biträde av psykiatriskt särskilt skolad läkare erhåller diakoniss-sällskapet för varje kalenderår i efterskott ersättning av staten med det belopp, sällskapet visar sig hava under året utgivit i sådant hänseende, dock högst 400 kronor.

7. Diakoniss-sällskapet förpliktar sig att hålla hemskolans lokaler i ändamålsenligt skick samt att hava anställda befattningshavare för hemmets skötsel till det antal, som av Kungl. Maj:t bestämmes. Nämnda befattningshavare skola för att äga tjänstgöra hava blivit förklarade behöriga därtill av skolöverstyrelsen eller skyddshemsinspektionen.

8. Kungl. Maj:t utser ledamöter jämte suppleanter i hemskolans styrelse i

enlighet med vad som kan komma att av 1937 års riksdag därutinnan beslutas. Övriga ledamöter och suppleanter utses av diakoniss-sällskapet.

9. Detta avtal gäller tills vidare intill den 1 januari 1943. Uppsäges icke avtalet senast ett år före nämnda dag, skall det anses vara förnyat för ytterligare fem år.

10. Därest detta avtal upphör att gälla till följd av uppsägning från statens sida, skall, om diakoniss-sällskapet så fordrar, staten antingen mot skälig ersättning övertaga skyddshemsfastigheten med alla dithörande byggnader, inventarier m. m. eller också ersätta sällskapet för de efter hemskolans godkännande annorledes än med statsmedel därå enligt av Kungl. Maj:t godkända ritningar verkställda om- och tillbyggnadsarbeten eller i samråd med och efter godkännande av skyddshemsinspektören eller annan av Kungl. Maj:t utsedd representant för staten nedlagda förbättringar. Kan överenskommelse icke träffas om beloppet av sådan ersättning, skall detta bestämmas av tre gode män i den ordning lagen om skiljemän föreskriver.

Sker uppsägning av avtalet från statens sida, av anledning att diakoniss-sällskapet icke uppfyller sina förpliktelser enligt detsamma, eller uppsäger sällskapet avtalet, inträder däremot ingen sådan ersättningskyldighet för staten.

Framställning om statslån från Stockholms stadsmission.

Jag kommer nu till den av Stockholms stadsmission ingivna framställningen men anhåller att, innan jag går närmare in på densamma, få lämna en redogörelse för tillkomsten och utvecklingen av skyddshemmet Skarvik-Tallåsen.

Enligt 1936 års riksdagsbeslut skall, såsom redan anförts, nämnda hem alltjämt mottaga själsligt abnorma flickor.

Hemmet tillkom med anledning av ikraftträdandet den 1 januari 1926 av lagen om samhällets barnavård för omhändertagande av flickor, som avses i 43 § 3 mom. samma lag. Genom proposition (nr 124/1926) förelades riksdagen förslag till avtal mellan staten och Stockholms stadsmission om inrättande av ett skyddshem med 25 platser för berörda kategori flickor. Sedan riksdagen härtill lämnat sitt bifall (riksdagens skrivelse nr 235) och Kungl. Maj:t den 19 november 1926 godkänt plan för skyddshemmet, fastställde Kungl. Maj:t den 26 november samma år överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan samt stadsmissionen rörande skyddshemmets anordnande. I sin nyssnämnda skrivelse anmälde riksdagen, bland annat, att riksdagen bland utgifter för kapitalökning under rubriken låneunderstöd anvisat såsom reservationsanslag till lån till stadsmissionen för anordnande av ifrågavarande skyddshem ett belopp av 145,000 kronor. Genom den träffade överenskommelsen tillerkändes stadsmissionen lån av statsmedel å högst nämnda belopp, varav 105,000 kronor avsågo uppförandet av erforderliga byggnader för skyddshemmet, 10,000 kronor inköp av inventarier samt 30,000 kronor fastigheten med åbyggnader och inventarier, mot det att till säkerhet för lånet lämnades inteckningar å lånesumman med bästa förmånsrätt i skyddshemsfastigheten. Denna utgjordes av jordlotterna 0.080 mantal Edesta nr 3 litt. Cd samt 0.035 mantal Edesta nr 3 litt. Ce i Vårdinge socken av Stock-

holms län. Beträffande villkoren i övrigt i sagda överenskommelse tillåter jag mig hänvisa till förenämnda proposition nr 124 år 1926, s. 9—13.

Skyddshemmet, som erhöll namnet Skarvik, började sin verksamhet den 1 december 1927.

Enär det beviljade lånebeloppet visat sig otillräckligt för skyddshemmets anordnande, medgav 1928 års riksdag (riksdagens skrivelse nr 116) med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 67, att för ändamålet finge till Stockholms stadsmission beviljas ett lån å ytterligare 10,000 kronor att utgå av det av riksdagen samtidigt anvisade reservationsanslaget till lån för anordnande av skyddshem för flickor m. m. Den 1 juni 1928 fastställde Kungl. Maj:t därefter överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan samt stadsmissionen att gälla såsom tillägg till den förut fastställda överenskommelsen, varigenom stadsmissionen tillerkändes ett ytterligare lån av statsmedel å högst 10,000 kronor mot det att till säkerhet för lånet lämnades inteckningar i stadsmissionens fastighet nr 1, 21 och 22 i kvarteret Cepheus i Stockholm med förmånsrätt näst efter i samma fastighet dittills beviljade inteckningar å tillhopa 300,000 kronor. Beträffande de i den tidigare överenskommelsen intagna villkoren gjordes genom den nya överenskommelsen ingen annan ändring, än att vid beräkning av den årliga hyra, som staten skulle erlägga till skyddshemmet, skulle iakttagas dels att i hyran skulle ingå ett belopp, motsvarande räntan å det nya lånet, dels ock att de sammanlagda byggnadskostnaderna för skyddshemmet skulle anses utgöra 115,000 kronor.

Det sålunda upprättade skyddshemmet befanns emellertid redan året därpå i behov av utvidgning. Från Stockholms stadsmission inkom därför erbjudande om inrättande av ett nytt skyddshem av samma beskaffenhet som det förutvarande med plats för 25 elever tillika med framställning om erhållande för ändamålet av ett statslån å 100,000 kronor. Därutöver erforderligt belopp, vilket beräknades komma att uppgå till 40,000 kronor, skulle stadsmissionen själv tillskjuta. Med det föreslagna nya hemmet avsågs samtidigt att åstadkomma möjligheter att skilja de äldre och mera svårfostrade eleverna från de yngre, vilket med en så stor åldersskillnad hos eleverna som från 8 upp till 20—21 år visat sig nödvändigt. På förslag av Kungl. Maj:t (1930 års statsverksproposition, femte huvudtiteln, punkten 41) medgav riksdagen (riksdagens skrivelse nr 5 A, punkten 35), att för anordnande av ifrågavarande skyddshem beviljades lån till Stockholms stadsmission med högst 100,000 kronor, samt anvisade för bland annat detta ändamål under rubriken låneunderstöd ett reservationsanslag å nämnda belopp. Den 3 juli 1930 fastställde sedermera Kungl. Maj:t överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan samt stadsmissionen rörande det nya skyddshemmets anordnande. Därvid tillerkändes stadsmissionen ett statslån å högst 100,000 kronor, mot det att till säkerhet för lånet lämnades inteckningar å samma belopp i stadsmissionens förenämnda fastighet i Stockholm med förmånsrätt näst efter förut omförmälda inteckningar å tillhopa 310,000 kronor, avsedda att efter hemmets färdigställande utbytas mot inteckningar å 100,000 kronor med bästa förmånsrätt i den eller de fastigheter, där hemmet inrättats. Plan

för det nya skyddshemmet godkändes av Kungl. Maj:t den 8 maj 1931. Hemmet förlades i omedelbar närhet till det förutvarande och erhöll namnet Tallåsen.

Den 18 mars 1932 medgav Kungl. Maj:t att, utan hinder av bestämmelserna i den senast träffade överenskommelsen, de av stadsmissionen i enlighet med densamma avlämnade inteckningarna å 100,000 kronor i fastigheten nr 1. 21 och 22 i kvarteret Cepheus i Stockholm finge, så snart det nya hemmet stode färdigt att tagas i bruk, utbytas mot inteckningar å samma belopp i de förut omförmälda jordlotterna 0.080 mantal Edesta nr 3 litt. Cd samt 0.085 mantal Edesta nr 3 litt. Ce i Vårdinge socken med förmånsrätt näst efter de tidigare lämnade inteckningarna i samma jordlotter å tillhopa högst 145,000 kronor.

Enligt särskilda bestämmelser i de ifrågavarande mellan Kungl. Maj:t och kronan samt stadsmissionen träffade överenskommelserna skola de lämnade lånen återgäldas av stadsmissionen, därest överenskommelserna upphöra att gälla, utan att ny överenskommelse träffats mellan staten och stadsmissionen rörande skyddshemselevers mottagande; dock att, om överenskommelserna sålunda upphöra till följd av uppsägning från statens sida, staten skall, om stadsmissionen så fordrar, övertaga skyddshemmens jordområde med alla dit hörande byggnader, inventarier m. m., under villkor att de å statslånen utfärdade förbindelserna jämte till säkerhet därför lämnade inteckningar, vederbörligen dödade, återställas samt jordområdet icke besväras av annan inteckning. Vid dylikt övertagande skall staten ersätta stadsmissionen dels med det belopp utöver uppburet statslån, som stadsmissionen kan styrka sig hava nedlagt för att få det senast uppförda hemmet iordningställt för sitt ändamål, dels för de å båda hemmen efter deras godkännande i samråd med och efter godkännande av skyddshemsinspektören eller annan av Kungl. Maj:t utsedd representant för staten nedlagda förbättringar med belopp, som, därest överenskommelse icke kan träffas, bestämmas av tre gode män i den ordning lagen om skiljemän föreskriver.

Genom den år 1934 vidtagna utvidgningen av 1924 års lags tillämplighetsområde till att omfatta även unga personer i åldern 18—21 år samt därvid vidtagna ändringar i samma lag och sedermera utfärdade föreskrifter möjliggjordes intagande å skyddshemmet Skarvik-Tallåsen även av unga flickor i nämnda ålder. Några särskilda anordningar blevo i det sammanhanget icke vidtagna vid skyddshemmet i fråga och skyddshemmets styrelse förklarade sig även på särskild tillfrågan förhindrad att under förhandenvarande förhållanden mottaga denna nya ålderskategori av flickor.

Andra omständigheter gåvo emellertid styrelsen för skyddshemmet anledning att till skyddshemssakkunniga rikta en framställning om statens medverkan för utförande av vissa tillbyggnadsarbeten vid hemmet. Denna framställning avsåg bland annat inrättande av en särskild sjukavdelning med plats för tio elever samt uppförande av en mindre byggnad för erhållande av behöfliga skollokaler, i vilken även skulle inredas ytterligare elevrum. Framställningen överlämnades av nämnda sakkunniga till professor O. Kinberg, vilken

särskilt tillkallats för utredning av frågan om ordnande av vården för själsligt abnorma vanartade. De sakkunniga föreslogo dock, att en observations- och sjukavdelning inrättades vid Skarvik-Tallåsen, samt framhöllo angelägenheten av, att denna fråga så snart som möjligt vunne sin lösning. Även professor Kinberg vitsordade behovet av en sådan avdelning men ansåg den vara allt för liten, framför allt om den även skulle tjäna såsom central observationsavdelning för hela landet. Vid framläggande för 1936 års riksdag av propositionen angående omläggning av skyddshemsverksamheten förklarade jag mig emellertid på anförda skäl förhindrad att medverka till anordnande av särskild sådan observationsavdelning. Någon utvidgning av skyddshemmet Skarvik-Tallåsen blev icke heller av riksdagen beslutad. Dock beräknades preliminärt bland statens årliga kostnader för den nya skyddshemsorganisationen även statsbidrag med förhöjt belopp för tio platser å en blivande observations- och sjukavdelning vid nämnda hem.

Behovet av ökat antal platser vid Skarvik-Tallåsen gjorde sig emellertid sedermera ytterligare påmint. På grund av svårigheten att bereda plats därstädes icke endast för flickor, som omhändertagits i åldern 18—21 år, utan även för yngre flickor, måste övriga skyddshem för flickor behålla jämväl sådana elever, som rätteligen bort överlämnas till Skarvik-Tallåsen, och därav följde i sin tur en svårartad platsbrist å de andra flickhemmen, särskilt det för flickor i åldern 18—21 år avsedda skyddshemmet Bistaborg. Under åberopande av detta förhållande gjorde statens inspektör för fattigvård och barnavård och skyddshemsinspektören i september 1936 framställning om provisorisk utökning av platsantalet vid skyddshemmet Skarvik-Tallåsen. Till framställningen knöts av skyddshemmets styrelse ett erbjudande, att den för stadsmissionens vilohemsverksamhet avsedda barnkolonibyggnaden vid Edesta jämte vissa utrymmen i det intill liggande vilohemmet skulle tills vidare till den 1 maj 1938 få användas för ändamålet. Därigenom skulle i nämnda kolonibyggnad beredas plats för 20 flickor, huvudsakligen i skolåldern, varjämte skollokaler skulle åstadkommas i det närbelägna vilohemmet. För erforderliga ändringsarbeten i kolonibyggnaden begärde styrelsen ett engångsanslag av 7,000 kronor. För ordnande på ett stadigvarande sätt av lokalbehovet för tiden efter den 1 maj 1938 förklarade sig styrelsen villig senare inkomma med ett utarbetat förslag.

Sedan statens inspektör för fattigvård och barnavård samt skyddshemsinspektören tillstyrkt förslaget, har jag ansett mig böra medverka till denna lösning. På särskild framställning godkände Kungl. Maj:t sedermera den 23 oktober 1936 tills vidare till den 1 maj 1938 såsom skyddshem för sådana flickor, som avses i 43 § 3 mom. barnavårdslagen, med plats för tjugo elever ifrågavarande kolonibyggnad och övriga utrymmen vid Edesta, under villkor att eleverna förlades i huvudsaklig överensstämmelse med av skyddshemsinspektören givna anvisningar. De nya lokalerna togos i bruk i november 1936 och därigenom blev det möjligt att på de förutvarande båda elevbyggnaderna fördela de äldre eleverna, så att även 18—21-åringar kunde mottagas och beredas förläggning för sig. Förutom nämnda engångskostnad av 7,000 kro-

nor kommer ifrågavarande provisoriska utökning av platsantalet vid Skarvik-Tallåsen att föranleda ökade statsbidrag till driftkostnaderna enligt samma regler, som jämlikt de tidigare träffade överenskommelserna med stadsmissionen gälla beträffande övriga platser vid skyddshemmet. Jag kommer att längre fram vid behandlingen av anslaget till skyddsuppfostran anmäla även härav föranlett anslagsbehov.

Stadsmissionens förevarande framställning avser uppförande i anslutning till det nuvarande skyddshemmet av dels ett nytt skolhem, dels en byggnad, inrymmande en observations- eller intagningsavdelning samt en sjuk- och isoleringsavdelning.

Skolhemmet är avsett att ersätta de nuvarande provisoriska lokalerna och beräknas rymma samma antal elever eller 20.

Beträffande den andra till uppförande föreslagna byggnaden anför stadsmissionen, efter att hava åberopat den tidigare framställningen till skyddshemssakkunniga och dess behandling, i huvudsak följande.

Förslaget i denna del avsåge att lösa förefintligt behov av såväl isolerings- som observationsavdelning genom dessa avdelningars inrymmande i en och samma byggnad. De båda avdelningarna med plats för 8 elever i vardera komme där att vara relativt isolerade från varandra men samtidigt skulle förläggningen till en och samma byggnad medgiva enhetlig ledning och en viss gemenskap. På observationsavdelningen skulle alla till Skarvik-Tallåsen överlämnade flickor först intagas, intill dess hemmets läkare kunde avgöra, var de lämpligast borde placeras.

Vid stadsmissionens framställning finnas fogade dels preliminära förslag till planer för båda byggnaderna, upptagande enligt stadsmissionens mening det minsta möjliga för tillgodoseende av det avsedda ändamålet, dels approximativa kostnadsberäkningar för byggnadernas uppförande. Dessa beräkningar sluta på ett belopp av 175,000 kronor för skolhemmet och 130,000 kronor för den andra byggnaden. Till dessa kostnader komme, anföres i stadsmissionens skrivelse, kostnad för inköp av lämpliga byggnadstomter med behövt jordområde, enär sådana icke funnes på Skarvik-Tallåsens markområde, vidare kostnader för framdragnings av ledningar, inhägnad, vaktmästarbostad, uthus och tvättstuga samt för inventarier, laborietrustning för läkare, bil m. m. Nämnda kostnader beräknas av stadsmissionen komma att belöpa sig till minst 50,000 kronor. Den sammanlagda kostnaden uppgår sålunda till 355,000 kronor, vilket belopp stadsmissionen anhåller att få sig tillerkänt såsom lån av staten.

Yttranden.

Medicinalstyrelsen, som inhämtat inspektörens för sinnesslövärdens yttrande i ärendet, ansluter sig till vissa av denne framställda anmärkningar beträffande de föreslagna utrymmenas storlek och nybyggnadernas sanitära utrustning. I övrigt anför medicinalstyrelsen följande:

Styrelsen hade funnit anordnandet vid Skarvik-Tallåsen av en observations- och isoleringsavdelning knappast kunna motsvara sin uppgift att bereda observations- och vårdmöjligheter för så höggradigt abnorma ungdomar, som

där komme att mottagas, om icke tillgång till ständig och sakkunnig läkartillsyn möjliggjordes. Styrelsen kunde av denna anledning icke tillstyrka uppförandet av en dylik avdelning under annan förutsättning än att medicinsk sakkunskap i tillräcklig utsträckning tillförsäkrades anstalten. Styrelsen hölle jämväl före, att garantier måste skapas för att erforderlig i sinnessjukvård väl utbildad och rutinerad sjukvårdspersonal komme att anställas vid anstalten.

Byggnadsstyrelsen förklarar sig med anledning av de upprättade ritningarnas preliminära beskaffenhet icke hava ingått i någon detaljgranskning av desamma. Styrelsen framhåller dock, att vid ett vidare utarbetande av ritningarna de terrasser, som föreslagits men som enligt styrelsens förmenande skulle bliva kostsamma såväl i utförande som i underhåll, borde uteslutas samt att angelägenheten av att alla utrymmen bleve väl belysta vederbörligen borde iakttagas. De beräknade byggnadskostnaderna anser styrelsen vara något knappt beräknade och böra höjas med 10 %. Övriga till 50,000 kronor beräknade kostnader förklarar sig styrelsen icke med ledning av de lämnade uppgifterna kunna bedöma.

Med anledning av byggnadsstyrelsens senast återgivna yttrande har av *statens inspektör för fattigvård och barnavård* och *skyddshemsinspektören* införskaffats och vid deras yttrande fogats följande mera detaljerade kostnadsberäkning:

inköp av nytt tomtområde med trädgårdsland och park	kronor	7,000
framdragning av ledningar för elektrisk ström, telefon m. m.	»	2,000
uppförande av vaktmästarbostad	»	7,000
inhägnad av område	»	1,500
uthus och del i tvättstuga, gemensam för alla skyddshemsavdelningarna	»	7,500
inventarier för skolhemmet	»	14,000
inventarier för vårdavdelningen	»	12,000
inköp av bil	»	4,000
	Summa kronor	55,000

Statens inspektör för fattigvård och barnavård och skyddshemsinspektören förklara sig intet hava att erinra mot de upprättade ritningarna och verkställda kostnadsberäkningarna. I övrigt anföra de i huvudsak följande:

Sedan det provisoriska skolhemmet tagits i bruk i början av november 1936 hade icke mindre än 16 elever överlämnats till Skarvik-Tallåsen från de övriga flickhemmen och därigenom hade platsbristen å de senare hemmen något lättat, samtidigt med att flickorna i fråga erhållit en för dem lämpligare vård. Den nya organisationen hade även medfört den fördelen, att klientelet på Skarvik-Tallåsen numera kunde uppdelas på tre fullt skilda avdelningar, vilket finge anses vara nödvändigt med hänsyn till den rådande ålderskillnaden och elevernas skiftande sinnesbeskaffenhet. Det vore därför av den största betydelse för de kvinnliga skyddshemmen, att ett nytt skolhem uppfördes, så att den nuvarande provisoriska anordningen kunde avlösas av en mera fast organisation. Vad den föreslagna observationsavdelningen beträffade, vore densamma ej avsedd att tjäna såsom en central observationsavdel-

ning. Den nu ifrågasatta observationsavdelningen, vilken även skulle kunna benämnas intagnings- eller nykomlingsavdelning, vore endast avsedd att utgöra förläggning under den första tiden för de nyintagna flickorna. Dessa vore nämligen vid sin ankomst till skyddshemmet ofta i ett sådant upprivet själstillstånd, att de under sin första tid därstädes vore i stort behov av en lugn omgivning, där de kunde komma i åtnjutande av en mera individuell behandling än som vore möjlig på de övriga avdelningarna. Även finge det anses såsom ett mycket starkt önskemål, att läkare och personal beredd tillfälle till en noggrann iakttagelse av varje nyintagen elev för att därigenom lära känna eleven och kunna avgöra lämplig behandling. Vad slutligen beträffade den föreslagna sjukavdelningen, torde för undvikande av varje missförstånd böra framhållas, att det här icke vore fråga om någon slutna avdelning, som krävde särskilda övervakningsanordningar och ständig läkartillsyn. Ändamålet med densamma vore endast, att skyddshemmets ledning skulle äga möjlighet att vid de tillfällen, då en flicka, såsom ofta vore fallet med ifrågavarande klientel, bleve orolig och lättreilig, mera tillfälligt överflytta henne dit, för att dels hon själv skulle komma i åtnjutande av det lugn och den särskilda omvårdnad hon behövde för att bliva sig själv igen, dels övriga elever på hennes avdelning skulle undandragas det menliga inflytandet av hennes lynnstillstånd. Därjämte skulle avdelningen stå till förfogande vid akuta sjukdomsfall bland flickorna. Det vore således ingalunda meningen att där intaga och vårda sinnessjuka elever. Avdelningen borde dock stå under noggrann kontroll av hemsjuktare, därvid denne borde äga avgörandet i fråga om en elevs intagande och utskrivning från avdelningen samt behandling under vistelsen därstädes.

I yttrandet framhålles vidare, att den utökning av platsantalet vid Skarvik-Tallåsen från 50 till 86, som skulle bliva en följd av det föreliggande förslagens genomförande, delvis vore endast skenbar. Då avsikten vore att till sjukavdelningen skulle från de övriga avdelningarna kunna mera tillfälligtvis överföras sjuka flickor, måste nämligen några platser på skyddshemmet alltid stå obelagda. Beräknades den behöfliga platsreserven till 8 platser, bleve den egentliga utökningen 28 platser. Därmed skulle platsantalet på Skarvik-Tallåsen komma att uppgå till omkring 13 % av hela platsantalet på kvinnliga skyddshem. Såväl professor Kinberg som den rådgivande psykiatrikern vid Bistaborgs skyddshem, doktor Alice Hellström, beräknade ett betydligt högre antal platser. Vad Bistaborgsklientelet beträffade, vore enligt doktor Hellström 25 % för närvarande i behov av vård å abnormanstalt. Med hänsyn till dessa experters uppfattning syntes den föreslagna utökningen snarare vara för liten än för stor. Den finge dock tills vidare anses tillfyllest.

Statens inspektör för fattigvård och barnavård och skyddshemsinspektören komma därefter in på frågan om ett eventuellt förstataligande av verksamheten vid Skarvik-Tallåsen samt anföra därutinnan följande:

Med hänsyn till att staten redan nedlagt så stora summor i denna anstalt och till den nu föreslagna dyrbara utbyggnaden kunde en sådan tanke ligga nära till hands. Då de det oaktat icke ansåge skäl föreligga att föreslå ett förstataligande, berodde det därpå, att Stockholms stadsmission redan under många år på ett synnerligen förtjänstfullt sätt skött ifrågavarande verksamhet, samt att ett förstataligande skulle betyda, att verksamheten ginge förlustig det stora och betydelsefulla personliga intresse, som stadsmissionen

ägnat densamma. Det vore ur kontrollsynpunkt tillräckligt, att i enlighet med 1936 års riksdagsbeslut staten erhöle representant i hemmets styrelse.

Yttrandet utmynnar i ett tillstyrkande av stadsmissionens framställning.

Statskontoret uttalar sig endast om formen och villkoren för det begärda statslånet och framhåller i detta hänseende följande.

Därest Kungl. Maj:t skulle anse skäl föreligga för ett tillmötesgående av förevarande framställning, torde — i överensstämmelse med vad som varit fallet vid beviljandet av föregående lån — anslag böra äskas av riksdagen under Utgifter för kapitalökning Statens utlåningsfonder såsom kapitalökning för Fonden för låneunderstöd. Då lånet torde böra löpa på obestämd tid och utan ränta, torde anslaget böra utgå av andra statsinkomster än låne-medel. För den händelse lånet komme att beviljas, syntes lämpligen böra föreskrivas, att de inteckningar med bästa rätt i fastigheterna Edesta 3⁵ och 3⁶, som hypotiserats för två av de tidigare beviljade statslånen, ävensom in-teckningar med bästa rätt till belopp, motsvarande det nu ifrågasatta lånet och meddelade i den egendom, varå de nya byggnaderna vore avsedda att uppföras, skulle utgöra gemensam säkerhet såväl för nyssberörda två äldre statslån som ock för det lån, varom nu vore fråga. Föreskrift torde jämväl böra meddelas, att detta senare lån skulle återgäldas, därest det avtal, som i samband med beviljandet av ifrågavarande lån kunde komma att träffas mellan staten och stadsmissionen, upphörde att gälla.

I enlighet med vad statskontoret anfört beträffande lånevillkoren och i överensstämmelse i övrigt med de av utredningsmännen föreslagna grunderna för träffande av avtal med enskilda sammanslutningar och stiftelser har inom departementet upprättats ett förslag till avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stadsmission. Förslaget, som uteslutande berör de nu till uppförande ifrågasatta skyddshemsavdelningarna och därför liksom tidigare med stadsmissionen träffade avtal, sedan riksdagen fattat sitt beslut med anledning av förevarande proposition, torde böra ersättas av ett hela skyddshemmet gällande nytt avtal, har godkänts av stadsmissionen. Förslaget är av följande lydelse:

1. Stockholms stadsmission åtager sig att i anslutning till det tidigare inrättade skyddshemmet Skarvik-Tallåsen å särskilt inköpt område i omedelbar närhet till samma skyddshems fastigheter Edesta 3⁵ och 3⁶ i Vårdinge socken av Stockholms län och enligt plan, som Kungl. Maj:t för ändamålet godkänner, uppföra dels ett skolhem med 20 platser, dels en byggnad, som skall inrymma en observationsavdelning och en sjukavdelning med 8 platser i vardera, samt att från och med den 1 maj 1938 där mottaga och vårda sådana för skyddsuppfostran omhändertagna flickor, som för närvarande mottagas och vårdas å nämnda skyddshem.

2. För de nya byggnadernas uppförande och inredande i fullt ändamålsenligt skick, för uppförande av vaktmästarebostad, uthus och tvättstuga samt för inköp av tomtområde och inventarier erhåller stadsmissionen — utöver de i överenskommelserna den 26 november 1926, den 1 juni 1928 och den 3 juli 1930 mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stadsmission omförmälda statslånen å respektive 145,000 kronor, 10,000 kronor och 100,000 kronor — ytterligare ett lån av statsmedel av högst 360,000 kronor. Gemensam säkerhet för såväl de tidigare lånen å respektive 145,000 kronor och 100,000 kronor som det nya lånet skola utgöra dels de in-teckningar med bästa

rätt i fastigheterna Edesta 3⁵ och 3⁶, som hypotiserats för de båda ifrågavarande äldre lånen, dels inteckningar med bästa rätt till belopp, motsvarande det nya lånet och meddelade i den egendom, varå de nya byggnaderna komma att uppföras.

För lånets uppbärande och åtnjutande skola i övrigt gälla följande villkor, nämligen:

att lånebeloppet må lyftas efter avlämnande av stadsmissionens förbindelse å beloppet jämte nyss nämnda inteckningar i den egendom, som kommer att inköpas för de nya byggnaderna,

samt att lånet, som skall vara räntefritt, skall återgäldas, därest förevarande avtal upphör att gälla, utan att nytt avtal träffats mellan staten och stadsmissionen rörande användningen av nu ifrågavarande byggnader och den fastighet, där de uppförts; dock att, om förevarande avtal upphör till följd av uppsägning från statens sida, utan att nytt avtal sålunda träffats mellan staten och stadsmissionen, staten skall, om stadsmissionen så fordrar och därest de i förevarande avtal avsedda byggnaderna efter vederbörlig avsyning blivit tagna i bruk för sitt ändamål, övertaga desamma jämte tillhörande jordområde, inventarier m. m., under villkor att den å statslånet utfärdade förbindelsen jämte till säkerhet därför lämnade inteckningar, vederbörligen dödade, återställas samt jordområdet icke besväras av annan inteckning; skolande staten vid dylikt övertagande ersätta stadsmissionen dels med det belopp utöver uppburet statslån, som stadsmissionen kan styrka sig hava nedlagt för att få skolhemmet samt observations- och sjukavdelningarna iordningställda för sitt ändamål, dels för de efter hemmets godkännande annorledes än med statsmedel dära i samråd med och efter godkännande av skyddshemsinspektören eller annan av Kungl. Maj:t utsedd representant för staten nedlagda förbättringar med belopp, som, därest överenskommelse icke kan träffas, bestämmas av tre gode män i den ordning lagen om skiljemän föreskriver.

3. Staten erlägger för varje år två procent å nedlagda byggnadskostnader såsom ersättning för byggnadernas underhåll och inträdande värdeminskning. Härvid må nämnda byggnadskostnader beräknas till högst 319,500 kronor.

4. Stadsmissionen erhåller för varje i skolhemmet samt i observations- och sjukavdelningarna intagen elev, som omhändertagits för skyddsuppfostran före fyllda 18 år, av vederbörande barnavårdsnämnd en skyddshemsavgift av 300 kronor för år. För varje sådan elev, som första gången intages i skyddshemmet, erhåller stadsmissionen dessutom av barnavårdsnämnden ett beklädnadsbidrag av 200 kronor. Vid överflyttning till skyddshemmet av elever från andra skyddshem utgår dock icke beklädnadsbidrag.

5. Av staten erhåller stadsmissionen ett årligt bidrag av dels 1,200 kronor för envar av skolhemmets 20 platser, dels ock 1,500 kronor för envar av 10 platser i observations- och sjukavdelningen, ävensom dessutom för varje i åldern 18—21 år för skyddsuppfostran omhändertagen elev ett bidrag av 300 kronor för år samt för varje nyintagen sådan elev med under 4 angivet undantag ett beklädnadsbidrag av 200 kronor.

Skulle under något år medeltalet av i skolhemmet samt i observations- och sjukavdelningarna intagna elever överstiga nyss angivna antal av 20 respektive 10, utgår bidrag av staten enligt förenämnda grunder även för det överskjutande elevantalet.

6. Denna överenskommelse gäller tills vidare intill den 1 januari 1943. Uppsäges icke avtalet senast ett år före nämnda dag, skall det anses vara förnyat för ytterligare fem år.

Departementschefen.

Behovet av nu föreslagna om- och tillbyggnad vid svenska diakonissällskapets skyddshem Sjötorp anmäldes, som förut anförts, redan för skyddshemssakkunniga och vitsordades av dem. Genom de ifrågavarande byggnadsarbetena skulle vinnas dels möjlighet till en bättre fördelning av eleverna inom hemmet, dels ock lokaler för gymnastik. Beträffande nödvändigheten av att båda dessa ändamål behörigen tillgodoses vid en hemskola torde tvekan icke kunna råda.

Vid sin granskning av de upprättade ritningarna har den av utredningsmännen anlitade arkitekten föreslagit vissa ändringar och förbättringar. Hänsyn därtill torde få tagas vid ritningarnas godkännande av Kungl. Maj:t. Byggnadsstyrelsen har visserligen ansett kostnaderna lågt beräknade. Svenska diakonissällskapet har emellertid erbjudit sig att utföra ifrågavarande byggnadsarbeten mot erhållande av ett statslån å 70,000 kronor. Vid sådant förhållande tillstyrker jag, att sällskapet tillerkännes ett lån av statsmedel å nämnda belopp för utförande av de föreslagna om- och tillbyggnadsarbetena vid skyddshemmet Sjötorp.

Såsom säkerhet för lånet har i avtalsförslaget avsetts att läggas inteckningar å lånesumman med bästa förmånsrätt i skyddshemsfastigheten. Denna säkerhet torde få anses betryggande och föranleder ingen erinran från min sida.

Vidkommande framställningen från Stockholms stadsmission vill jag till en början erinra därom, att i proposition till 1936 års riksdag angående omläggning av skyddshemsverksamheten icke ifrågasattes någon principiell ändring i den ställning, som skyddshemmet Skarvik-Tallåsen då intog. Den av professor Kinberg föreslagna mycket genomgripande omläggningen av såväl åkerbrukskolonien Hall som Skarvik-Tallåsen för vård av psykiskt abnorma förklarade jag i det sammanhanget kunna lämnas åsido såsom berörande olika sidor av samhällets åtgärder i fråga om skilda grupper av vanartade och brottlingar. Sagda fråga borde därför bliva föremål för särskilt övertvägande i samband med andra dithörande spörsmål, vilka till icke ringa del vore av natur att beröra annat departements förvaltningsområde. Den lösning, som frågan om abnormvårdens ordnande erhöll vid 1936 års riksdag, förutsattes således vara allenast ett provisorium.

Beträffande skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall förutskickade jag, att frågan om denna anstalts förhållanden under alla omständigheter vore i behov av en närmare utredning. Efter vederbörligt bemyndigande har jag också den 26 oktober 1936 tillkallat tre sakkunniga för att utreda nämnda fråga. Denna utredning pågår för närvarande.

För skyddshemmet Skarvik-Tallåsen inträdde tidigare än som beräknats behov av utvidgning. Såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår, betingas detta behov närmast av den alltmera ökade svårigheten för övriga skyddshem för flickor, särskilt det för flickor i åldern 18—21 år inrättade skyddshemmet Bistaborg, att kunna motsvara den efterfrågan på platser, som under senare år gjort sig gällande. Såsom den på samma gång natur-

ligaste och med själva grundtanken i den nya skyddshemsorganisationen bäst överensstämmande lösningen erbjöd sig då att genom utvidgning av Skarvik-Tallåsen bereda övriga hem större möjligheter att dit överlämna sådana elever, som rätteligen hörde hemma där. De övriga hemmen skulle härigenom i vidgad omfattning kunna taga sig an det mera normala klientelet. Dessutom komme genom en sådan anordning de själsligt sjuka att beredas en för dem bättre avpassad vård. I den mån Stockholms stadsmissions förevarande framställning avser upprättandet av ett nytt skolhem, innebär ett bifall till densamma endast ett fortsättande på den redan inslagna vägen. Genom ett förverkligande av förslaget i denna del tillförsäkras dessutom skyddshemmet Skarvik-Tallåsen även för framtiden den betydelsefulla förmånen, att elevmaterialet därstädes kan på ett rationellt sätt delas upp på olika hem alltefter ålder och sinnesbeskaffenhet. Med det mycket heterogena klientel, som detta hem har, äro sådana differentieringsmöjligheter otvivelaktigt att anse såsom nödvändiga. Förslaget om upprättandet av ett nytt skolhem ger icke heller ur andra synpunkter anledning till erinran från min sida.

Vad därefter beträffar framställningen i övrigt, ställde jag mig i 1936 års proposition, som redan anförts, bestämt avvisande mot tanken att vid Skarvik-Tallåsen inrätta en för hela landet avsedd central observationsavdelning. Enligt vad av statens inspektör för fattigvård och barnavård samt skyddshemsinspektören anförts i deras yttrande över förslaget, avser emellertid den nu planerade observationsavdelningen något väsentligen annat, nämligen att utgöra den första förläggningen för varje till Skarvik-Tallåsen överlämnad ny elev, intill dess ledningen för hemmet hunnit bilda sig en uppfattning om den för henne lämpligaste behandlingen. Mot inrättandet av en sådan observations- eller, som den även benämnts, nykomlingsavdelning, synes ingen befogad erinran kunna göras. Tvärtom torde avdelningen komma att utgöra ett värdefullt instrument i skyddshemsledningens hand, när det gäller att rätt tillvarata de möjligheter till differentiering av elevmaterialet, som jag nyss berörde.

Vad slutligen angår den föreslagna sjuk- och isoleringsavdelningen, synas mig de för inrättande av en dylik avdelning av statens inspektör för fattigvård och barnavård samt skyddshemsinspektören anförda skälen övertygande. Vid ett sådant hem som Skarvik-Tallåsen med dess genom tillkomsten av ett skolhem och en observationsavdelning så väsentligt utökade platsantal torde det icke bliva möjligt att för tillgodoseende av det med sjuk- och isoleringsavdelningen avsedda ändamålet nöja sig endast med de begränsade möjligheter till sjukvård av elever, som de nuvarande avdelningarna erbjuda.

Den ifrågasatta utvidgningen torde även stå i överensstämmelse med 1936 års riksdags beslut, i det att riksdagen vid beräkningen av statens årliga kostnader för den nya skyddshemsorganisationen räknat med förhöjt statsbidrag för tio platser å blivande sådana avdelningar vid Skarvik-Tallåsen.

Av det nu sagda följer emellertid, att å observations- och sjukavdelningarna icke få mottagas och vårdas sinnessjuka flickor annat än rent tillfälligtvis, intill dess vård å sinnessjukhus kan beredas. Under sådana förhål-

landen synas mig de av medicinalstyrelsen anförda betänkligheterna mot inrättandet vid Skarvik-Tallåsen av nämnda avdelningar överdrivna. Stockholms stadsmission är säkerligen skickad att — under erforderlig statlig kontroll — sörja för, att vården och läkartillsynen å ifrågavarande avdelningar bliva fullt tillfredsställande.

De vid stadsmissionens framställning fogade ritningarna äro, såsom uttryckligt angivits, endast preliminära skisser. Till de anmärkningar, som av inspektören för sinnesslövrården med instämmande av medicinalstyrelsen ävensom av byggnadsstyrelsen gjorts mot desamma, torde därför all tillbörlig hänsyn böra tagas vid förslagets slutliga utformande.

Såsom i det föregående omförmålt, hava statens inspektör för fattigvård och barnavård samt skyddshemsinspektören vid sitt yttrande fogat ett av dem införskaffat specificerat förslag å kostnaderna för utförande av vissa smärre byggnadsarbeten och inköp av inventarier, vilket förslag slutar å ett belopp, som med 5,000 kronor överstiger det ursprungligen beräknade. Stadsmissionen har under åberopande av detta förslag under hand anhållit, att lånesumman måtte höjas med nämnda belopp till 360,000 kronor. I övrigt lär stadsmissionen anse sig i stånd att utföra ifrågavarande byggnadsarbeten till det från början beräknade beloppet. De verkställda kostnadsberäkningarna giva mig under sådana förhållanden ingen anledning till erinran. Jag tillstyrker alltså, att med hänsyn jämväl till nämnda underhandsframställning stadsmissionen tillerkännes ett lån av statsmedel å 360,000 kronor för inrättande vid Skarvik-Tallåsen av ett skolhem samt en observations- och en isoleringsavdelning.

Det preliminära förslaget till avtal är, såsom redan anförts, i vad det avser själva lånevillkoren, upprättat i överensstämmelse med de av statskontoret givna anvisningarna och föranleder därför i detta avseende inga erinringar från min sida.

Medel till båda nu ifrågavarande lån torde böra beredas genom uppförande bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Statens utlåningsfonder: Fonden för låneunderstöd» av särskilda anslag för ändamålet. Beloppet synes mig kunna lämpligen fördelas å budgetåret 1937/1938 med 250,000 kronor, därav 70,000 kronor till Sjötorp, och å budgetåret 1938/1939 med 180,000 kronor. Då lånen avses att löpa på obestämd tid och utan ränta, lära anslagen böra utgå av andra statsinkomster än lånemedel. De kostnader, staten eljest ikläder sig genom avslutande av ifrågavarande avtal, torde böra bestridas från anslaget till skyddsuppfostran.

Till i det föregående ej särskilt berörda bestämmelser i avtalsförslagen torde jag få återkomma vid behandlingen av utredningsmännens förslag till avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt enskilda sammanslutningar och stiftelser.

V. Lokalförbättringar i övrigt vid skolhem och hemskolor.

1936 års riksdagsbeslut.

I propositionen 219/1936 uttalade jag, att, ehuru jag icke blivit övertygad, att för skolhemmens och hemskolornas del förelåge behov av tillbyggnad och

förbättring i den betydande omfattning, som gjorts gällande i vissa överskyddshemssakkunnigas förslag avgivna yttranden, det dock förefölle antagligt, att vissa förbättringsarbeten kunde visa sig erforderliga. Av vad som komme att inflyta till den s. k. likvidationsfonden beräknades även ett belopp av omkring 150,000 kronor bliva tillgängligt för sådant ändamål.

Utredningsmännen.

Utredningsmännen anföra i förevarande hänseende i huvudsak följande.

En sammanställning av antalet till skyddshem överlämnade elever under senare år visade, att en förskjutning uppåt i fråga om medelålder på de nyintagna ägt rum. Vad skolhemmen för gossar beträffade, måste man härav draga den slutsatsen, att dessa hem måhända efter övergångstidens slut borde minskas. Under nuvarande osäkra förhållanden och innan någon erfarenhet vunnits, hur den nya organisationen komme att verka, kunde utredningsmännen därför icke föreslå några lokalförbättringar vid skolhemmen för gossar. Även om i vissa fall utbyggnader, t. ex. för gymnastik eller förbättring av sovsalar, kunde anses önskvärda, vore dock intet av skolhemmen i så dåligt skick, att det icke kunde utan större olägenhet brukas under övergångstiden.

Beträffande flickhemmen kunde däremot konstateras en viss knapphet på elevplatser och sannolikt komme beläggningen å dem snarare att öka än att minska. Utredningsmännen hade också redan i annat sammanhang föreslagit lokalförbättringar vid de till hemskolor avsedda skyddshemmen Sjötorp och Sonestorp.

Utredningsmännen framhålla till slut, att underhållskostnaderna för de av staten arrenderade hemmen kunde komma att ställa sig relativt höga under de närmaste åren. I åtskilliga fall hade nämligen de nuvarande huvudmännen, i avvaktan på statsmakternas beslut i fråga om skyddshemmen, verkställt endast det allra nödvändigaste underhållet. Det borde emellertid uppmärksammas, att de arrendevillkor, varom överenskommelse träffats, vore för staten så fördelaktiga, att ifrågavarande underhåll icke komme att bliva ur ekonomisk synpunkt oskäligt betungande. Sannolikt vore även, att staten efter övergångstidens slut komme att övertaga flertalet skolhem och hemskolor, varvid staten själv finge nytta av att byggnader och inventarier vore i gott skick.

Yttranden.

Statens inspektör för fattigvård och barnavård anför i förevarande hänseende följande.

Det sade sig självt, att det under den 4-åriga övergångstiden icke kunde vara tal om att i något väsentligt avseende vidtaga om- och tillbyggnader vid de av staten arrenderade byggnaderna, utan att det endast gällde att underhålla byggnaderna på ett tillfredsställande sätt, och i detta senare avseende syntes betryggande ekonomiska möjligheter förefinnas. I ett avseende ville emellertid inspektören föreslå en viss avvikelse från nämnda regel, nämligen med avseende på möjligheterna att öva eleverna i gymnastik. Denna

fråga hade ägnats uppmärksamhet i de nya hemmen, såväl i yrkeshemmen som i skolhemmen och även i några andra fall, t. ex. vid Sonestorps och Höreda skyddshem, varjämte redan nu förefunnnes gymnastikanordningar å några äldre hem. Vid flera hem funnes väl i allmänhet idrottsplatser men inga möjligheter att inomhus använda det utomordentliga fostringsmedel, som gymnastiken vore. Såväl i vårt land som framför allt i Danmark hade gymnastiken, där den rätt övades, visat sig vara ett ypperligt medel för unga människor att träna sina kroppar och stärka sina karaktärsegenskaper. Sålunda hade man i Danmark, såvitt inspektören kunnat finna, gymnastikanordningar vid alla skyddshem, både sådana för pojkar och flickor och för de efterblivna eleverna. Ja till och med i slutna avdelningar för brottslingstyper hade man funnit gymnastiken som ett högt skattat hjälpmedel. Utredningsmännen underskattade givetvis icke gymnastikanordningar utan erkände, att i vissa fall utbyggnader för gymnastik kunde anses önskvärda, men de ansågo av naturliga skäl, att man icke nu borde i större utsträckning vidtaga förändringar på de arrenderade hemmen. Det kunde emellertid tänkas, att med ringa ekonomiska utgifter provisoriska anordningar kunde komma till stånd, varvid givetvis medverkan skulle sökas av eleverna själva, som i ett dylikt arbete skulle finna särskild arbetslust. Om de relativt obetydliga medel, som det här vore fråga om, ej kunde anskaffas på sedvanligt sätt, kunde måhända tänkas, att den till staten rikligt strömmande inkomsten av tipsmedel kunde tagas i anspråk för ändamålet. En undersökning härom torde böra vidtagas.

I övrigt göras i yttrandena inga erinringar mot utredningsmännens uttalanden.

Departementschefen.

Utredningsmännens uppfattning, att statens kostnader för lokalförbättringar vid skyddshem, som tills vidare endast skola arrenderas av staten, böra begränsas till det alldeles oundgängliga, lär få anses välgrundad. Den av statens inspektör för fattigvård och barnavård framförda tanken, att med hjälp av de s. k. tipsmedlen vid ifrågavarande skyddshem åstadkomma nödtorftiga anordningar för gymnastik torde därför, huru behjärtansvärt ändamålet än i och för sig måste anses vara, icke lämpligen kunna förverkligas. Omständigheter, som man nu icke har anledning räkna med, kunna föranleda, att vederbörande huvudman efter arrendetidens slut själv önskar använda ett till staten utarrenderat skyddshem för annat ändamål eller att i varje fall skyddshemmets verksamhet såsom sådant upphör. Att skyddshemmen under arrendetiden skola hållas i gott stånd och att härför erforderliga underhållsarbeten böra utföras torde å andra sidan vara uppenbart.

VI. Avtal rörande verksamheten vid icke statliga skyddshem

1936 års riksdagsbeslut.

Verksamheten vid skyddshemmen skall, i den mån den icke även i fortsättningen kommer att bedrivas av enskilda sammanslutningar eller stiftelser, övertagas av staten. Städerna Stockholm och Göteborg skola dock själva anordna för dem erforderliga skyddshem.

Till varje skolhem, yrkeshem och hemskola ävensom hem för själsligt abnorma skall vederbörande barnavårdsnämnd erlægga en skyddshemsavgift av 300 kronor för elev och år med undantag för elev, som omhändertagits efter fyllda 18 år. Dessutom skall av barnavårdsnämnden med berörda undantag till dylikt hem gäldas ett beklädnadsbidrag av 200 kronor för varje nyintagen elev. Hem, vilka tillhöra någon av nämnda kategorier och som komma att drivas av enskild sammanslutning eller stiftelse, ävensom Stockholms och Göteborgs skyddshem samt skyddshem, som kunna komma i fråga att nedläggas, skola därutöver för sin verksamhet erhålla bidrag av staten. Sådant statsbidrag skall till Stockholms och Göteborgs skyddshem utgå med 900 kronor för elev och år samt i övrigt till skolhem och hemskolor med i regel 900 kronor för plats och år; för 15 platser å Hornö skyddshem, vilka beräknats för unga mödrar, skall dock statsbidrag utgå med 1,200 kronor för år. Till skyddshemmet Hall för själsligt abnorma gossar och ungdomlingar skall utgå statsbidrag med ett efter 900 kronor för plats och år samt 100 platser beräknat belopp förutom för närvarande utgående avlöningsbidrag av 41,100 kronor för år. Till skyddshemmet Skarvik-Tallåsen för själsligt abnorma flickor skall statsbidraget utgöra 1,200 kronor för plats och år utom för platserna å en planerad sjukavdelning, beträffande vilka bestämts ett statsbidrag av 1,500 kronor för år. För elever vid ifrågavarande hem, vilka omhändertagits efter fyllda 18 år, ökas förenämnda statsbidrag med ett belopp, motsvarande det som för övriga elever erlægges av barnavårdsnämnd.

För elever vid ungdomshemmen skola några avgifter eller bidrag icke erläggas av barnavårdsnämnderna. Beträffande verksamheten vid det av stiftelsen Drottning Sophias skyddshem inrättade ungdomshemmet Bistaborg för flickor innebär detta, att tills vidare ingen annan ändring i nuvarande förhållanden i ekonomiskt hänseende bestämts, än att det bidrag av sammanlagt 1,200 kronor för elev och år, som nu utgår dels såsom statsbidrag (200 kronor) och dels såsom skyddshemsavgift (1,000 kronor), skall helt utgå från statsverket till skyddshemmet direkt.

Varje skyddshem skall äga tillgång till psykiatriskt särskilt skolad läkare. I årligt arvode skall sådan äga uppbära 900 kronor vid statliga yrkeshem och Stockholms kombinerade skol- och yrkeshem, 600 kronor vid övriga kombinerade skol- och yrkeshem samt 400 kronor vid övriga hem.

Det har avsetts, att överenskommelser skola träffas dels med de enskilda sammanslutningar och stiftelser, vilka i fortsättningen skola bedriva skyddshemsverksamhet, dels med städerna Stockholm och Göteborg beträffande verksamheten vid dessa städers skyddshem, dels ock med huvudmännen för de skyddshem, vilka kunna komma i fråga att nedläggas, samt att dessa överenskommelser skola gälla från och med den 1 januari 1938. De avtal, som sålunda komma att träffas med enskilda sammanslutningar och stiftelser, skola innehålla i huvudsak samma bestämmelser, som de, vilka finnas i för närvarande gällande sådana avtal, med de jämkningar dock som följa av de ändrade bidragsbestämmelserna. För tre till fem år i sänder skall i varje sådant avtal bestämmas det antal platser i skyddshemmet, som anses erforder-

ligt för verksamhetens bedrivande och för vilket statsbidrag alltså skall beräknas. Sådan bestämmelse skall även inryckas i avtalen beträffande de hem, som kunna komma i fråga att nedläggas, att gälla för viss övergångstid.

Vid de icke statliga hemmen skall storleken av befattningshavarnas löner ävensom befattningshavarnas kompetens prövas av statlig myndighet. I styrelse för skyddshem, som kommer att drivas av enskild sammanslutning eller stiftelse, liksom i styrelse för skyddshem, som anordnats av Stockholm och Göteborg, skall Kungl. Maj:t äga utse visst antal ledamöter.

Utredningsmännen.

Utredningsmännen föreslå, att avtal i fråga om det antal platser, för vilka ett fast statsbidrag skall utgå, i regel slutas för en tid av fem år i sänder med en ömsesidig uppsägningstid av ett år, samt framlägga jämväl för varje enskild sammanslutning eller stiftelse tillhörigt hem utom Bistaborg förslag till sådant platsantal. De föreslå dessutom en tilläggsbestämmelse av innehåll, att, om under något år medeltalet elever å ett skyddshem skulle överstiga det för skyddshemmet angivna platsantalet, överenskommet statsbidrag skall utgå även för det överskjutande elevantalet. Det normalt utgående statsbidraget föreslås skola utbetalas kvartalsvis i efterskott, bidraget för överskjutande elevantal för kalenderår.

Utredningsmännen anse, att i avtalen icke böra angivas några bestämda arvodesbelopp för psykiatriskt särskilt skolade läkare, utan att de icke statliga skyddshemmen böra erhålla ersättning för sina faktiska utgifter för dylik läkarvård. Möjligen skulle i avtalen kunna fastställas maximibelopp för sådan ersättning.

Bestämmelser angående statlig kontroll över de icke statliga skyddshemmen, såsom i form av prövning genom statligt organ av befattningshavarnas kompetens och löneförmåner samt statlig representation i styrelserna, anse utredningsmännen icke böra inflyta i avtalen utan i en blivande stadga för skyddshemsverksamheten.

För sådana fall, då staten lämnat eller kommer att lämna lån för uppförande av byggnader vid skyddshem, föreslå utredningsmännen meddelande i någon form av föreskrift, att sådana byggnader skola vara brandförsäkrade till betryggande belopp.

Beträffande dylika statslån föreslås, att de göras räntefria, mot det att statens skyldighet att för ifrågavarande skyddshem erlægga viss hyra upphör. Däremot skall staten allttjämt för sådant skyddshem lämna ett underhållsbidrag av 2 % av fastställt byggnadsvärde och denna skyldighet skulle utsträckas att gälla alla av enskilda sammanslutningar och stiftelser drivna flickhem. Utredningsmännen föreslå för varje hem ett efter sakkunnig uppskattning av byggnadsvärdet beräknat underhållsbidrag.

I övrigt får jag beträffande utredningsmännens förslag i nu förevarande hänseende hänvisa till bilagan sid. 103—104. Till frågan om avtalen beträffande de hem, som komma i fråga att nedläggas, återkommer jag längre fram.

Yttranden.

De föreslagna villkoren för bedrivande av skyddshemsverksamhet vid icke statliga hem hava icke föranlett några erinringar i de avgivna yttrandena.

Departementschefen.

Utredningsmännens förslag, att de avtal, som äro avsedda att slutas med enskilda sammanslutningar och stiftelser, skola erhålla en giltighetstid av fem år, synes mig väl avvägt. De preliminära avtalen med svenska diakoniss-sällskapet och Stockholms stadsmission hava avslutats för denna tid och min avsikt är att även övriga avtal skola erhålla samma giltighetstid. Detta synes för övrigt även böra gälla överenskommelserna med städerna Stockholm och Göteborg rörande verksamheten vid dessa städers skyddshem.

Beträffande antalet platser i varje hem, som kommer att drivas av enskild sammanslutning eller stiftelse, hava utredningsmännen för närmaste 5-årsperiod räknat med hela det platsantal, som hemmen i fråga för närvarande med normal beläggning anses kunna rymma. Även om icke alla dessa hem kunna förväntas belagda i sådan utsträckning, anser jag mig emellertid icke böra ifrågasätta någon avvikelse från utredningsmännens förslag i denna del. Dels lära nämligen driftkostnaderna vid ett skyddshem icke röna någon större inverkan av tillfälliga fluktuationer i beläggningen, dels torde det ligga i statens intresse, att de sammanslutningar och stiftelser, vilka skola driva ifrågavarande hem, få tillräckliga medel till sitt förfogande för att tillfredsställande kunna ombesörja verksamheten. Skulle åter ett hem komma att tagas i anspråk i större utsträckning än som normalt är avsett, anser jag rimligt att, såsom utredningsmännen föreslagit, hänsyn därtill tages vid statsbidragets beräkning.

I fråga om Skarvik-Tallåsen hava utredningsmännen vid beräkning av platsantalet även tagit i betraktande de genom nuvarande provisoriska anordning därstädes utvunna 20 platserna. Det angivna platsantalet, nämligen 70, kommer således efter genomförandet av tidigare behandlade nybyggnadsprogram att motsvara de platser, som inrymmas i nuvarande två huvudbyggnader och det nya skolhemmet. Därtill böra läggas de platser i de nya observations- och sjukavdelningarna, för vilka statsbidrag skall beräknas. Med hänsyn till att i dessa avdelningar alltid bör finnas en reserv av lediga platser, har ifrågavarande platsantal begränsats till 10 eller samma antal, varmed 1936 års riksdag räknade. För sistnämnda platser skall enligt riksdagens beslut statsbidrag utgå med 1,500 kronor för plats och år, medan statsbidraget för övriga 70 platser utgör 1,200 kronor för plats och år.

Utredningsmännens förslag till jämkade grunder för avlöande av de psykiatriskt särskilt skolade läkare, vilka komma att anlitas av skyddshemmen, finner jag lämpligt. De tidigare angivna arvodesbeloppen torde därvid böra fastställas såsom maximibelopp.

Likaledes synes mig utredningsmännens förslag beträffande villkoren för de lån av statsmedel, som tillerkänts eller komma att tillerkännas vissa enskilda sammanslutningar, vara att föredraga framför de nu tillämpade. De

förut behandlade förslagen till avtal med svenska diakoniss-sällskapet och Stockholms stadsmission hava även avfattats i enlighet därmed. Förslaget att även andra sammanslutningar än sådana, till vilka dylika lån utlämnats, skola erhålla ett årligt underhållsbidrag av 2 % å byggnadernas värde synes rimligt. Mot de i sådant hänseende föreslagna beloppen för byggnadsvärden resp. underhållsbidrag har jag intet annat att erinra, än att till de belopp, som av utredningsmännen föreslagits för Sjötorp och Skarvik-Tallåsen, böra läggas de ytterligare byggnadsvärden, som tillkomma efter genomförande av förut omförmälda nybyggnadsförslag, och därå beräknade underhållsbidrag. Tillskotten i byggnadsvärden skulle sålunda bliva 70,000 kronor för Sjötorp och 319,500 kronor för Skarvik-Tallåsen. Därmed skulle för Sjötorp sammanlagda byggnadsvärdet komma att uppgå till 150,000 kronor och därå beräknat underhållsbidrag till 3,000 kronor samt motsvarande belopp för Skarvik-Tallåsen utgöra 559,500 och 11,190 kronor.

I samtliga avtal med huvudmännen för icke-statliga skyddshem, således även i avtalen med Stockholm och Göteborg, torde, såsom skett i de preliminära avtalen med svenska diakoniss-sällskapet och Stockholms stadsmission, böra inryckas bestämmelse om betryggande statlig representation i skyddshemmens styrelser.

I övrigt torde det ankomma på Kungl. Maj:t att närmare utforma avtalsbestämmelserna och därvid avgöra, vad som lämpligen bör inflyta i avtalen eller intagas i den stadga för skyddshemmen, som är avsedd att utfärdas.

VII. Driften under övergångstiden vid skyddshem, som skola nedläggas.

1936 års riksdagsbeslut.

När 1936 års riksdag beslutade i fråga om skyddshemsverksamhetens omorganisation, förutsattes, att icke alla i verksamhet varande skyddshem skulle bliva erforderliga efter omorganisationen. Innan något skyddshem slutligt nedlades, skulle dock frågan om skyddshemsorganisationens omfattning på nytt upptagas till prövning. Samtliga de hem, som kunna komma i fråga att nedläggas, skola alltså tills vidare äga att fortsätta sin verksamhet intill utgången av kalenderåret 1941. Om sådant vid något hem finnes lämpligt, skola dock åtgärder tidigare kunna vidtagas för om- eller nedläggning av den där bedrivna verksamheten. Även till ifrågavarande hem skall från och med den 1 januari 1938 utgå bidrag med 900 kronor för plats och år, därvid det antal platser, för vilka bidrag skall utgå, skall bestämmas genom avtal.

Utredningsmännen.

Utredningsmännen erinra om att enligt deras förslag fem skyddshem ifrågasätts till nedläggande, nämligen Stockholms läns landstings skyddshem å Norrby gård, Värmlands läns landstings skyddshem Älvåsen och Björkåsen, Gävleborgs läns landstings skyddshem Klockarsvedja samt Väster-norrlands läns landstings skyddshem i Boda.

Beträffande utredningsmännens förslag i fråga om tiden för verksamhetens upphörande vid nämnda hem samt det antal platser, för vilka statsbidrag intill dess skall utgå, tillåter jag mig hänvisa till bilagan sid. 103.

Yttranden.

Några erinringar mot utredningsmännens förslag i nu förevarande hänseenden hava icke framkommit i yttrandena.

Departementschefen.

Med den organisation av skyddshemsverksamheten, som nu föreslagits, skulle det endast bliva ett hem, Gävleborgs läns landstings skyddshem å Klockarsvedja, vars nedläggande göres beroende av särskild omprövning vid övergångstidens slut. Övriga här upptagna hem komma under alla förhållanden att nedläggas och — med undantag endast för skyddshemmet Älvåsen — att ersättas med nya hem. De föreslagna tiderna för verksamhetens upphörande vid dessa hem äro betingade av å ena sidan nuvarande huvudmäns behov av hemmen för andra ändamål och å andra sidan möjligheten att färdigställa de hem, som skola ersätta dem. Avtalen i fråga om verksamheten vid dessa hem synas därför böra erhålla en utformning, som medger förskjutning i erforderlig utsträckning av nämnda tider.

Beträffande det av utredningsmännen föreslagna platsantalet för statsbidragets beräkning under hemmens återstående verksamhetstid såsom skyddshem — 35 å Norrby och Boda, 32 å Björkåsen, 18 å Klockarsvedja — har jag intet att erinra. Detta platsantal har i varje fall beräknats så, att huvudmännen skola erhålla tillräckligt statsbidrag för att verksamheten må kunna bedrivas utan kostnader för huvudmännen.

VIII. Anslag till skyddsuppfostran.

1. Skyddshemspersonalen och dess avlöning.

1936 års riksdagsbeslut.

Skyddshemssakkunniga framlade i sitt betänkande fullständigt förslag till löneplacering av de statliga skyddshemmens olika befattningshavare, som i det väsentliga vunnit tillstyrkan av statskontoret. Beträffande detaljerna i detta förslag samt de däröver avgivna yttrandena torde jag få hänvisa till den för 1936 års riksdag framlagda propositionen angående omläggning av skyddshemsverksamheten sid. 150 ff. samt 157 ff.

I denna fråga anförde jag till statsrådsprotokollet den 28 februari 1936 följande.

Jag ansåg mig visserligen icke då böra intaga definitiv ståndpunkt i avlöningsfrågan, utan borde detta lämpligen anstå tills i samband med slutlig anslagsberäkning vid en kommande riksdag. Men jag önskade redan då bestämt understryka vikten av att skyddshemspersonalens avlöning utmättes på ett sådant sätt, att kvalificerade krafter stode till förfogande för arbetet.

I stort sett syntes skyddshemssakkunniga hava avvägt löneställningen så, att berättigade anspråk i detta hänseende tillgodosetts. Jag ansåg mig därför böra räkna med de sakkunnigas kostnader. Vad personalstatsförslaget i övrigt beträffade, framhöll jag, att detsamma borde uppfattas såsom avseende allenast normalstater, i vilka särskilt under första tiden det kunde befinnas ändamålsenligt att vidtaga av praktiska skäl betingade jämkningar.

Riksdagen erinrade i förevarande hänseende därom, att statskontoret i sitt yttrande över skyddshemssakkunnigas betänkande som sin uppfattning framhållit, att en sänkning av den tänkta löneplaceringen för vissa befattningshavare lämpligen borde äga rum för åstadkommande av större likstälighet med likartade befattningar inom andra områden samt att detta kunde ske utan eftersättande av rekryteringsynpunkten. Då riksdagen förutsatte, att statskontorets yttrande i denna del bleve föremål för övervägande i samband med den slutliga prövningen av ifrågavarande lönestater, ansåg sig riksdagen dock sakna anledning att ingå på en närmare prövning av frågan.

Beträffande övergången till den nya organisationen biträdde jag ett av skyddshemssakkunniga framlagt förslag, vilket med ändring endast i fråga om dagen för ikraftträdandet av den nya organisationen var av följande innebörd:

I god tid före den 1 januari 1938 skulle följande tjänster vid de blivande statliga hemmen ledigförklaras, nämligen föreståndare vid samtliga hem, assistenter vid yrkeshem, husmoder och biträdande lärarinna vid skolhem för gossar samt de i lönegraden B 14 placerade lärarinnorna vid kvinnliga skyddshem. De sakkunniga ansåge dessa befattningar vara av den vikt, att de borde ledigförklaras. De hade i sitt förslag till skyddshemsorganisation väsentligen tagit hänsyn till hennens belägenhet, byggnader etc., men helt naturligt varken kunnat eller haft någon anledning att söka bedöma personalens större eller mindre lämplighet för nya uppgifter inom skyddshemsverksamheten. Urvalet av ledande personal borde därför icke vara fullständigt bundet av nuvarande förhållanden, även om de sakkunniga förutsatte, att det endast bleve i rena undantagsfall, som en befattningshavare icke i fortsättningen bibehölles vid den tjänst, han nu innehade. Nämnda befattningar borde tillsättas av skolöverstyrelsen, sedan såväl skyddshemmets styrelse som skyddshemsinspektören avgivit yttrande. Beträffande övriga befattningar vid skyddshem borde det ankomma på skyddshemmets styrelse att avgöra, huruvida dessa skulle ledigförklaras eller utan vidare besättas med tidigare innehavare. Dessa befattningar skulle tillsättas av skyddshemmets styrelse. Dock syntes skyddshemsinspektören böra avgiva yttrande i samtliga fall, där vederbörande befattningshavare skulle intaga fostrareställning gentemot eleverna.

Vad angår den nuvarande personalens ställning vid och efter övergången till den nya organisationen, övertog staten såväl de juridiska som moraliska förpliktelser, som vid tidpunkten för propositionens avlatande till riksdagen åvilade nuvarande huvudmän. Såsom en följd härav måste åt den personal, som blir obehövlig efter omorganisationen, beredas antingen ny anställning eller ersättning i någon form. Befattningshavare, som avlagt folkskolläraryrket

examen, skulle sålunda i regel kunna erhålla rätt att söka de lärarbefattningar vid folkskolan, vilka ledigförklaras med s. k. begränsad ansökningsrätt.
Utredningsmännen.

Utredningsmännen anföra beträffande personal- och lönefrågorna i huvudsak följande.

Klart vore, att de av skyddshemssakkunniga föreslagna lönestaterna, därest de bleve godkända av statsmakterna, icke kunde helt tillämpas, förrän omorganisationen vore genomförd. Under övergångstiden måste hänsyn tagas till då rådande speciella förhållanden. Det lämpligaste tillvägagångssättet syntes vara, att staten vid övertagandet av verksamheten den 1 januari 1938 bibehölle nuvarande personal på gällande villkor. Allt eftersom verksamheten utvecklades, anställdes personalen på ny lönestat, varvid av skyddshemssakkunniga angivna synpunkter skulle beaktas. I den mån skolhemmen skreve ut sina äldre elever, utvecklades den personal, som icke längre kunde anses vara erforderlig, sedan hemmens verksamhet sålunda begränsats. Vid utvecklingen skulle största möjliga hänsyn tagas till vederbörandes personliga intressen. Där så kunde ske, verkställdes personalindragningar i samband med pensionering eller frivillig övergång till annan verksamhet. Redan från början skulle iakttagas, att lärarpersonal, som icke kunde komma att utnyttjas för framtiden, bleve i tillfälle att med hjälp av s. k. företrädesrätt återgå till verksamhet i folkskola.

Genom den successiva anpassning efter förhållandena, som här skisserats, syntes personalkostnaderna under övergångstiden kunna något begränsas. Undvikas kunde dock ej, såsom skyddshemssakkunniga påpekat i sitt andra betänkande, att kostnaderna för befattningshavarnas löner under de närmaste åren komme att bli något högre, än sedan organisationen vunnit erforderlig fasthet.

Utredningsmännen förutsätta, att skyddshemsinspektören och vederbörande styrelser komma att med uppmärksamhet följa utvecklingen av personalbehovet vid skyddshemmen och framlägga de förslag, som av omständigheterna påkallas.

Yttranden.

Statskontoret anför: Beträffande organisationen av de nya skolorna och hemmen i statlig regi föreläge för närvarande icke något utformat förslag. På grund härav vore det i nuvarande stund icke möjligt att kunna med någon större grad av säkerhet bedöma samtliga statens blivande kostnader för den nya organisationen. Dessa påverkades även i icke ringa grad av i vad mån staten behövde övertaga personal vid nu befintliga skyddshem. Statskontoret hade redan i tidigare utlåtande rörande nya skyddshemsorganisationen framhållit vikten av, att stor försiktighet iakttoges, då det gällde att praktiskt ordna dessa frågor. Med denna erinran ansåge sig ämbetsverket icke böra göra invändning mot utredningens förslag.

Statens inspektör för fattigvård och barnavård anser det av utredningsmännen föreslagna tillvägagångssättet vara lämpligt och tillfredsställande.

I övrigt har utredningsmännens förslag i denna del icke föranlett några särskilda uttalanden i de avgivna yttrandena.

Jag torde i detta sammanhang även få anmäla en framställning från styrelsen för Föreningen ledare vid svenska skyddshem rörande löneförmånerna för lärarutbildad personal vid skyddshemmen. Framställningen är av huvudsakligen följande innehåll.

Enligt skyddshemssakkunnigas förslag hade ordinarie lärare vid skolhem placerats i lönegrad B 17 och tillfälligt anställd lärare föreslagits placerad i B 15. Ordinarie folkskollärarinna vid skolhem för flickor hade föreslagits placerad i B 14.

1936 års lärarelönesakkunniga hade i sitt nyligen framlagda förslag till lönerereglering för lärarepersonalen vid folk- och småskolan föreslagit, att ordinarie manlig lärare vid folkskola placerades i B 17 samt ordinarie kvinnlig folkskollärare i B 15.

Därest de framlagda förslagen bleve realiserade, skulle alltså manliga lärare vid skyddshem ej komma att åtnjuta högre löneförmåner än manliga lärare vid folkskola, vilka senare därtill under vissa förutsättningar skulle erhålla särskild ersättning för undervisning i fortsättningsskola samt för undervisning i slöjd. Vad beträffade de kvinnliga folkskollärarna vid skyddshem skulle dessa komma en löneklass lägre än sina kolleger vid folkskolan.

Med stöd av de anförda exemplen ville styrelsen fästa uppmärksamheten på vikten av att skyddshemspersonalens löneförmåner bleve så avvägda i jämförelse med personalens vid rikets folkskolor, att en god rekrytering av pedagogiskt utbildad personal vid skyddshemmen ej äventyrades.

Hänsyn borde därvid tagas till att skyddshemssakkunniga i sitt förslag tänkt sig en specialutbildning för skyddshemmens lärarekrafter utöver den för personalen vid rikets folkskolor erforderliga, samt att lärarepersonalen vid skyddshem enligt de sakkunnigas förslag komme att få längre såväl daglig som årlig tjänstgöring, och att denna vore av synnerligen krävande och ömtålig art.

Ävenså borde hänsyn tagas till att viss lärareutbildad skyddshemspersonal i ledande ställning enligt förslaget komme att utöver uppfostrings- och undervisningsarbetet få sig ålagt organisations- och förvaltningsarbete, som krävde särskild såväl kvalifikation som utbildning.

Departementschefen.

Det torde få anses såsom ett rimligt önskemål, att övergången till den nya skyddshemsorganisationen göres så mjuk som möjligt. Åtgärderna för att skyddshemsverksamheten utan onödigt dröjsmål bringas i överensstämmelse med den beslutade nya ordningen böra planläggas under skäligt hänsynstagande till skyddshemmens personal vid tidpunkten för avlåtandet av fjolårets proposition. Det av utredningsmännen nu framlagda förslaget synes mig på ett tillfredsställande sätt ha beaktat denna synpunkt, och jag finner mig därför kunna förorda, att förslaget följes vid övergången till den nya organisationen.

Även om således regeln blir, att staten tillsvidare övertar ifrågavarande befattningshavare på vid sagda tidpunkt gällande villkor, måste i vissa fall

även nyanställning äga rum. Med hänsyn till sådana nyanställningar, vilka synas böra ske på de villkor, som komma att bestämmas i de olika skyddshemmens blivande avlöningsstater, måste redan nu principiell ställning tagas till frågan om befattningshavarnas vid skyddshemmen inplacering i gällande löneplan.

Härvid synes skillnad böra göras mellan vad skyddshemssakkunniga kallade »ledande personal» och den övriga personalen vid skyddshemmen. Till förstnämnda grupp hänförde de sakkunniga föreståndare och föreståndarinnor vid samtliga slag av skyddshem, assistent vid yrkeshem, husmoder och biträdande lärarinna vid skolhem, folkskollärlarinna samt andra i lönegraden B 14 placerade lärarinnor vid skolhem för flickor och hemskolor samt slutligen utöver föreståndare eventuellt behövliga folkskollärare vid skolhem för gossar.

Beträffande annan personal vid skyddshemmen än den s. k. ledande synes, när det gäller befattningshavare, som medverka vid elevernas fostran och utbildning, anledning icke föreligga till avvikelser från skyddshemssakkunnigas förslag. Sålunda torde i enlighet med den av föredraganden i statskontoret reservationsvis anförda meningen även ladugårdsförman och nattvakt vid yrkeshem böra erhålla ordinarie anställning på sätt sakkunniga ifrågasatt. Vad statskontoret anført i fråga om övriga anställda vid yrkeshem, nämligen gårdskarlar och chaufförer samt kokerska, ävensom kokerska vid skolhem för gossar synes mig böra iakttagas. Dessa befattningshavare böra således icke fast inordnas i löneplanen.

För den s. k. ledande personalen vid skyddshemmen, av vilken flertalet utgöres av folkskollärare eller -lärarinnor eller med dem i utbildningshänseende likställda, föreslås skyddshemssakkunniga löner, vilka beräknats i visst förhållande till de av lärare och lärarinnor vid rikets folkskolor uppburna löneförmånerna, i det att de lågo visst antal lönegrader över dessa. Sedan numera 1936 års lärarelönesakkunniga föreslagit en gynnsammare löneställning för sistnämnda lärare och lärarinnor, och Kungl. Maj:ten torde komma att i anledning av sagda förslag förelägga innevarande års riksdag proposition i ämnet, lär det bliva nödvändigt att vidtaga den jämkning i skyddshemssakkunnigas av mig tidigare i princip biträdda förslag, som av riksdagens blivande beslut kan föranledas.

Att den ledande personalen vid skyddshemmen beredes en mot arbetsuppgifterna svarande löneställning synes mig riktigt och rättvist. Under de senare årens meningsutbyte beträffande verksamheten vid skyddshemmen har med styrka betonats vikten av att sådana löner utmättes åt de där anställda, att till detta ömtåliga och maktpåliggande arbete må kunna förvärfvas väl kvalificerade krafter. Uppmärksammas bör även i detta sammanhang, att personalen vid skyddshemmen har en betydligt längre tjänstgöring per dag, varjämte denna personals semester är avsevärt kortare än de ferier, vilka normalt komma lärare och lärarinnor vid olika läroanstalter till del.

Vid övervägandet av löneställningen för assistenter vid yrkeshemmen och

fast anställda lärare vid skolhem för gossar har jag, med hänsyn till berörda omständigheter, funnit en placering ett par lönegrader över den, som kan komma att fastställas för manlig folkskollärare med nio månaders undervisningstid vara skälig. Vid det slutliga fastställandet av ifrågavarande läraregrupperns löneställning synes hänsyn böra tagas jämväl till de löneför-måner, som, på grund av läroverkslönesakkunnigas förslag, kunna bli va bestämda för de vid folkskoleseminariernas övningsskolor samt vid blindundervisningen anställda folkskollärarna. På båda nu nämnda grupper av lärare ställas särskilda krav. Beträffande blindundervisningen gäller som villkor, att vederbörande aspirant skall undergå specialutbildning efter avlagd folkskollärexamen. Vid övningsskola fordras för ordinarie anställning bland annat viss tjänstgöring vid folkskola. Av skyddshemspersonalen kommer i framtiden att krävas specialutbildning, som torde kunna fullt jämföras med den vid blindundervisningen stadgade. Även måste det anses önskvärt att lärarna före anställningen vid skyddshem förvärvat erfarenhet av arbetet inom folkskolan. Lägges här till den mera utsträckta tjänstgöringstiden vid skyddshemmen, synes det skäligt, att lärarepersonalen där i lönehänseende jämföres med lärare vid folkskoleseminariernas övningsskolor samt ämneslärare vid blindundervisningsanstalterna.

För en relativt gynnsam löneplacering av förenämnda assistenter och lärare vid skyddshem talar även angelägenheten av att för rekrytering av de krävande föreståndarebefattningarna väl kvalificerade krafter stå till förfogande.

Föreståndarebefattningarna vid såväl skolhem för gossar som yrkeshem böra givetvis på grund av det med dessa befattningar förenade ansvaret och mera omfattande arbetet erhålla en högre löneplacering än nyss berörda assistenter och fast anställda lärare. Vid bestämmandet av avlöningen för föreståndare vid skolhem för gossar synes mig, i likhet med vad skyddshemssakkunniga föreslagit, en löneskillnad av fyra lönegrader vara i det hela rättvisande. För befattningarna såsom föreståndare vid yrkeshem torde, med hänsyn till det avsevärt större ansvar och de mera omfattande förvaltningsbestyr, som påvila dessa befattningshavare, böra ifrågakomma en än gynnsammare placering. I enlighet med skyddshemssakkunnigas förslag synes skillnaden böra utgöra två lönegrader.

I fråga om nödvändigheten att även vid de kvinnliga skyddshemmen skapa garantier för fullt kvalificerad och lämplig lärarepersonal gäller givetvis detsamma, som jag tidigare anfört beträffande skyddshemmen för gossar. På grund av flickhemmens olika organisation synes man emellertid ej behöva ställa samma krav på omfattningen av en folkskollärarynnas undervisning och övriga arbete. Med hänsyn till den mindre arbetsbörda, som sålunda åvilar de kvinnliga lärarna, synes en placering blott en lönegrad över vad för folkskollärarynna med nio månaders tjänstgöring kan bli va bestämt få anses skälig.

Vidkommande de kvinnliga skyddshemmens facklärarinnor, vilka av skyddshemssakkunniga hänförts till lönegraden B 14, synes det ligga närmast till hands att jämföra dem med lärarinnor i kvinnlig slöjd samt hushållsgöromål inom blindundervisningen. Jag föreslår därför, att ifrågavarande lärarinnor i lönehänseende likställas med motsvarande befattningshavare vid blindundervisningsanstalterna.

Vad slutligen gäller befattningen såsom föreståndarinna vid skyddshem för flickor, av skyddshemssakkunniga föreslagen till placering i lönegraden B 17, vill jag ifrågasätta att densamma placeras en lönegrad högre än befattningen såsom folkskollärarinna vid skyddshem. En dylik löneplacering synes mig väl motiverad av arbetets omfattning och möjliggöra en god rekrytering.

De nu angivna grunderna för bestämmande av skyddshemspersonalens löner böra även komma i tillämpning vid de kombinerade skol- och yrkeshemmen samt ungdomshemmet Höreda. Dock bör löneställningen för föreståndarebefattningarna vid sistnämnda hem samt det kombinerade skol- och yrkeshemmet Johannisberg icke slutligt bestämmas, förrän erfarenhet vunnits rörande den omfattning verksamheten vid dessa hem kan komma att erhålla.

Med de provisoriska avlöningsförhållanden, som, enligt vad jag i det följande går att föreslå, skulle gälla för skyddshemspersonalen under tiden 1 januari—30 juni 1938, ha nu förevarande spörsmål för närvarande mycket begränsad praktisk räckvidd. Avsikten är sålunda att allenast vid nyanställning av befattningshavare tillämpa de angivna lönesatserna och därvid uteslutande för personal i extra ordinarie ställning. För sådana befattningshavare torde Kungl. Maj:t böra äga att, i anslutning till nu angivna principer, bestämma rörande löneställningen under sagda tid. I den mån grundsatserna i fråga icke föranleda erinringar från riksdagens sida, anser jag, att desamma skola bilda utgångspunkt för beräkningarna beträffande kostnaderna för skyddshemsverksamheten under budgetåret 1938/1939.

2. Avlönings- och omkostnadsstater för de statliga skyddshemmen budgetåret 1937/1938.

Såsom redan erinrats, skall den nya skyddshemsorganisationen träda i kraft den 1 januari 1938. *Skyddshemsinspektören* har verkställt en beräkning av inkomst- och utgiftsstaterna för första halvåret 1938 vid de skyddshem, vilkas verksamhet kommer att övertagas av staten. Resultatet av dessa beräkningar har av skyddshemsinspektören sammanförts i efterföljande tre tabeller.

I. För år beräknade avlöningsstater för manliga skyddshem.

Skyddshem	Föreståndare	Husmoder	Lärare	Yrkeslärare	Vaktmästare	Biträde	Rättare	Förman	Summa
<i>Ungdomshemmet Höreda</i>	4,200 ⁵	1,050 ²	—	1,600 ²	1,200 ²	2,040 (3 st.) ²	1,920 ⁴	3,440 (2 st.) ²	15,450
<i>Yrkeshem:</i>									
Ljungaskog	6,608 ⁵	1,360 ²	4,668 ¹	6,990 (2 st.) ⁵	4,870 (2 st.) ⁶	2,760 (4 st.) ²	2,700 ⁴	—	29,956
Forsane	5,328 ²	1,800 ²	3,840 ¹	3,240	4,200 (2 st.) ⁷	2,280 (3 st.) ²	1,980 ⁴	4,860 (2 st.) ⁸	27,528
Sundbo	3,990 ²	1,506 ²	3,408 ¹	3,240	2,220 ¹	2,112 (3 st.) ²	1,506 ²	3,924 (2 st.) ⁹	21,906
<i>Kombinerade skol- och yrkeshemmet Johannisberg</i>	5,192 ²	1,851 ²	5,019 ¹	3,772 (2 st.) ²	—	2,669 (4 st.) ²	—	1,800 ²	20,303
<i>Skolhem:</i>									
Folåsa	4,092 ⁵	1,224 ²	5,130 ¹	2,925	—	1,980 (3 st.) ²	1,970 ⁴	1,200 ²	18,521
Östra Spång	5,277 ²	2,645 ²	2,626 ²	—	2,416 ²	674 ²	2,875 ⁴	—	16,513
Mäshult	6,032 ¹	1,300 ²	5,000 ¹	1,950 ²	—	1,680 (2 st.) ²	2,470 ⁴	—	18,432
Gräskärr	5,580 ⁵	1,980 ²	4,140 ¹	—	—	3,192 (4 st.) ²	1,980 ⁴	1,980 ²	18,852
Åkerby	4,400 ²	1,100 ²	3,400 ¹	1,500	900 ²	1,920 (3 st.) ²	1,500 ⁴	2,700 (2 st.) ²	17,420
Engesberg	6,349 ²	455 ²	—	—	—	1,673 (3 st.) ²	—	3,487 ¹	11,964
Stenfors	3,900 ²	1,065 ²	4,633 ¹	—	—	3,300 (4 st.) ²	—	—	12,898

¹ Bostad. — ² Bostad och kost. — ³ Bostad och kost även för familjen. — ⁴ Bostad och stat. — ⁵ Avser en förutvarande befattningshavare med en årslön av 3,750 kronor jämte bostad samt en nyanställd med en årslön av 3,240 kronor. — ⁶ Avser en förutvarande befattningshavare med en årslön av 2,650 kronor jämte bostad samt en nyanställd (nattvakt) med en årslön av 2,220 kronor. — ⁷ Avser en förutvarande befattningshavare med en årslön av 1,980 kronor jämte bostad och kost samt en nyanställd (nattvakt) med en årslön av 2,220 kronor. — ⁸ Avser en förutvarande befattningshavare med en årslön av 1,980 kronor jämte bostad och stat samt en nyanställd (trädgårdsmästare) med en årslön av 2,880 kronor. — ⁹ Avser en förutvarande befattningshavare med en årslön av 1,044 kronor jämte bostad och kost samt en nyanställd (trädgårdsmästare) med en årslön av 2,880 kronor.

II. För år beräknade avlöningsstater för kvinnliga skyddshem.

Skyddshem	Föreståndarinna	Folkskollärlarinna	Facklärlarinna	Biträde	Rättare	Summa
<i>Sonestorps hemskola</i>	3,506 ¹	3,156 ¹	5,778 (2 st.) ¹	762	1,342 ¹	14,544
<i>Skolhem:</i>						
Husby	2,640 ¹	3,000 ¹	3,420 (2 st.) ¹	—	3,240 ²	12,300
Broby	3,670 ¹	3,007 ¹	10,711 (5 st.) ¹	—	—	17,388
Allarp	3,521 ¹	2,260 ¹	1,985 ¹	—	839 ¹	8,605

¹ Bostad och kost. — ² Bostad och stat.

III. Förslag till avlönings- och omkostnadsstater för första halvåret 1938.

Skyddshem	Inkomster	U t g i f t e r														Att tillskjuta av statsmedel
		Löner	A n d r a o m k o s t n a d e r											Summa		
			Resor	Expedition	Byggnadsunderhåll	Inventarier	Renhållning	Kost	Kläder	Sjukvård	Undervisning	Flitpenningar	Diverse		Summa	
<i>Ungdomshemmet Höreda</i>	3,400	7,725	400	4,700	1,900	1,100	300	3,500	1,500	750	300	810	1,000	15,360	23,085	19,685
<i>Yrkeshem:</i>																
Ljungaskog	6,950	14,978	400	1,750	1,500	2,600	500	6,500	2,300	500	300	877	6,200	23,427	38,405	31,455
Forsane	10,350	13,764	3,000	4,570	2,200	1,500	500	6,000	2,000	1,000	300	550	1,601	23,221	36,985	26,635
Sundbo	8,550	10,953	700	4,000	750	550	400	6,771	3,037	500	200	491	998	18,397	29,350	20,800
<i>Kombinerade skol- och yrkeshemmet Johannisberg</i>	9,028	10,152	400	7,381	800	250	250	6,200	2,500	150	300	537	1,648	20,416	30,568	21,540
<i>Skolhem:</i>																
Folåsa	6,190	9,260	250	750	850	775	125	2,000	1,850	225	350	200	1,120	8,495	17,755	11,565
Östra Spång	4,500	8,256	250	2,225	850	900	450	5,028	1,250	400	200	125	2,801	14,479	22,735	18,235
Mäshult	7,300	9,216	250	1,288	500	250	225	3,468	1,300	250	125	250	5,928	13,834	23,050	15,750
Gräskärr	13,430	9,426	300	2,900	400	300	250	6,600	1,950	300	150	530	4,499	18,179	27,605	14,175
Åkerby	10,200	8,710	435	3,200	500	1,000	150	5,500	2,500	800	550	600	4,125	19,360	28,070	17,870
Engesberg	2,250	5,982	100	600	1,000	150	100	2,750	500	250	100	113	1,650	7,313	13,295	11,045
Stenfors	6,220	6,449	100	1,575	250	350	100	3,908	1,275	500	300	100	3,863	12,321	18,770	12,550
<i>Sonestorps hemskola</i>	4,800	7,272	400	2,000	750	1,325	200	4,000	1,350	450	300	75	3,048	13,898	21,170	16,370
<i>Skolhem:</i>																
Husby	3,800	6,150	150	1,000	400	300	150	2,360	1,000	350	300	70	1,620	7,700	13,850	10,050
Broby	5,400	8,694	250	2,225	1,000	275	350	5,250	2,750	350	925	400	1,676	15,451	24,145	18,745
Allarp	3,700	4,302	150	1,340	500	375	250	3,723	1,050	500	100	175	1,970	10,133	14,435	10,735
Summa kronor	106,068	141,289	7,535	41,504	13,250	12,000	4,300	73,558	23,112	7,275	4,800	5,903	43,747	241,984	383,273	277,205

Till närmare motivering av ifrågavarande beräkningar har skyddshemsinspektören anfört i huvudsak följande:

Det hade ansetts lämpligast, att under första halvåret 1938 inga av de nuvarande befattningshavarna uppfördes på ordinarie stat. Först under därpå följande budgetår, sedan någon tids erfarenhet vunnits rörande den nya organisationens verkningar och befattningshavarnas lämplighet, kunde en del av personalen överföras på den nya lönestaten. Någon minskning av nämnda personal kunde knappast påräknas under ifrågavarande halvår, enär organisationen under denna tid ej kunde tänkas undergå någon nämnvärd förändring. Några kostnader för ersättning eller förtidspension åt nuvarande befattningshavare ansågs därför icke nu behöva tagas i beräkning. Vad särskilt anginge Värmlands läns landstings skyddshem Älvåsen, komme detta hem att nedläggas, därför att landstinget önskade använda det för annat ändamål. Därest denna förändring skulle medföra, att någon eller några befattningshavare vid skyddshemmet icke kunde beredas fortsatt anställning, torde detta vara en landstingets angelägenhet, som icke kunde pålägga statsverket några ekonomiska förpliktelser.

I tabellerna hade för nuvarande befattningshavare endast upptagits den kontanta lönen. Flertalet av dem åtnjöte dessutom för egen del bostad eller bostad och kost samt i några fall även bostad och kost för sina familjer. Uppgift härom hade lämnats i noter till sammanställningarna. Då ersättning för sådana naturaförmåner beräknades olika av olika huvudmän, hade skyddshemsinspektören ansett det mest rättvisa och lämpliga vara, att befattningshavarna i fråga, intill dess deras tjänster uppförts å den nya lönestaten, erhöle nu utgående löneförmåner efter samma beräkningsgrunder som för närvarande. Någon särskild ersättning för naturaförmåner hade därför icke upptagits i statsförslaget för första halvåret 1938, utan kostnaderna härför innefattades i de beräknade omkostnaderna för varje hem. Först i den mån ifrågavarande befattningar uppfördes å ordinarie stat eller nyanställningar ägde rum, borde en omvärdering av naturaförmånerna ske enligt de bestämmelser, som kunde komma att fastställas. Intill dess bestämmelser i sådant hänseende meddelats, borde för nyanställda befattningshavare ersättning för naturaförmåner beräknas enligt de för befattninghavare vid allmänna uppfostringsanstalten å Bona gällande bestämmelserna.

Omedelbar nyanställning av personal måste i viss utsträckning ske vid yrkeshemmen. Sålunda hade i lönestatförslaget för vartdera av yrkeshemmen Forsane och Sundbo upptagits såsom nyanställda en yrkeslärare i snickeri, en trädgårdsmästare och en nattvakt samt för Ljungaskog en yrkeslärare i snickeri och en nattvakt. Behov av dessa befattningshavare föranleddes därav, att enligt överenskommelse med respektive skyddshems huvudmän redan under innevarande år genomförts en fördelning av de nyintagna eleverna efter ålder på de olika hemmen, så att skolpliktiga elever icke längre intoges i de skyddshem, som avsetts till yrkeshem. I stället hänvisades de till något av de blivande skolhemmen, medan äldre elever på samma sätt hänvisades till något yrkeshem. Härigenom torde redan i början av år 1938 endast äldre elever finnas på yrkeshemmen. Då samtliga elever således måste beredas dagligt arbete och helst yrkesutbildande sådant, vore det nödvändigt, att vid hemmen i fråga funnes anställda tillräckligt antal arbetsledare och yrkeslärare. I första hand behövde anställas yrkeslärare i snickeri, enär

eleverna därigenom kunde beredas möjlighet att deltaga i ombyggnadsarbetet vid hemmen. På grund av elevernas högre ålder bleve det även nödvändigt att förstärka den nu befintliga vårdpersonalen, varför även nattvakter borde anställas å yrkeshemmen.

För sålunda nyanställda befattningshavare hade beräknats lön i enlighet med det förut omförmälda lönestatförslaget, ehuru man tills vidare endast räknade med extra ordinarie personal. Ersättning för naturaförmåner hade även för sådana befattningshavare ansetts lämpligen böra tills vidare, intill dess lönereglering verkstälts, beräknas enligt de för befattningshavare vid allmänna uppfostringsanstalten å Bona gällande bestämmelserna.

Omkostnadsstaterna vid samtliga ifrågavarande hem hade uppgjorts efter i huvudsak samma grunder som av hemmens nuvarande huvudmän tillämpats beträffande innevarande års stater. Dessa beräkningsgrunder torde visa sig hållbara, då några mera betydande kostnadsförskjutningar icke kunde förväntas under första halvåret 1938.

Skyddshemsinspektören erinrar vidare om en kostnadsfråga, som tidigare berörts i annat sammanhang, nämligen frågan om övertagande vid de skyddshem, vilka antingen skola helt övergå i statens ägo eller arrenderas av staten, av ineliggande gröda jämte befintliga smådjur. Vid de med huvudmännen för ifrågavarande skyddshem förda underhandlingarna hade överenskommit, att smådjur och gröda skulle värderas och inlösas av staten. För de till statsövertagande föreslagna hemmen torde denna kostnad täckas av den beräknade inlösningssumman för varje hem, medan vid de hem, som endast skulle arrenderas, ersättningsbeloppen i fråga finge utgå av inkomsterna från jordbruken. I de fall de arrenderade jordegendomar ej kunde bära denna kostnad, borde densamma tagas i beräkning vid fastställande av anslagsbehovet för budgetåret 1938/1939. Att angiva storleken av sådana kostnader redan nu och upptaga dem i föreliggande statförslag hade icke varit möjligt.

Departementschefen.

Skyddshemsinspektörens beräkning av det för driften av de statliga skyddshemmen under första halvåret 1938 föreliggande anslagsbehovet slutar å ett nettobelopp av i runt tal 275,000 kronor. Härvid har förutsatts, att inkomster till ett sammanlagt belopp av omkring 106,000 kronor skulle disponeras för utgifternas bestridande. Ehuru en dylik ordning avviker från eljest tillämpade budgetprinciper, anser jag mig, efter samråd med chefen för finansdepartementet, icke böra motsätta mig att för nu ifrågavarande övergångsperiod medgivande härtill lämnas; redan för budgetåret 1938/1939 torde inkomsterna i fråga böra redovisas över budgeten och anslaget upptagas till sitt bruttobelopp. I jämförelse med vad vid beräkningen i årets statsverksproposition av anslaget till skyddsuppfostran antagits, innebär detta ett minskat anslagsbehov av omkring 42,600 kronor. Minskningen är, enligt vad jag inhämtat, främst att hänföra till den omständigheten, att verksamheten vid de tre skolhemmen Norrby gård, Älvåsen och Björkåsen icke, såsom tidigare avsetts, kommer att övertagas av staten.

Den av skyddshemsinspektören tillämpade metoden för utgifternas beräkning synes under nuvarande förhållanden vara den enda möjliga. De förutsättningar, å vilka den bygger, torde få anses innesluta goda möjligheter för en lämplig övergång till den nya ordningen jämväl med hänsyn till personalen. Den verkställda beräkningen av anslagsbehovet synes mig böra godtagas. Kungl. Maj:t torde få sedermera fastställa stater för de olika skyddshemmen för tiden den 1 januari—30 juni 1938 i huvudsaklig anslutning till det föreliggande förslaget.

3. Framställning om förhöjt statsbidrag till Drottning Sophias skyddshem.

Innan jag går in på frågan om anslagsberäkningen, torde jag få anmäla en av styrelsen för Drottning Sophias skyddshem gjord framställning om förhöjt statsbidrag till skyddshemmets verksamhet, över vilken framställning yttranden avgivits av skyddshemsinspektören den 16 och av statskontoret den 18 februari 1937. Dessförinnan anhåller jag att i korthet få redogöra för tillkomsten av nämnda hem och dess förhållande till staten.

När för något över tre år sedan fråga uppkom om inrättande av särskilda skyddshem för personer i åldern 18—21 år, om vilkas hänförande under barnavårdslagens bestämmelser 1934 års riksdag beslutade, erbjöd sig stiftelsen Drottning Sophias skyddshem att upprätta ett sådant hem för flickor. Efter förda förhandlingar fastställdes den 27 juli 1934 följande överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan samt stiftelsen:

»1. Stiftelsen Drottning Sophias skyddshem åtager sig att å egendomen Bistaborg, bestående av $\frac{1}{8}$ mantal litt. Cab Bista nr 4 (4^{12}) och lägenheten Bistaborg nr 1 (Bista 4^0), avsöndrad från $\frac{7}{8}$ mantal Bista nr 4, allt i Kalmar socken av Uppsala län, enligt av Kungl. Maj:t godkänd plan, genom om- och tillbyggnad av därstädes nu befintliga byggnader upprätta ett skyddshem enligt 43 § 5 mom. första punkten i lagen om samhällets barnavård och ungdomsskydd att tagas i bruk den 1 januari 1935 ävensom att där mottaga högst 25 flickor, vilka med stöd av 22 § d) i samma lag omhändertagits för skyddsuppfostran eller som från annat skyddshem dit överlämnas; dock att två av skyddshemmets platser må av stiftelsen tagas i bruk i enlighet med stiftelsens stadgar.

2. Staten erlagger för skyddshemmet en årlig ersättning av 2,000 kronor. Ersättningen erlagges halvårsvis i efterskott.

3. Stiftelsen erhåller för varje i skyddshemmet intagen eller därifrån villkorligt utskrivnen elev det statsbidrag och den skyddshemsavgift, vartill skyddshem i allmänhet äro berättigade. För varje elev, som första gången intages i skyddshemmet, utgår av statsmedel ett beklädnadsbidrag av 150 kronor, som utbetalas halvårsvis i efterskott. Vid överflyttning till skyddshemmet av elever från annat skyddshem eller från allmän uppfostringsanstalt utgår dock icke beklädnadsbidrag av statsmedel. Elev, som utskrivs, skall av skyddshemmet förses med nödig utrustning.

4. För att sätta skyddshemmet i tillfälle att i erforderlig mån anlita läkare för undersökning och observation av de intagna för bedömande av deras tillstånd i psykiskt hänseende erhåller stiftelsen av statsmedel ett bidrag av 1,200 kronor för år räknat, att utbetalas halvårsvis i efterskott. Kungl. Maj:t äger utfärda särskilda föreskrifter angående användandet av bidrag, som här avses.

5. Stiftelsen åtager sig att, då elevernas antal är tillräckligt stort för att tillåta deras sysselsättande i arbete för annat ändamål än skyddshemmets, trädgårdens och jordbrukets skötsel, efter samråd med statens inspektör för skyddshemmet anordna lämplig yrkesutbildning för hemmets elever.

6. Stiftelsen förpliktar sig att hålla skyddshemmets lokaler i ändamålsenligt skick samt att anställa erforderligt antal befattningshavare för hemmets skötsel. Nämnade befattningshavare skola, för att kunna anställas, av statens inspektör för skyddshemmet hava blivit förklarade behöriga till tjänstgöring vid hemmet.

7. Därest antalet underhållsdagar vid hemmet under något år icke uppgått till 8,395 ($= 23 \times 365$), är stiftelsen berättigad till ersättning av statsmedel med 1 krona 65 öre ($= \frac{1}{2} \times \frac{1,200}{365}$) för varje dag, varmed det verkliga antalet underhållsdagar understiger 8,395, dock att under hemmets första verksamhetsår ersättningen för icke belagda platser skall sänkas med 25 procent.

8. Denna överenskommelse gäller tills vidare och intill tre år efter skedd uppsägning.

9. Därest denna överenskommelse upphör att gälla till följd av uppsägning från statens sida, utan att ny överenskommelse rörande skyddshemmets användning träffas mellan staten och stiftelsen, skall, om stiftelsen så fordrar, staten antingen mot skälig ersättning övertaga förenämnda egendom med alla dit hörande byggnader, inventarier m. m. eller också ersätta stiftelsen för de å skyddshemmet, enligt av Kungl. Maj:t godkända ritningar verkställda om- och tillbyggnadsarbeten eller i samråd med och efter godkännande av statens inspektör för skyddshemmet eller annan av Kungl. Maj:t utsedd representant för staten, nedlagda förbättringar. Kan överenskommelse icke träffas om beloppet av sådan ersättning, skall detta bestämmas av tre godemän i den ordning lagen om skiljemän föreskriver.

Sker uppsägning av överenskommelsen från statens sida, av anledning att stiftelsen icke uppfyller sina förpliktelser enligt densamma, eller uppsäger stiftelsen överenskommelsen, inträder däremot icke sådan ersättningskyldighet för staten.

10. Så snart det nya skyddshemmet är färdigt att tagas i bruk för sitt ändamål, upphör den av Kungl. Maj:t genom brev till statskontoret den 12 juni 1925 fastställda överenskommelsen mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Drottning Sophias skyddshem rörande mottagande därstädes av vanartade, för skyddsuppföstran omhändertagna flickor m. m. att gälla.»

De belopp, som enligt den sålunda fastställda överenskommelsen tillkomma stiftelsen, nämligen i punkten 2 angiven ersättning, i punkten 3 omfördälda statsbidrag och beklädnadsbidrag, i punkten 4 angivet läkarbidrag samt i punkten 7 omfördäld ersättning utbetalas av statskontoret från det ordinarie förslagsanslaget till skyddsuppföstran.

Plan för det nya skyddshemmet fastställdes av Kungl. Maj:t den 7 juni 1934.

De för ålderskategorien 18—21 år särskilt inrättade skyddshemmen berördes icke av 1936 års riksdagsbeslut i vidare mån, än att för dem fastställdes beteckningen ungdomshem, att avgörande träffades i fråga om det av Jönköpings läns landsting för ynglingar inrättade skyddshemmet Höredas övertagande av staten, samt att, beträffande skyddshemmet Bistaborg, det bi-

drag av sammanlagt 1,200 kronor för elev och år, som nu utgår dels såsom statsbidrag och dels såsom skyddshemsavgift, bestämdes skola helt utgå från statsverket direkt till skyddshemmet. De närmare villkoren för skyddshemmet Höredas övertagande samt frågan om nämnda hems omorganisation skulle göras till föremål för särskild utredning. Anledningen till uppskovet med vidtagande av åtgärder beträffande dessa hem var den, att större erfarenhet rörande verksamheten vid desamma ansågs erforderlig, innan frågan om eventuella förändringar av deras organisation upptogs till övervägande. För Höredas vidkommande föreligger nu ett av utredningsmännen utarbetat förslag, som redan behandlats i det föregående. Beträffande skyddshemmet Bistaborg har någon närmare utredning ännu icke åvägabragts.

I förevarande framställning från styrelsen för sistnämnda skyddshem anföres i huvudsak följande.

Under kalenderåret 1936 hade inkomsterna vid skyddshemmet, stiftelsens ränteinkomster inberäknade, uppgått till kronor 37,539: 78, medan utgifterna utgjort kronor 40,535: 19. Det hade alltså uppstått en brist för nämnda år av kronor 2,995: 41. Till belysande av detta förhållande återopades följande räkenskapsammandrag.

Inkomster:

Bidrag från barnavårdsnämnder	kr. 22,298: 55	
Statskontoret, hyresbidrag	» 2,000: —	
» läkararvode	» 1,200: —	
» utrustningsbidrag	» 2,850: —	
» för ej belagda platser	» 1,384: 76	
» bidrag i övrigt	» 4,142: 22	kr. 33,875: 53
Influtna räntor	kr. 2,713: 25	
Diverse inkomster:		
Lantbruk & trädgård	kr. 732: 53	
Rättarens inackordering	» 203: 40	
Allmänning & soldattorp	» 15: 07	» 951: — kr. 3,664: 25
Brist		» 2,995: 41
		Kronor 40,535: 19

Utgifter:

Fastighetens underhåll	kr. 3,876: 03	
Bränsle	» 1,333: 50	
Elektriskt ljus	» 731: 93	kr. 5,941: 46
Löner		» 15,622: 71
Inventarieanskaffning (även inräknat lantbruksinventarier kr. 911; —)	kr. 3,112: 07	
Matvaror, specier, husgeråd m. m.	» 5,424: 65	
Kläder, skodon, linne etc. åt eleverna	» 4,328: 54	
Läkararvode	» 1,000: —	
Utgifter för:		
Sjukvård 425: 09, telefon 214: 85, frakt 270: 85,		
trädgård 214: 75, lantbruk 1,126: 79, flitpengar		
303: —, villkorlig utskrivning 112: 50	» 2,667: 83	
Diverse och oförutsett	» 2,437: 93	» 18,971: 02
		Kronor 40,535: 19

Bland utgifterna vore icke medräknade kostnaderna för om- och tillbyggnad av den södra gårdsflygeln till rättarbostad och av ladugård m. m., kronor 7,020: 50. Med detta belopp hade i stället gårdens bokförda kapitalvärde blivit höjt.

Vid uppgörande av inkomst- och utgiftsstat för år 1937 hade den strängaste sparsamhet iakttagits. Icke desto mindre måste för året räknas med en brist av 1,900: — kronor. Orsaken till svårigheten att balansera staten vore närmast att söka i det jämförelsevis höga avlöningskontot. De nödvändiga kvalifikationerna hos föreståndarinnan, lärarinnorna och rättaren hade medfört följande lönestat:

Föreståndarinnan	kronor	2,400
Lärarinnorna, 4 å 1,900: —,	»	7,600
Rättaren	»	3,000

Till summan härav	kronor	13,000
komme för vikarieersättningar och pensionsavgifter samt för resor i tjänsten	kronor	3,000
således tillhopa kontanta utgifter	kronor	16,000

Häri vore icke inräknade kostnaderna för föreståndarinnans och lärarinnornas vivre m. m., men dessa påfördes under andra titlar i staten.

Med hänsyn till det mycket krävande klientelet hade enligt de gångna årens erfarenheter visat sig i högsta grad behövt att än ytterligare utöka vårdpersonalen, som ansträngdes över hövan, då de intagna flickorna måste stå under oavbruten tillsyn och beredas sysselsättning även under sön- och helgdagar samt under arbetsdagarnas lediga timmar. Anställandet av en avlösare hade visat sig oundgängligt, för att icke personalens krafter skulle undergrävas av överansträngning. Styrelsen hade tänkt sig i sådan egenskap en person med liknande kompetens som lärarinnorna. Denna borde vid sidan av sin uppgift att avlösa dessa dessutom hava åliggandet att såsom assistent åt föreståndarinnan ombesörja en avsevärd del av hennes expeditiöns göromål, vilka under nuvarande förhållanden toge hennes tid allt för mycket i anspråk till förfång för hennes viktiga personalvårdande uppgifter.

Assistenten syntes t. ex. kunna anförtros matrikelföringen, besörjandet av brevväxling och, kanske allra mest behövt, ombesörjandet av räkenskapsbokföringen på platsen, inklusive smärre upphandlingar, ävensom ekonomivården i vissa delar, allt naturligtvis under föreståndarinnans ledning och kontroll. Assistentens kontanta lön, vivre, pensionsbidrag, semestervikarie m. m. beräknades kräva kr. 3,000: —.

Förut lämnade redogörelse över institutionens inkomster och utgifter torde visa, att denna icke kunde utan ökat tillskott ikläda sig skyldigheten att vid hemmet hålla ytterligare personal. Ej heller vore det för hemmet möjligt att i en för flickornas utbildning tillräcklig omfattning anskaffa önskvärda arbetsredskap såsom vävstolar, symaskiner m. m. utöver vad som funnes. Härtill erfordrades ett bidrag av omkring 2,000 kronor.

Hemmet uppbure den sedvanliga ersättningen för intagna flickor från stat och kommun. Då samtliga eleverna tillhörde ålderskategorien över 18 år, vore de otvivelaktigt redan på grund därav och såsom följd av sin föregående livsföring i behov av en påverkan av betydligt mera ingående art än de yngre eleverna vid andra skyddshem.

Till täckande av bristen i staten	kronor	1,900
samt av nyssnämnda kostnader, nämligen för en assistent	»	3,000
och för arbetsredskap,	»	2,000
erfordrades alltså tillhopa	kronor	6,900

Med en beräkning av 23 elever skulle detta belopps fyllande påkalla en höjning av statsanslaget med 300 kronor för varje elev.

Under åberopande av vad sålunda anförts har styrelsen anhållit att för innevarande år och framdeles tillsvidare erhålla förhöjning i statsbidraget med minst 300 kronor för varje vid skyddshemmet intagen elev.

Vid framställningen fanns även fogad följande

Stat för år 1937.

Inkomster.

Bidrag från barnavårdsnämnder	kr. 23,500:—	
Statskontoret, hyresbidrag	» 2,000:—	
» läkararvode	» 1,200:—	
» utrustningsbidrag	» 2,500:—	
» bidrag i övrigt	» 4,100:—	kr. 33,300:—
Influtna räntor	» 3,000:—	
Diverse inkomster	» 1,000:—	
Brist	» 1,900:—	
		<hr/> Summa kronor 39,200:—

Utgifter.

Fastighetens underhåll	kr. 2,500:—	
Bränsle	» 1,500:—	
Elektriskt ljus	» 800:—	
Löner	» 16,000:—	
Inventarieanskaffning	» 2,000:—	
Matvaror, specerier, husgeråd m. m.	» 5,500:—	
Kläder, skodon, linne etc. åt eleverna ..	» 4,500:—	
Läkararvoden	» 1,200:—	
Utgifter för sjukvård, telefon, frakter, trädgård, lantbruk, flitpengar, villkorligt utskrivna ..	» 2,700:—	
Diverse och oförutsett	» 2,500:—	kr. 39,200:—
		<hr/> Summa kronor 39,200:—

Yttranden.

Behovet av den föreslagna personalökningen vitsordas av *skyddshemsinspektören*, vilken även tillstyrker skyddshemsstyrelsens förslag om inköp av inventarier för undervisningsändamål. Såsom skäl anföres dels, i förstnämnda hänseende, skyddshemmets synnerligen svårbehandlade klientel, dels, beträffande behovet av ifrågavarande inventarier, att elevernas utbildning torde vara en av skyddshemmets mest betydelsefulla uppgifter. Såsom ytterligare anledning till den beräknade bristen åberopar skyddshemsinspektören vidare den omständigheten, att övriga omkostnader vid ett skyddshem av Bistaborgs karaktär måste bli förhållandevis höga. Skyddshemsinspektören anser framställningen så till vida väl motiverad, men tillstyrker, att tills vidare endast ett extra bidrag av 6,900 kronor beviljas skyddshemsstyrelsen. För utrönande av det framtida behovet av förhöjning av det för närvarande utgående statsbidraget föreslår skyddshemsinspektören, att närmare utredning verkställs rörande skyddshemmets personalbehov och övriga om-

kostnader. Därvid borde även undersökas, om icke statsbidraget skulle beräknas efter samma grunder och utbetalas på liknande sätt, som föreslagits för övriga stiftelsehem, ävensom om icke för avhjälpande av den besvärliga platsbristen platsantalet vid hemmet lämpligen borde utökas med tanke särskilt på svårigheten att placera gravida flickor.

Med hänsyn till den av skyddshemsinspektören uttalade uppfattningen förklarar *statskontoret* sig icke vilja motsätta sig bifall till framställningen, på sätt inspektören föreslagit. Statskontoret ansluter sig även till dennes förslag om en närmare utredning av skyddshemmets behov av ökat statsbidrag. För anvisande av det extra bidraget för år 1937 föreslår statskontoret anlåtande av förslagsanslaget till skyddsuppfostran.

Departementschefen.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår, har avsikten varit, att sedan ytterligare erfarenhet vunnits rörande verksamheten vid skyddshemmet Bistaborg, närmare utredning skulle verkställas, innan beslut fattades angående skyddshemmets framtida organisation och vidgad ekonomisk medverkan från statens sida vid den där bedrivna verksamheten. Under sådana förhållanden anser jag det uteslutet att nu gå längre i tillmötesgående av skyddshemsstyrelsens framställning än som förordats i de över densamma avgivna yttrandena. Å andra sidan torde det vara nödvändigt att nu lämna styrelsen det ekonomiska stöd, som för verksamhetens behöriga bedrivande under innevarande år synes erforderligt. De anförda skälen motivera tillfyllest ett sådant understödande från statens sida av skyddshemmets verksamhet. Jag förordar alltså, att styrelsen för Drottning Sophias skyddshem tillerkännes ett tillfälligt driftbidrag för innevarande kalenderår av 6,900 kronor. I enlighet med statskontorets uttalande synes bidraget i fråga böra utbetalas från anslaget till skyddsuppfostran. Jag har för avsikt att låta under innevarande år verkställa den avsedda undersökningen av skyddshemmet Bistaborgs organisatoriska och ekonomiska förhållanden.

4. Anslagsbehovet.

Den å departementets byrå för fattigvårds- och barnavårdsärenden verkställda beräkningen rörande det för budgetåret 1937/1938 erforderliga anslagsbeloppet till skyddsuppfostran har i statsverkspropositionen, femte huvudtiteln, punkten 71 sammanställts på följande sätt.

Statsbidrag och ersättning till barnavårdsnämnder	kronor	235,000
Vissa ersättningar till skyddshem enligt särskilda avtal ävensom bidrag till avlöningar åt befattningshavare vid åkerbrukskolonien Hall	»	320,000
Statsbidrag till skyddshem enligt för närvarande gällande grunder (för vård som lämnas under tiden $\frac{1}{7}$ 1936— $\frac{31}{12}$ 1937)	»	400,000
Kostnader för statliga skyddshem under första halvåret 1938 m. m.	»	405,000
		<hr/>
	Summa kronor	1,360,000

Denna beräkning har sedermera underkastats en ny granskning å nämnda byrå dels med anledning av de av statskontoret och länsstyrelserna jämlikt § 6 i kungörelsen den 8 maj 1925 (nr 131) redovisade beloppen av för vård under budgetåret 1935/1936 utbetalade statsbidrag, dels ur synpunkten av de i det föregående framställda förslagen.

Den i sammanställningen upptagna posten: statsbidrag och ersättning till barnavårdsnämnder har därvid ansetts kunna minskas med 5,000 kronor till 230,000 kronor. Med anledning av den av skyddshemsinspektören numera verkställda detaljerade beräkningen av kostnaderna för de statliga hemmen under första halvåret 1938 kan posten: kostnader för statliga skyddshem minskas med 42,600 kronor. Å andra sidan har till tidigare beräknade belopp å statsbidrag till skyddshem lagts det förut omförmälda extra bidraget till Drottning Sophias skyddshem, 6,900 kronor. Den nu verkställda omräkningen av anslagsbehovet för budgetåret 1937/1938 utvisar sålunda ett anslagsbehov av 1,319,300 kronor.

Departementschefen.

En beräkning av nu ifrågavarande anslagsbehov rör sig med åtskilliga nya och osäkra faktorer och måste därför bliva i viss grad approximativ. Med detta förbehåll har jag ingenting att erinra mot den verkställda uppskattningen av anslagsbehovets storlek, vilken synes hava skett med erforderlig försiktighet. I anslaget har även medräknats statsbidrag från den 1 november 1936 till de genom förut omförmälda provisoriska anordning vid Stockholms stadsmissions skyddshem Skarvik—Tallåsen utvunna 20 nya platserna enligt samma grunder, som gälla för övriga platser vid skyddshemmet. Till ifrågavarande anslags användande för nämnda ändamål torde medgivande böra inhämtas av riksdagen. Den beräknade slutsumman torde böra avrundas till 1,320,000 kronor.

I det föregående har jag angivit behovet av anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens yrkeshem samt skol- och yrkeshem för budgetåret 1937/1938 till 1,375,000 kronor mot i statsverkspropositionen beräknade 1,575,000 kronor.

För nu berörda båda ändamål erfordras alltså medel till ett belopp, som med sammanlagt 240,000 kronor understiger vad som tidigare beräknats.

Å andra sidan hava medel å skattebudgeten icke upptagits för den kapitalökning å fonden för låneunderstöd, som är nödvändig för beviljande av lån till Stockholms stadsmission och svenska diakonissällskapet under nästkommande budgetår, tillsammans uppgående till 250,000 kronor.

Det totala medelsbehovet överstiger alltså det tidigare beräknade med 10,000 kronor. Chefen för finansdepartementet torde senare få anmäla frågan om sättet för täckande av sagda anslagsbelopp.

IX. Hemställan.

Under åberopande av vad i det föregående i skilda hänseenden anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna de jämkningar i den år 1936 beslutade skyddshemsorganisationen, som jag i det föregående angivit;

dels besluta, att om- och tillbyggnadsarbeten vid skyddshemmen Sundbo, Forsane, Ljungaskog, Johannisberg, Höreda och Sonestorp ävensom byggnader för de till upprättande föreslagna skyddshemmen i Vänersborg, Sollefteå samt Troxhammar i Skå socken skola utföras i huvudsaklig anslutning till av mig förordade planer;

dels till *Vissa byggnadsarbeten vid statens yrkeshem samt skol- och yrkeshem m. fl.* för budgetåret 1937/1938 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 1,375,000;

dels till *skyddsuppfostran* för samma budgetår anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 1,320,000;

dels medgiva, att från sistnämnda anslag må till stiftelsen Drottning Sophias skyddshem utgå ett tillfälligt driftbidrag för verksamheten under år 1937 vid skyddshemmet Bistaborg av högst 6,900 kronor;

dels medgiva, att från samma anslag må i enlighet med av mig angivna grunder utgå statsbidrag ej mindre till Stockholms stadsmission för inrättande från och med den 1 november 1936 vid dess skyddshem Skarvik—Tallåsen av en provisorisk avdelning och till den vid samma avdelning bedrivna verksamheten, än även från och med den 1 januari 1938 till städerna Stockholm och Göteborg, samtliga enskilda sammanslutningar och stiftelser, vilka komma att bedriva skyddshemsverksamhet, samt huvudmännen för de skyddshem, som komma att nedläggas;

dels medgiva, att Jönköpings läns landsting, i och med statens övertagande av verksamheten vid Höreda skyddshem, befrias från återbetalningsskyldighet för ett för anskaffande av viss materiell beviljat lån å 4,000 kronor, under villkor att landstinget utan ersättning överlämnar samma materiell till staten, ävensom att sagda lån må avskrivas ur räkenskaperna för *fonden* för låneunderstöd;

dels medgiva, att nämnda landsting från angivna tidpunkt likaledes befrias från återbetalningsskyldighet för fastigheten $\frac{1}{2}$ mantal Långanäs nr 1 (1¹) i Höreda socken åvilande andel i lån från statens avdikningslånefond, ävensom att återstående ogulden del av samma lån avskrives ur räkenskaperna för *fonden*;

dels medgiva, att för inrättande vid skyddshemmet Skarvik—Tallåsen av nya avdelningar ävensom för utförande vid skyddshemmet Sjötorp av vissa om- och tillbyggnadsarbeten må, i huvudsaklig överensstämmelse med de av mig förordade villkoren, beviljas lån till Stockholms stadsmission å 360,000 kronor och till svenska diakoniss-sällskapet å 70,000 kronor, skolande förstnämnda lån utgå med 180,000 kronor under budgetåret 1937/1938 och 180,000 kronor under budgetåret 1938/1939;

dels bland utgifter för kapitalökning under rubrik Statens utlåningsfonder: Fonden för låneunderstöd för budgetåret 1937/1938 anvisa

a) till *Lån till svenska diakoniss-sällskapet för om- och tillbyggnadsarbeten vid skyddshemmet Sjötorp* ett *reservationsanslag* av kronor 70,000;

b) till *Lån till Stockholms stadsmission för inrättande vid skyddshemmet Skarvik-Tallåsen av nya avdelningar* ett *reservationsanslag* av kronor 180,000;

dels ock bland utgifter för kapitalökning under rubriken Fonden för förlag till statsverket till *Förskott av kostnader för inlösen av yrkeshem samt skol- och yrkeshem m. m.* för budgetåret 1937/1938 anvisa ett *reservationsanslag*, att utgå av lånemedel, av 859,400 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Bertil Wirseen.

Till KONUNGEN.

Sedan 1936 års riksdag med de erinringar, sammansatta stats- och andra lagutskottet därutinnan anført i sitt utlåtande nr 1, godkänt Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 219, med förslag till omorganisation av skyddshemsverksamheten m. m., har Eders Kungl. Maj:t den 12 sistlidne juni uppdragit åt undertecknade, borgmästaren i Simrishamn Gustaf Ehrnberg och folkskolläraren i Borås Josef Weijne, att, i anslutning till vad föredragande departementschefen anført i statsrådsprotokollet vid föredragningen av ovan nämnda proposition och med beaktande jämväl av vad riksdagens vederbörande utskott i frågan uttalat, vidtagna följande förberedande åtgärder för omorganisation av skyddshemsverksamheten:

1) att, efter förhandlingar med huvudmännen för skyddshemmen Sundbo, Boda och Johannisberg, avgiva förslag till avtal rörande statens övertagande med äganderätt av dessa skyddshem;

2) att *dels* verkställa beräkning av den ersättning, som skall utgå för anstaltsbyggnaderna vid nämnda tre skyddshem, *dels ock* låta ombesörja värdering av jordegendomar jämte till jordbruket hörande byggnader och inventarier vid dessa skyddshem;

3) att, i samråd med vederbörande anstaltsstyrelser, vidtagna förberedande åtgärder beträffande erforderliga ny- och ombyggnadsarbeten vid samma skyddshem;

4) att, efter förhandlingar med respektive skyddshems huvudmän, avgiva förslag till avtal rörande

a) arrende av de skyddshem, som jämlikt den godkända organisationsplanen skola arrenderas av staten,

b) driften av de skyddshem, som enligt nyssnämnda organisationsplan förutsättas skola fortsättningsvis drivas av stiftelser och enskilda sammanlutningar samt

c) uppehållande vid skyddshemmen Klockarsvedja och Håkanstorp, vilka enligt samma plan ifrågasättas skola efter viss övergångstid nedläggas, av verksamheten under nämnda tid;

5) att i samråd med vederbörande anstaltsstyrelser verkställa utredning *dels* rörande de lokalförbättringar, som må erfordras vid de i förutnämnda organisationsplan såsom skolhem och hemskolor upptagna skyddshemmen, *dels ock* — med särskilt beaktande av jordbrukets förhållanden vid respektive hem — rörande personalbehovet vid skolhemmen; samt

6) att i samråd med skyddshemsinspektören *dels* överväga frågan om yrkeshemsorganisationens lämpliga utformning i södra Sverige och möjligheterna att i den nya skyddshemsorganisationen inordna skyddshemmet Stenfors såsom skolhem, *dels ock* avgiva förslag beträffande de åtgärder, som må finnas erforderliga beträffande skyddshemmet Höredas ställning inom den nya organisationen.

De sålunda för omläggning av skyddshemsverksamheten tillkallade sakkunniga hava numera slutfört sitt uppdrag och få härmed i underdånighet avgiva följande berättelse.

Redogörelse för arbetets bedrivande.

Undertecknad, Weijne, har dels under några dagar i slutet av juli månad, dels ock under tiden från den 24 sistlidne augusti till september månads utgång verkställt en del förberedande undersökningar och utredningar. De sakkunniga hava därefter under oktober och november samt förra delen av december månader gemensamt eller var för sig, i regel under samarbete med skyddshemsinspektören, bedrivit förhandlingar med skyddshemmens nuvarande huvudmän och styrelser samt i öfrigt arbetat med uppdragets fullgörande. Därvid har samförstånd så gott som undantagslöst uppnåtts med huvudmännen i fråga om de mera väsentliga spörsmål som uppgiften avsett. Sammanträffandena med skyddshemmens representanter hava i allmänhet ägt rum på respektive hem. Vid värderingar av byggnader samt uppgörande av vissa byggnadsplaner hava de sakkunniga biträttts av arkitekten i järnvägsstyrelsen Birger Jonsson.

Till de sakkunniga har remitterats, för att tagas under övervägande vid fullgörandet av deras uppdrag, en av styrelsen för Svenska Diakonissällskapets skyddshem å Sjötorp ingiven framställning angående lån för visst byggnadsföretag vid hemmet.

Skyddshemmen Norrgårds och Margretelunds inpassande i organisationen m. m.

I Eders Kungl. Maj:ts proposition, nr 219, till årets riksdag föreslogs, att bland andra Fröbergiska stiftelsens skyddshem å Norrgård skulle nedläggas. Margretelunds skyddshem i Lidköping hade av skyddshemssakkunniga ifrågasatts som jordbrukshem för i andligt avseende sent utvecklad ungdom. Därmed avsågs huvudsakligen elever i skolhem, vilka vid 15 års ålder, då utskrivning från hemmet måste ske, ej äro mogna att på egen hand reda sig i livet och som icke visat sig så svårbehandlade, att de behöva överföras till yrkeshem av strängare karaktär. Föredragande departementschefen uttalade häremot, att det tillsvidare borde anstå med lösandet av detta jämförelsevis mindre väsentliga differentieringsproblem. Härav följde emellertid icke, att Margretelunds skyddshem skulle nedläggas. Först senare, vid övergångstidens slut, borde man taga definitiv ställning till spörsmålet om vilka hem som skulle upphöra med sin verksamhet. Departementschefen sade sig i någon mån vid sitt ställningstagande till föreliggande spörsmål vara påverkad av det förhållandet, att ledningen för Håkanstorps skyddshem, vilket av de sakkunniga föreslagits beträffande flickkorna få enahanda uppgift som Margretelund i fråga om pojkar, avböjt att ställa hemmet till förfogande för ändamålet, liksom därav att ledningen för Margretelund givit tillkänna starka betänkligheter mot den föreslagna ändringen av hemmets verksamhet.

Vid frågans behandling i riksdagen yrkades i olika motioner, dels att Norrgårds skyddshem skulle bibehållas och ingå i den nya organisationen såsom ett kombinerat skol- och yrkeshem, dels ock att de föreslagna yrkeshemmens antal måtte utökas till fyra samt att Margretelund skulle bibehållas såsom yrkeshem, och att de för yrkeshemmen föreslagna upptagningsområdena borde regleras med hänsyn härtill.

Till stöd för motionerna anfördes främst, att nämnda hem tillkommit genom donationer, som icke tilläte hemmens användande för annat ändamål, samt att staten genom inordnande av dessa hem i den nya organisationen skulle besparas de väsentliga utgifter, som föreslagits för om- och tillbyggnader av Ljungaskogs och Forsane skyddshem.

Sammansatta stats- och andra lagutskottet sade sig icke kunnat undgå att tillmäta de i motionerna framförda synpunkterna — främst angelägenheten av att donationsmedlen bevarades och utnyttjades — väsentlig betydelse. Utskottet ville därför förorda ett ytterligare övervägande av förslaget i dessa delar, innan slutlig ståndpunkt toges till detsamma, och att i avbidan härå de föreslagna om- och tillbyggnaderna vid Forsane och Ljungaskogs skyddshem finge anstå. Vid den undersökning, utskottet sålunda förordade, borde närmare klarläggas konsekvenserna med hänsyn till gällande donationsvillkor av ett genomförande av skyddshemssakkunnigas förslag, i samband varmed det bleve tillfälle att även ur andra synpunkter till förnyad prövning upptaga frågan om donationshemmens lämpliga inordnande i den nya organisationen, måhända genom annan indelning i upptagningsområden än i propositionen föreslagits, eventuellt dessas förminskande, utan att det huvudsyfte äventyrades, som propositionen velat tillgodose.

Innan de sakkunniga gå att närmare angiva sin syn på ett eventuellt inordnande av Norrgårds och Margretelunds skyddshem i den nya organisationen, vilja de uttala, att det måste anses självklart, att de donationer, som äro knutna vid verksamheten bland vanvårdad eller vanartad ungdom, böra bevaras för sitt ändamål. Å andra sidan är det dock de sakkunnigas bestämda uppfattning, att förekomsten av donationsmedel icke får förrycka den blivande organisationen och därigenom göra denna mindre ändamålsenlig.

Vad först beträffar *Norrgård* var skyddshemssakkunnigas ställningstagande till nämnda hem förnämligast dikterat av det ringa behovet av skyddshemsplatser inom den del av landet, bortsett från Kalmar län, som Norrgård rimligen borde betjäna. De sakkunniga ansågo jämväl, att hemmets läge i omedelbar närhet av tätbebyggelse inom Kalmar stad försvårade dess användning till yrkeshem, samt att anstaltsbyggnadens storlek och mindre hemliknande beskaffenhet gjorde skyddshemmet mindre lämpligt som skolhem.

För att ytterligare klargöra behovet av anstaltsplatser hava de sakkunniga fortsatt den undersökning angående antalet nykomna elever från skilda delar av landet, som skyddshemssakkunniga verkställde för en femårsperiod. De sakkunniga hava alltså infordrat uppgifter även för tiden 1 januari 1935—30 juni 1936. Av de lämnade uppgifterna framgår, att från Kalmar län överlämnats för skyddshemsvård 8 elever under 15 år, då däremot för övriga delar av landet motsvarande intagningsciffror varit vida lägre. Från de kringliggande länen, Jönköpings, Kronobergs, Gotlands och Blekinge, vilka kunna tänkas att gemensamt med Kalmar bilda upptagningsområde för ett skolhem å Norrgård, intogs endast en elev i motsvarande ålder.

Även om intagningsciffran från dessa län är mycket låg, vilket också skyddshemssakkunniga framhållit, torde det med hänsyn till det relativt stora platsbehov för yngre elever, som trots den allmänna nedgången alljämt gör sig gällande för Kalmar län, kunna få anses vara befogad att utnyttja Fröbergsska stiftelsens donationsmedel för ordnande av ett mindre skolhem å Norrgård.

En tänkbar utväg vore, att det ifrågasatta skolhemmet å Norrgård även erhöle en del elever från de delar av Skåne, som gränsa mot Småland eller

norra Blekinge. Emellertid framgår klart av den förnyade undersökningen, att behovet av skyddshemsplatser för Skånes del fortfarande är så stort, att man ej genom upprättandet av ett skolhem å Norrgård kan nedbringa den för Skåne föreslagna organisationen av två skolhem, Östra Spång och Råby, samt ett yrkeshem, Ljungaskog. Däremot kan man tänka sig, att vid stor tillströmning av elever till skolhemmen i Skåne en överföring till Norrgård är möjlig.

Efter överläggning och i samråd med representanter för Fröbergiska stiftelsen vilja de sakkunniga föreslå, att stiftelsen upprättar ett skolhem vid Norrgård. Å den tämligen stora egendom, som skyddshemmet disponerar, synes lämplig plats för ett hem för yngre elever kunna erhållas på tämligen långt avstånd från såväl nuvarande anstaltsbyggnad som tätare bebyggelse. De sakkunniga anse, att skolhemmet bör byggas för högst 25 elever.

Återstår att finna lämplig användning för den stora anstaltsbyggnaden och egendomen i övrigt. Enligt de sakkunnigas förmenande skulle detta ske, om anstaltsbyggnaden användes till lärlingshem. I skyddshemssakkunnigas andra betänkande erinrades om att Stockholms stad upprättat lärlingshem, där bland annat villkorligt utskrivna skyddshemselever mottagas. Skyddshemssakkunniga förmenade, att det sätt varpå huvudstaden löst denna fråga kunde vara en förebild för andra större städer. Emellertid varnade skyddshemssakkunniga för att draga samman villkorligt utskrivna skyddshemselever från skilda trakter till ett och samma lärlingshem. När de sakkunniga trots att Kalmar icke är någon särskilt stor stad vilja förorda upprättandet av ett lärlingshem för från skolhemmet villkorligt utskrivna elever, är det med tanke på att Fröbergiska stiftelsen dels får ett ganska begränsat upptagningsområde, dels ock skall taga vård om icke blott vanartade utan även vanvårdade ynglingar från i stort sett samma upptagningsområde. Lärlingshemmet synes kunna bereda utrymme och vård för båda dessa grupper av ungdomar, utan att någon risk för olämplig påverkan från endera gruppen behöver föreligga. Det gäller ju här skyddshemselever, som, om de icke intagas på lärlingshem, i vart fall komma att utskrivas och vistas tillsammans med andra ungdomar ute i samhället.

Beträffande Fröbergiska stiftelsens ekonomiska förhållanden, så komme stiftelsen vid ett bifall till ovan skisserade förslag att för å skolhemmet intagna erhålla statsbidrag med 900 kronor per elevplats och år samt från barnavårdsnämnderna, bortsett från de fall, där Fröbergiska stiftelsen skall tillhandahålla friplatser, 300 kronor för elev och år. För å lärlingshemmet intagna villkorligt utskrivna skyddshemselever kan erhållas bidrag av staten och barnavårdsnämnderna med intill 600 kronor per elev och år. Med hänsyn till de betydande ekonomiska resurser, som stiftelsen förfogar över, synes det icke möta några svårigheter att hålla verksamheten i gång med här nämnda bidrag.

Den av de sakkunniga ovan föreslagna organisationen av Norrgård torde väl tillgodose donators önskemål, då såväl vanartade som vanvårdade ynglingar beredas vård.

De sakkunniga övergå därefter till att framställa förslag angående *Margretelunds* inpassande i organisationen. Detta kan, enligt de sakkunnigas förmenande, ske på något av följande sätt:

1. Hem för i andligt avseende sent utvecklade ynglingar över den egentliga skolåldern.
2. Yrkeshem för ett med Forsane delat upptagningsområde.
3. Yrkeshem för hela västra Sverige med undantag av Göteborg.

För att ytterligare utröna behovet av ett sådant hem, som nämnes under

punkt 1), hava de sakkunniga till skyddshemsstyrelserna riktat en rundfråga och anmodat styrelserna att framställa sina synpunkter i ämnet. Svar hava inkommit från nästan samtliga tillfrågade. De inkomna svaren giva vid handen, att man beträffande de manliga skyddshemmen allmänt vitsordar behovet av ett hem av angiven typ. Styrelserna uppgiva sig hava sammanlagt 35—40 på skyddshemmen nu intagna elever, vilka lämpligen höra hemma på en anstalt för efterblivna. Även om hänsyn toges till att i denna siffra äro inräknade en del elever i skolåldern, för vilka hittills icke ifrågasatts något specialhem, återstår ändå tillräckligt antal ynglingar för att motivera ett jordbrukshem för elever över den egentliga skolåldern. De sakkunniga hava därför kommit till den uppfattningen, att såväl hänsyn till de elevgrupper, det här gäller, som tanken på effektiviteten i de vanliga skyddshemmens arbete motivera upprättandet av specialhem för i andligt avseende något efterblivna elever.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga erinra om, att den här föreslagna organisationen under en längre tid och med stor fördel prövats i bland annat Danmark och Finland.

Ett specialhem av ovan angivet slag för manliga elever kräver ett tämligen stort jordbruk men en relativt enkel och billig förläggning. Önskvärt är dessutom, att hemmet är någorlunda centralt beläget. Ur dessa synpunkter äro såväl Margretelund som Forsane väl lämpade för ändamålet.

Däremot måste de sakkunniga bestämt avvisa den i alternativet 2) nämnda möjligheten, att Margretelund och Forsane gemensamt skulle vara yrkeshem för västra delen av landet. Riksdagen uttalade bland annat i här föreliggande fråga, att vid en eventuell minskning av upptagningsområdena för yrkeshemmen man icke finge äventyra det huvudsyfte, som propositionen velat tillgodose. Enligt de sakkunnigas mening komme så att ske vid en uppdelning av yrkeshemsklientelet i västra Sverige på två hem. Gjorda beräkningar utvisa, att Margretelund och Forsane vid en sådan uppdelning endast skulle erhålla 20—30 elever vardera. Bortsett från det ekonomiskt mindre ändamålsenliga i att upprätta allt för små yrkeshem omintetgör ett så ringa elevantal tillräcklig differentiering i yrkesvalet inom skyddshemmet, vilket måste anses vara ett av reformens huvudsyften.

Den ändamålsenligaste lösningen av föreliggande organisationsspörsmål måste därför vara, att ett av hemmen Margretelund och Forsane få ägna sig åt utbildning av yrkeselever, medan det andra blir specialhem för i andligt avseende sent utvecklade elever över den egentliga skolåldern.

Från styrelsen för Margretelund hava de sakkunniga, på därom vid förhandlingar framställd begäran, erhållit en skrivelse, vari styrelsen utvecklar sin uppfattning om hemmets framtida användning. Styrelsen understryker sin förut hävdade uppfattning, att Margretelund alltjämt bör bibehållas vid sin uppgift att enligt lagen om samhällets barnavård omhändertaga och fostra vanartiga och sedligt försummade barn, för vilka den donation tillkommit, som ligger till grund för hemmets upprättande. Styrelsen föreslår, att Margretelund omändras till ett yrkeshem av den typ, skyddshemssakkunniga föreslagit beträffande Forsane samt organiseras i enlighet med de av riksdagen antagna principerna för detta slag av skyddshem med Östergötlands, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs och Värmlands län som upptagningsområde.

För att skapa förutsättningar för genomförande av detta förslag förklarar sig styrelsen villig att under förutsättning av stadsfullmäktiges i Lidköping godkännande medverka till en lösning enligt följande huvudsakliga grunder:

1. Styrelsen överlämnar åt staten nyttjanderätten till stiftelsens jord och

byggnader jämte vid överlämnandet befintliga levande och döda inventarier för en tid av 25 år. Upplåtelsen sker utan annan ersättning än nedan under punkt 7) angives, och egendomen övertages i befintligt skick efter syn, som verkställes enligt de i nyttjanderättslagen angivna grunder.

2. Staten övertager det ekonomiska ansvaret för verksamheten och skall under upplåtelse tiden bestrida kostnaderna för underhåll i fullständigt och gott skick av byggnader och för försäkring av desamma till betryggande värden samt svara för å fastigheterna belöpande skatter och onera, vilka förfalla till betalning under upplåtelse tiden, ävensom svara för jordbrukets rationella skötsel.

3. Till bestridande av kostnaderna för hemmets utbyggande enligt den av riksdagen godtagna planen för yrkeshem bidrager stiftelsen med en summa av kronor 150,000:—. Överskjutande belopp gäldas av staten, som likaledes har att svara för utrustning av verkstäder och nyanskaffning av inventarier till de nya förläggningarna. Vad i punkt 2) sägs om statens underhåll och försäkring av byggnader gälle jämväl beträffande byggnader, som staten uppfört enligt förevarande punkt.

Återstoden av stiftelsens till cirka 250,000 kronor nu uppgående kapital fonderas. Den årliga avkastningen må förslagsvis så disponeras, att, sedan kostnaderna för själva stiftelsens förvaltning guldits, intill en tredjedel användes som bidrag till villkorligt utskrivna skyddshemselever, vilka äro hemmahörande inom Lidköping eller inom Skaraborgs län i övrigt, varefter återstoden kapitaliseras.

4. Staten övertager i samband med den nya organisationens ikraftträdande stiftelsens utfästelser gent emot förutvarande befattningshavare vid skyddshemmet, vilka tillerkänts pension. Kostnaderna härför uppgå till kronor 3,000:— per år. Därjämte förutsättes, att stiftelsens förpliktelser beträffande den personal, som avtalsenligt tillförsäkrats rätt till pension eller en tryggare ställning, övertages av staten. Önskvärt är att billiga hänsyn visas mot sådana befattningshavare, som icke kunna vinna anställning inom den nya organisationen i någorlunda motsvarande ställning.

5. Ledningen av skyddshemmet handhaves av en styrelse så sammansatt, att såväl statens som stiftelsens berättigade intressen tillvaratagas. Då enligt bestämmelserna i det testamente, vilket ligger till grund för tillkomsten av Margretelunds skyddshem, ledningen av hemmets angelägenheter skall utövas av en styrelse, utsedd på närmare angivet sätt, torde denna lämpligen kunna, under föutsättning av Kungl. Maj:ts i särskild ordning lämnade tillstånd, kompletteras med två av Kungl. Maj:t förordnade ledamöter, vilka dock ej skola äga deltaga i ärenden rörande ovannämnda fonds förvaltning eller andra ärenden, som uteslutande beröra stiftelsen som sådan.

6. Uppkommer under avtalstiden med hänsyn till önskemål från Lidköpings stad fråga om att från stiftelsens till staten upplåtna fastigheter avstå mark för tomt-, väg-, gatu- eller liknande ändamål, må dylik upplåtelse få äga rum, i den mån så kan ske utan förfång för yrkeshemmets verksamhet, därvid inflytande köpeskillingar disponeras av stiftelsen.

7. Vid avtalstidens utgång frånträder staten sin nyttjanderätt och överlämnar till stiftelsen jord och byggnader i fullgott skick ävensom befintliga levande och döda inventarier, dock minst till myckenhet och värde, som motsvara vad vid övertagandet emottagits. Återlämnandet av fast och lös egendom sker efter syn enligt samma grunder, som tillämpas vid emottagandet. Äganderätten till de byggnader, som under avtalstiden uppförts och vartill stiftelsen på förut angivet sätt bidragit, skall utan vederlag tillfalla stiftelsen. Samma vare förhållandet med de arbetsverktyg och övriga inventarier, vilka icke äro att hänföra till fast egendom.

Styrelsen, som bestämt säger sig förorda Margretelunds användande enligt ovan angivna linjer, förklarar sig dock icke vilja undandraga sig att medverka till hemmets utnyttjande för vård av psykiskt efterblivna vanartiga gossar. Under förutsättning att stiftelsen i detta senare fall ekonomiskt skall svara för verksamheten och själv (intill en preliminärt uppskattad kostnad av 75,000 kronor) bekosta den utbyggnad av hemmet, som även i fråga om denna lösning blir oundgänglig, måste styrelsen, heter det slutligen i skrivelsen, som villkor uppställa, dels att ett blivande avtal ingås för en tid av minst 15 år, dels ock att staten förbinder sig att under avtalstiden lämna ett årligt bidrag motsvarande 900 kronor för elev, dock ej för något år mindre än 27,000 kronor.

För att bedöma de ekonomiska verkningarna av Margretelunds användande som yrkeshem hava de sakkunniga låtit arkitekten Jonsson utföra ritningar och kostnadsberäkningar för de om- och tillbyggnader, som vid sådant förhållande skulle bliva erforderliga. Kostnadsberäkningarna utvisa, att ett utbyggande av hemmet skulle draga en kostnad av omkring 376,000 kronor. Då stiftelsen förklarar sig villig att medverka till omändringen med ett belopp av 150,000 kronor, skulle alltså statens kostnad bliva omkring 226,000 kronor. Observeras bör vidare, att staten vid utgången av avtalsperioden, det vill säga efter 25 år, skulle utan vederlag till stiftelsen överlämna de för nämnda kostnad uppförda byggnaderna. I detta sammanhang bör omnämnas, att en förändring av Forsane skyddshem till yrkeshem beräknas draga en kostnad av 280,000 kronor.

När de sakkunniga för sin del vilja förorda Margretelunds användande som hem för i andligt avseende sent utvecklade skyddshemselever över den egentliga skolåldern, är det icke främst från ekonomiska synpunkter. Uppenbarligen måste man vid organisationens uppgörande i första hand taga hänsyn till vad som för värden av det klientel, skyddshemsverksamheten vill tjäna, är ändamålsenligast. Därvid kunna de sakkunniga icke bortse från det betydelsefulla förhållandet, att Margretelund ligger i så omedelbar närhet av egentlig stadsbebyggelse, att omhänderhavandet av mera svårfostrade elever måste medföra betydande vanskligheter. Vid ett yrkeshem kommer elevantalet att bliva väl dubbelt så stort som vid ett specialhem för psykiskt efterblivna, varjämte yrkeshemmet skall fostra ur vanartssynpunkt mera avancerade elever. Det bästa utnyttjandet av Margretelund anse de sakkunniga alltså vara, att hemmet användes för tidigare angivet ändamål. Något hinder härför finnes icke heller, då styrelsen förklarar sig villig att medverka till en dylik lösning, även om styrelsen helst önskar en förändring till yrkeshem.

Till de villkor, som styrelsen uppställt för sin medverkan, återkomma de sakkunniga längre fram. Redan nu vilja de dock framhålla, att några svårigheter att gå styrelsen till mötes på denna punkt icke synas föreligga.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga även beröra frågan om hem för i andligt avseende sent utvecklade *kvinnliga* skyddshemselever. De på de sakkunnigas rundfråga inkomna svaren utvisa, att man också vid de kvinnliga hemmen i regel anser behov föreligga av specialhem för här angivet ändamål. Sammanlagt beräknas 25—30 nu på skyddshem intagna flickor bäst lämpa sig för vård å hem för efterblivna. I denna siffra ingår liksom vid goss hemmen en del elever i skolåldern. Även med borträknande av dessa torde dock kvarstå så många elever, att skyddshemmet Håkanstorp, som sammanlagt kan taga emot 18 elever, skulle bliva väl utnyttjat för ändamålet.

Som redan tidigare omnämnts var ett av skälen för att vederbörande departementschef icke föreslog riksdagen att låta hem för efterblivna ingå i

skyddshemsorganisationen, att ledningen för skyddshemmet Håkanstorp ställde sig avvisande till tanken på att ändra hemmets verksamhet. Denna orsak har numera bortfallit. I skrivelse till de sakkunniga har hemmets huvudman förklarat sig gå med på den ifrågasatta omläggningen av hemmets arbete. Ett villkor härför är dock, att hemmet inordnas i den nya skyddshemsorganisationen. Om det i framtiden skulle visa sig, att tillgängliga platser å vanliga skyddshem icke äro tillräckliga, önskar dock styrelsen för hemmet att få återgå till den hittillsvarande verksamheten. Styrelsen föreslår även, att hemmet ej benämnes »jordbrukshem», såsom ifrågasatts, utan att det i stället får behålla nuvarande namn, »Håkanstorp, Vita Bandets småbrukshem för flickor».

Till styrelsens skrivelse vilja de sakkunniga anföra, att något hinder för hemmets mera fasta inordnande i den nya organisationen knappast föreligger. Såsom de sakkunniga i annat sammanhang anfört, tenderar tillströmningen till flickhemmen snarare att öka än minska. Av allt att döma bliva samtliga de nuvarande skyddshemmen för flickor även behövlige för framtiden. Någon svårighet att gå styrelsen till mötes i namnfrågan föreligger ej heller. Intet hindrar, att själva typen av hem benämnes på ett sätt, under det att lokala hem få namn enligt vederbörande huvudmans önskan. Även om man, för den händelse specialhem för efterblivna komma att ingå i organisationen, väljer att kalla dessa för »jordbrukshem», kan Håkanstorp få behålla det namn, hemmet nu har.

Organisationsfrågor i övrigt vid skyddshemmen för elever under 18 år.

I det föregående hava de sakkunniga avgivit förslag beträffande skyddshemmen Norrgård och Margretelund. I intet fall har föreslagits, att dessa hem skola förändras till yrkeshem. Härav följer, att något skäl till ändring av skyddshemssakkunnigas förslag i fråga om yrkeshemsorganisationen ej kan anses föreligga. De sakkunniga vilja alltså föreslå, att skyddshemmen *Ljungaskog* och *Forsane* inlösas av staten samt utbyggas till yrkeshem enligt tidigare framlagd plan.

Beträffande skyddshemmet *Sundbo*, som jämväl i propositionen föreslogs till yrkeshem, vilket förslag godkändes av riksdagen, hava de sakkunniga träffat preliminär överenskommelse med hemmets huvudman, Västmanlands läns landsting, om statens övertagande av nämnda hem med äganderätt från den 1 januari 1938. Liknande överenskommelse har träffats med Norrbottens läns landsting i fråga om skyddshemmet *Johannisberg*, i den nya organisationen avsett till kombinerat skol- och yrkeshem. De sakkunniga återkomma i det följande till de ekonomiska villkoren för statsövertagandet.

Däremot har överenskommelse icke kunnat träffas med Västernorrlands läns landsting om övertagande av skyddshemmet *Boda*, vilket i likhet med *Johannisberg* avsetts till kombinerat skol- och yrkeshem. Landstinget har nämligen beslutat, att från den tidpunkt hemmet icke längre erfordras för skyddshemsändamål, lokalerna skola användas för vård av sinnesslöa. De sakkunniga anse emellertid, att detta beslut icke är till förfång för skyddshemsverksamheten. Enligt verkställda beräkningar skulle inlösen av *Boda* kräva ett belopp av 90,000 kronor från den s. k. likvidationsfonden för själva anstaltsbyggnaderna samt 231,000 kronor för egendomen. Härtill skulle komma ytterligare en summa av 185,000 kronor i beräknade utbyggnadskostnader. Sammanlagda kostnaden skulle alltså bliva över 500,000 kronor. Otvivelaktigt kan skyddshemsfrågan för det upptagningsområde, *Boda* skulle betjäna, lösas med mindre kostnader, varjämte det innebär icke obe-

tydliga fördelar att redan från början få iordningställa ett kombinerat hem direkt för sitt ändamål, utan att man är bunden av befintliga lokalförhållanden. Ett nytt hem måste emellertid snarast uppföras i stället för Boda. De sakkunniga anse, att man vid anskaffande av lämplig egendom för ändamålet bör överväga, om icke hemmet bör flyttas något norr ut, detta särskilt med tanke på södra delen av Västerbotten.

För Västerbottens del önskade riksdagen en ytterligare omprövning, huruvida *Stenfors* skyddshem, som ifrågasatts till indragning, skulle kunna inpassas i den nya organisationen som skolhem. Vid den förnyade undersökningen angående platsbehovet, som de sakkunniga verkställt, har det visat sig, att antalet nykomna elever i skolåldern från Jämtland och Västerbotten är ytterst ringa. Flyttades det nya kombinerade skol- och yrkeshemmet längre norr ut, skulle *Stenfors* existensberättigande ytterligare minskas.

Från landstingets förvaltningsutskott i Västerbottens län hava de sakkunniga, efter förhandlingar på ort och ställe, mottagit en skrivelse, vari under hänvisning till humanitära skäl uttalas en önskan att hemmet får bestå under en försökstid av fyra år. De sakkunniga, som senare skola återkomma till de av förvaltningsutskottet föreslagna villkoren, vilja icke sätta sig den framställda begäran. Dock måste de sakkunniga med skärpa understryka, att ett mera permanent utnyttjande av hemmet kommer att medföra betydande kostnader för iståndsättande av huvudbyggnaden samt uppförande av nya ekonomibyggnader för jordbrukets behov. Någon tid framåt torde dock hemmet kunna användas i befintligt skick.

Vid förhandlingar med respektive huvudmän i syfte att träffa avtal om arrendekontrakt har det vidare visat sig, att Stockholms läns landsting önskar använda sitt skyddshem för gossar å *Norrby gård* för annat ändamål. Detsamma gäller även de Värmlands läns landsting tillhöriga skyddshemmen, *Älvåsen* för gossar och *Björkåsen* för flickor. Här nämnda tre hem voro avsedda att ingå i den nya organisationen som skolhem. De sakkunniga hava i dessa fall icke haft några erinringar att framställa. Oavsett att vederbörande huvudmän hava att taga ställning till hithörande frågor främst med beaktande av sina egna intressen, anse de sakkunniga, att de hem, det här gäller, icke äro särskilt väl lämpade för sina avsedda nya uppgifter. Sannolikt skulle redan skyddshemssakkunniga hava föreslagit deras nedläggande som skyddshem, om de icke ansett sig förpliktade att i mån av vårdbehov föreslå bibehållande av de nuvarande skyddshemmen. Om *Norrby gård* gäller sålunda, att hemmet är väl stort för att användas som skolhem, samt att det ligger allt för avlägset i förhållande till upptagningsområdet. Flertalet elever äro nämligen hemmahörande i Stockholms omgivning. Om *Älvåsen* gäller i någon mån detsamma, och *Björkåsen* slutligen är beläget allt för långt väster ut, varjämte lokalerna icke hava den hemliknande karaktär som de framför allt vid ett skolhem för flickor böra äga.

De tre hem, som här alltså ifrågasättas till nedläggande, behöva ersättas endast av två nya hem. *Älvåsen* kan, såvitt nu är möjligt bedöma, utan svårighet undvaras i den nya organisationen. Upptagningsområdet bör lämpligen delas mellan *Åkerby* och *Gräskärr* samt möjligen något mera skyddshem. Ett nytt skolhem för gossar i östra Sverige bör helst förläggas till lämplig egendom ej allt för långt från Stockholm, och det skolhem för flickor, som är avsett att ersätta *Björkåsen*, bör uppföras å central plats inom det stora upptagningsområdet, som omfattar Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands och Kopparbergs län.

Även om här föreslagna ändring av organisationen gäller liksom beträffande det kombinerade skol och yrkeshemmet i södra Norrland, att några merkostnader icke uppstå. Utan att ingå i detaljer vilja de sakkunniga

framhålla, att en inlösen av de nu till nedläggande föreslagna tre hemmen lågt räknat skulle hava dragit en kostnad av 600,000 kronor, under det att uppförandet av de nya skolhemmen säkerligen kommer att ställa sig väsentligt billigare. Också i detta fall bör vidare understrykas värdet av att få hem som äro speciellt uppförda för sitt ändamål.

Slutligen ifrågasätta de sakkunniga ytterligare en ändring av organisationen. Det har nämligen visat sig, att skyddshemmet *Sonestorp*, vilket i den nya organisationen skall ingå som hemskola, är i trängande behov av utökade lokaler. Frågan om tillbyggnad av hemmet samt uppförande av ett särskilt mödrahem har länge varit aktuell. I det ovissa läge, som skyddshemsorganisationen under senare år befunnit sig, hava emellertid de nuvarande huvudmännen intagit en avvaktande hållning. Hemmets utbyggande kan, enligt de sakkunnigas mening, icke uppskjutas ytterligare. De sakkunniga, som återkomma till detaljerna vid utbyggandet i samband med sina beräkningar av kostnaderna för vissa organisationsändringar, kunna icke föreslå ett utbyggande med statsmedel av hemmet, som nu äges av städerna Hälsingborg, Landskrona och Lund, utan att det inlöses av staten. Staten synes därför redan från den 1 januari 1938 böra övertaga jämväl detta skyddshem.

Skyddshemmet Höredas ställning i den nya organisationen.

Skyddshemmet Höreda är beläget å förra barberarbostället Långanäs nr 1 i Höreda socken av Jönköpings län. Egendomen uppläts till Jönköpings läns landsting med nyttjanderätt genom Eders Kungl. Maj:ts brev till domänstyrelsen den 14 juni 1907. Landstinget anordnade å egendomen ett skyddshem samt uppförde härför erforderlig byggnad. Då staten efter ändringen av barnavårdslagen 1934 måste anskaffa ett skyddshem för det nya manliga klientelet — ynglingar i åldern 18—21 år — ansågs Höreda ur olika synpunkter vara lämpligt för ändamålet. Det tidigare elevbeståndet vid skyddshemmet hade under de närmast föregående åren starkt minskats, varför det icke mötte några svårigheter att placera eleverna vid andra hem. Landstinget åtog sig genom överenskommelse med staten att under närmare angivna villkor ombesörja skyddshemsvården för det nya klientelet. Avtalet härom är av följande lydelse:

»1. Landstinget — som på grund av brev till domänstyrelsen den 14 juni 1907 på vissa villkor fått med nyttjanderätt avgiftsfritt å sig upplåten viss del av förra barberarbostället Långanäs n:r 1 i Höreda socken av Jönköpings län och som därstädes har anordnat ett skyddshem — åtager sig att enligt plan, som av Kungl. Maj:t godkännes, verkställa om- och tillbyggnad av nämnda skyddshem till ett skyddshem enligt 43 § 5 mom. första punkten i lagen om samhällets barnavård och ungdomsskydd att tagas i bruk den 1 jan. 1935 ävensom att där mottaga högst 30 ynglingar, vilka med stöd av 22 § d) i samma lag omhändertagits för skyddsuffostran eller sön från annat skyddshem dit överlämnas.

2. För utförande av förenämnda om- och tillbyggnad erhåller landstinget ett lån av statsmedel å högst 30,000 kronor att uppbäras och åtnjutas under följande villkor, nämligen:

att av lånebeloppet den 1 aug. 1934 utbetalas högst 15,000 kronor samt återstående högst 15,000 kronor, då halva om- och tillbyggnadsarbetet genomförts,

att landstinget vid lyftande av nämnda belopp avlämnar av landstinget utfärdade förbindelser å beloppen,

att ränta å lyftat belopp efter en räntefot av fyra och en halv procent skall erläggas halvårsvis varje år den 30 juni och den 31 dec., intill dess lånet bli-

vit till fullo guld, dock att — intill dess skyddshemmet blivit efter vederbörlig avsynning taget i bruk för sitt ändamål — skyldighet för landstinget att gälda ränta, på sätt nyss sagts, föreligger endast i den mån och med det belopp, varmed ränta å lyftat lånebelopp för vederbörande tidsperiod åtnjutits av landstinget,

samt att landstinget håller skyddshemmets byggnader brandförsäkrade till betryggande belopp.

3. Staten erlägger för skyddshemmet en årlig hyra, motsvarande dels det räntebelopp, landstinget har att å ifrågavarande statslån för år erlagga, dels ock 1,600 kronor såsom ersättning för inackordering av skyddshemmets nuvarande elever i annat skyddshem. Hyran erlägges halvårsvis i efterskott.

4. Landstinget erhåller för varje i skyddshemmet intagen eller därifrån villkorligt utskreven elev det statsbidrag och den skyddshemsavgift, vartill skyddshem i allmänhet äro berättigade. För varje elev, som första gången intages i skyddshemmet, utgår av statsmedel ett beklädnadsbidrag av 150 kronor, som utbetalas halvårsvis i efterskott. Vid överflyttning till skyddshemmet av elever från annat skyddshem eller från allmän uppfostringsanstalt utgår dock icke beklädnadsbidrag av statsmedel. Elev, som utskrivs skall av skyddshemmet förses med nödig utrustning.

5. För att sätta skyddshemmet i tillfälle att i erforderlig mån anlita läkare för undersökning och observation av de intagna för bedömning av deras tillstånd i psykiskt hänseende erhåller landstinget av statsmedel ett bidrag av 1,500 kronor för år räknat, att utbetalas halvårsvis i efterskott. Kungl. Maj:t äger utfärda särskilda föreskrifter angående användandet av bidrag, som här avses.

6. Landstinget åtager sig, att, då elevernas antal är tillräckligt stort för att tillåta deras sysselsättande i arbete för annat ändamål än jordbrukets skötsel, efter samråd med statens inspektör för skyddshemmet anordna statsunderstödda verkstadsskolor, dock under förutsättning att lån av statsmedel erhålles för inköp av nödiga verktyg och maskiner för verkstadsskolorna.

7. Landstinget förpliktar sig att hålla skyddshemmets lokaler i ändamålsenligt skick samt att anställa erforderligt antal befattningshavare för hemmets skötsel. Nämnda befattningshavare skola, för att kunna anställas, av statens inspektör för skyddshemmet hava blivit förklarade behöriga till tjänstgöring vid hemmet. Rörande lärares behörighet för undervisning i verkstadsskola gäller, vad därom är stadgat i yrkesskolestadgan.

8. Därest antalet underhållsdagar vid hemmet under något år icke uppgått till 10,220 (= 28,365), är landstinget berättigat till ersättning av statsmedel med 1 krona 65 öre $\left(= \frac{1}{2} \cdot \frac{1,200}{365} \right)$ för varje dag, varmed det verkliga

antalet underhållsdagar understiger 10,220, dock att under hemmets första verksamhetsår ersättningen för icke belagda platser skall sänkas med 25 procent.

9. Kungl. Maj:t utser en ledamot jämte suppleant i skyddshemmets styrelse. Övriga ledamöter i styrelsen väljas av landstinget.

10. Denna överenskommelse gäller tills vidare och intill tre år efter skedd uppsägning, för såvitt icke bestämmelserna i Kungl. Maj:ts förenämnda brev till domänstyrelsen den 14 juni 1907 till annat föranleda.

11. Genom denna överenskommelse sker ej ändring i bestämmelserna i nyssnämnda brev den 14 juni 1907, men, därest det i brevet omförmälda bostället på där angivet sätt återgår till staten, är landstinget från och med den dag så sker befriat från ytterligare betalningsningsansvar för det i punkten 2 omförmälda lånet jämte ränta.»

I sina betänkanden framlade icke skyddshemssakkunniga något förslag till nyorganisation av skyddshemmet Höreda. Skyddshemssakkunniga, som förutsatte att jämväl detta hem skulle övertagas av staten, ansågo, att med förslag i frågan borde anstå ännu någon tid, tills erfarenhet vunnits beträffande verkningarna av 1934 års lag. Frågan borde göras till föremål för särskild utredning i så god tid, att den kunde föreläggas 1937 års riksdag.

Numera hava närmare två år förflutit, sedan skyddshemmet Höreda började sin nya verksamhet, och större erfarenhet har vunnits av hemmets arbete, varför man lättare kan taga ställning till hemmets uppgift i den nya skyddshemorganisationen. Sammanlagt hade till den 22 sistlidne oktober till Höreda överlämnats 35 ynglingar, av vilka 8 tidigare vårdats på andra skyddshem. Vid hemmet kvarvoro 22 elever, under det 8 voro villkorligt utskrivna. Fem elever hade befunnits vara så svårbehandlade, att de måst överlämnas till statens uppfostringsanstalt å Bona.

Den vunna erfarenheten giver vid handen, att hemmet på det stora hela taget är lämpat för sin nya och svåra uppgift. Även om svårigheter förefunnos under den första tiden, har verksamheten i stort kunnat bedrivas under relativa lugna förhållanden och med till synes gott resultat. Någon anledning att söka annan anstalt för fostran av det klientel, som skyddshemmet Höreda har att taga hand om, torde därför icke föreligga. Däremot synas starka skäl tala för att staten övertager verksamheten, som i fortsättningen bör bedrivas efter samma linjer som nu. Dock vilja de sakkunniga uttala, att hemmet icke är lämpligt för särskilt opålitliga och svårbehandlade elever. Härför kräves en anstalt med större personal och bättre resurser i fråga om lokaler etc. En dylik anstalt står också till buds genom den bestämmelse i gällande lagstiftning, som möjliggör överflyttning av elever från Höreda till statens uppfostringsanstalt å Bona. Även om Bona-anstalten från början icke är inrättad med tanke på de äldre elever, det här gäller, så torde anstalten med sin relativt ringa beläggning väl kunna skapa den differentiering, som det svårbehandlade Höredaklientelet's överflyttning nödvändiggör.

Statens övertagande av skyddshemmet Höreda bör ske från den 1 januari 1938 eller samma tidpunkt, då skyddshemsverksamheten i allmänhet skall förstatligas. Några större svårigheter vid ordnandet av statsövertagandet förefinnas näppeligen. Egendomen tillhör redan förut statsverket och är, som tidigare anförts, upplåten till landstinget allenast med nyttjanderätt. Byggnaderna äro delvis uppförda med hjälp av det statslån å 30,000 kronor, som är omnämnt i tidigare återgiven överenskommelse mellan landstinget och staten. Jämlikt punkt 11) i avtalet upphör landstingets betalningsansvar för detta lån, när staten övertager egendomen. De av landstinget på egen bekostnad uppförda byggnaderna samt döda och levande inventarier skola emellertid inlösas av staten. De sakkunniga återkomma härtill i annat sammanhang. Av inventarierna äro emellertid nyanskaffade maskiner å snickareverkstaden förvärvade med hjälp av statslån å 3,000 kronor. De sakkunniga förutsätta, att dessa maskiner kostnadsfritt överlämnas till staten, under det landstingets betalningsansvar bortfaller. Landstinget erhöll på sin tid även lån å kronor 5,313: 32 för torrläggning av viss mark, varav hittills återbetalats kronor 1,435: 56. Landstinget bör jämväl befrias från betalningsansvar för detta lån.

Beträffande personalens kompetens och löner samt hemmets driftkostnader vilja de sakkunniga föreslå, att samma beräkningsgrunder tillämpas som för yrkeshemmen. Till frågan om formen för statens övertagande av personalen återkomma de sakkunniga.

Utbyggande av statliga hem och därav föranledda engångskostnader m. m.

I skyddshemspropositionen till 1936 års riksdag beräknades engångskostnaderna för yrkeshem samt kombinerade skol- och yrkeshem på följande sätt:

Utbyggnadskostnader m. m. i runt tal	kronor 1,360,000
Inlösen av jordbruk med byggnader och inventarier	» 500,000
Inlösen av anstaltsbyggnader, vartill medel skulle tagas ur den s. k. likvidationsfonden	» 500,000.

När de sakkunniga nu gå att lämna uppgift om de efter förhandlingar med skyddshemmens nuvarande huvudmän preliminärt fastställda kostnaderna för statsövertagandet av vissa hem, vilja de erinra därom, att i det föregående ifrågasatta förändringar av organisationen även inverka på engångskostnaderna. Den väsentliga följdén blir, att vissa utgifter, vilka först vid övergångstidens slut skulle uppkomma, måste bestridas under de två närmaste budgetåren. Reellt sett inträder emellertid en väsentlig minskning av engångskostnaderna, därest de sakkunnigas förslag följes. Visserligen möter det rätt stora svårigheter att mera exakt angiva summan av uppkommande besparingar, men i varje fall torde denna komma att överstiga 200,000 kronor.

Någon annan ändring av utbyggnadskostnaderna för yrkeshemmen Ljungaskog, Forsane och Sundbo samt det kombinerade skol- och yrkeshemmet Johannisberg inträder icke än den förut berörda minskningen för Forsanes vidkommande av 30,000 kronor. Däremot bortfaller den beräknade kostnaden för Bodas iordningställande till kombinerat skol- och yrkeshem. Vid Boda hade av skyddshemssakkunniga beräknats åtgå 185,000 kronor för byggnadsarbeten, vartill skulle komma utgifter för inrättande av smedja och slöjdlokal samt anskaffande av inventarier. Om kostnaden härför beräknas till 10,000 kronor, skulle alltså sammanlagt 195,000 kronor av utbyggnadsanslaget falla på Boda. De sakkunniga utgå ifrån, att i första hand detta belopp skall användas för inköp av egendom och utbyggande av det hem, som skall ersätta Boda. De sakkunniga hava ej ansett det ligga inom ramen för deras uppdrag att utarbeta detaljerat förslag till nytt kombinerat skol- och yrkeshem. Anstalter i detta hänseende böra dock vidtagas så snart, att proposition i ämnet kan föreläggas 1937 års riksdag. Kostnaden för ett nytt hem kan approximativt uppskattas till 385,000 kronor. I det följande kommer att föreslås, att det för inlösen av anstaltsbyggnaderna vid Boda beräknade beloppet 90,000 kronor, får användas för det nya hemmet. Då för detta även stå till förfogande tidigare omnämnda 195,000 kronor, skulle ytterligare erfordras ett belopp av omkring 100,000 kronor. De förut beräknade utbyggnadskostnaderna för yrkeshem samt kombinerade skol- och yrkeshem, minskade med förenämnda 30,000 kronor, böra därför ökas med nämnda belopp eller från 1,330,000 kronor till 1,430,000 kronor. I gengäld kommer kostnaden för inlösen av jordbruken vid de blivande statliga hemmen att minskas med omkring 230,000 kronor, till vilket belopp inlösen av Boda egendom med byggnader och jordbruksinventarier beräknats.

Av ovan angivna utbyggnadskostnad, 1,430,000 kronor, beviljade riksdagen för budgetåret 1936/1937 200,000 kronor. Resterande 1,230,000 kronor torde med hänsyn till gången av utbyggnadsarbetet böra fördelas på tväntne budgetår, så att 800,000 kronor beräknas för budgetåret 1937/1938, under det 430,000 kronor kunna anstå till därpå följande budgetår.

Vidare föreslå de sakkunniga vissa byggnadsarbeten vid de till förstatligande ifrågasatta hemmen Höreda och Sonestorp, av vilka det förra liksom nu är avsett för vård av ungdom, som vid omhändertagandet uppnått 18 års

ålder, under det att sistnämnda hem skall ingå i organisationen som hemskola.

Vid Höreda gäller det att tillgodose behovet av verkstadslokaler samt utrymme för gymnastik. Någon motivering för att vid ett hem av Höredas karaktär böra finnas gymnastiksal och tillräckliga verkstadslokaler, kan knappast behöva anföras i detta sammanhang. För närvarande finnes vid hemmet endast en mindre, mera provisoriskt ordnad snickareverkstad, som är belägen i anstaltsbyggnadens källarvåning. Detta verkstadsutrymme bör, enligt de sakkunnigas mening, disponeras för elevernas fritidssysselsättning med slöjd etc. I stället skulle lokaler för snickeri samt smedja och mekanisk verkstad iordningsställas i en särskild byggnad, som av ekonomiska skäl bör sammanbyggas med ett gymnastikhus. Kostnaden för denna byggnad har av arkitekten Jonsson approximativt beräknats till 65,000 kronor, vilket belopp torde böra anvisas för budgetåret 1937/1938.

Frågan om utvidgning av lokalerna vid Sonestorps skyddshem har varit aktuell ända sedan år 1929. Utredningsarbetet avbröts emellertid, sedan skyddshemssakkunniga tillkallats. Från början avsåg styrelsen för hemmet att bland annat få till stånd mindre sovsalar för eleverna, i vissa fall med endast en sovplats, jämte förbättring av ekonomilokaler och erforderliga bostadsutrymmen åt personalen. Bland annat saknas lämplig bostad åt folkskollärarinna. Genom hemmets förändring till hemskola blir spörsmålet om mindre sovrum synnerligen aktuellt. Man är på sakkunnigt håll allmänt överens om, att flickor i den ålder, som en hemskola skall fostra, helst böra förläggas i rum med endast en sovplats.

Under senare år har dessutom ett starkt behov visat sig av ökade vårdmöjligheter å skyddshem för mödrar med späda barn. Denna fråga bör kunna få en tillfredsställande lösning genom att vid Sonestorp uppföres en byggnad, som är avsedd för dylika elever och deras barn.

Anmärkas bör i detta sammanhang, att tillgången på platser för kvinnliga skyddshemselever för närvarande är ytterst knapp. Något skäl att ytterligare uppskjuta frågan om Sonestorps utvidgning kan alltså icke med hänsyn till beläggningssiffrorna anses föreligga.

De sakkunniga hava låtit arkitekten Jonsson uppgöra ett förslag till frågans lösning. Detta upptager en om- och tillbyggnad av det nuvarande hemmet samt ett särskilt hem för mödrar med späda barn. Jonsson har beräknat den sammanlagda kostnaden till 112,000 kronor.

I föredragande departementschefens anförande till statsrådsprotokollet vid föredragning av meromnämnda propositionen, nr 219, räknades med att likvidationsfondens överskjutande medel, uppskattade till 150,000 kronor, skulle kunna användas för lokalförbättringar vid skolhem och hemskolor. I enlighet härmed torde hinder icke möta att gälda kostnaden för utbyggnaden av Sonestorp med medel ur förenämnda fond, ehuru väl departementschefen knappast synes hava tänkt sig, att ett så betydande belopp, som det här gäller, skulle användas för ett enda hem. De sakkunniga föreslå därför, att ett anslag å 112,000 kronor beviljas för budgetåret 1937/1938.

Någon detaljerad plan för uppförandet av de två nya skolhem, som behövas i ersättning för i det föregående till nedläggande ifrågasatta tre hem, hava av skäl som tidigare angivits icke upprättats av de sakkunniga. Emellertid behöver särskilt flickhemmet för västra Sverige komma till stånd utan onödig tidsutdräkt. Förvaltningsutskottet i Värmlands län har visserligen förklarat sig villigt att hos landstinget förordra, att Björkåsens skyddshem får bestå någon tid, sedan staten övertagit ansvaret för skyddshemsverksamheten. Utskottet önskar dock redan från 1939 års ingång få använda hemmet för nytt ändamål. Även det till Stockholmstrakten föreslagna skolhem-

met för gossar bör komma till stånd snarast. Åtgärder böra därför omedelbart vidtagas för anskaffande av lämpliga egendomar samt uppgörande av ritningar och kostnadsförslag till nya hem. De sakkunniga hava ansett sig böra approximativt beräkna ett belopp av 500,000 kronor såsom erforderligt för ändamålet, varav med hänsyn till kostnaden för inlösen av anstaltsbyggnaderna vid de till nedläggande i detta sammanhang föreslagna hemmen åtminstone 150,000 kronor böra kunna disponeras av till likvidationsfonden inflytande medel. Resterande 350,000 kronor synas böra anvisas med 200,000 kronor för budgetåret 1937/1938 samt 150,000 kronor för därpå följande budgetår.

För inlösen av egendomar jämte jordbruksbyggnader samt levande och döda inventarier vid de till statsövertagande ifrågasatta hemmen erfordras, enligt vid förhandlingar med huvudmännen träffade preliminära överenskommelser, följande belopp:

Ljungaskogs skyddshem	kronor	100,700
Forsane	»	»	135,000
Sundbo	»	»	71,000
Johannisbergs	»	»	36,300
Höreda	»	»	37,000
Sonestorps	»	»	27,000

eller tillhopa kronor 407,000.

Anmärkas bör, att en del av kostnaden, som är beräknad för övertagandet av levande inventarier, icke kan exakt beräknas, då värdet av nämnda inventarier kan förändras något till tiden för statsövertagandet.

Här nyssnämnda belopp, 407,000 kronor, bör anvisas för budgetåret 1937/1938.

Slutligen hava de sakkunniga beräknat kostnaderna för inlösen av anstaltsbyggnaderna vid de blivande statliga hemmen, varvid även medtagits Höreda skyddshem ävensom upptagits approximativa belopp för de i det föregående till nedläggande föreslagna hemmen. Dessa belopp böra, såsom de sakkunniga redan föreslagit, få disponeras för upprättandet av de nya hem, vilka skola ersätta de nedlagda. Inlösningskostnaderna hava beräknats på följande sätt:

Ljungaskogs skyddshem	kronor	49,300
Forsane	»	»	94,500
Sundbo	»	»	112,000
Johannisbergs	»	»	75,000
Höreda	»	»	34,400
Sonestorps	»	»	15,000
Boda	»	»	90,000
Norrby, Älvåsens och Björkåsens skyddshem	»	150,000

eller sammanlagt kronor 620,200.

Nämnda belopp behöver i sin helhet vara tillgängligt under budgetåret 1937/1938 för att dels möjliggöra likvidering av anstaltsbyggnaderna vid de hem, som skola övertagas den 1 januari 1938, dels ock användas för inköp av egendomar samt dessas utbyggnad till tidigare omnämnda nya hem. Jämlikt de riktlinjer, som departementschefen uppdragit för landstingens och vissa städers inlevererande av skyddshemsavgifter till likvidationsfonden och vilka av riksdagen lämnats utan erinran, finnas inga medel disponibla i fonden förrän efter ingången av år 1939. Beloppet bör därför i lämplig form förskottas av tillgängliga statsmedel.

De sakkunniga hava alltså beräknat de sammanlagda engångskostnaderna på följande sätt:

	Budgetåret	
	1937/1938	1938/1939
Utbyggande av tre yrkeshem samt två kombinerade skol- och yrkeshem	800,000	430,000
Utbyggande av Sonestorp och Höreda (112,000 + 65,000) ..	177,000	
Två nya skolhem	200,000	150,000
Inlösen av egendomar jämte jordbruksbyggnader och inventarier	407,000	
Inlösen av anstaltsbyggnader (att ersättas med medel ur den s. k. likvidationsfonden)	620,000	
Summa kronor	2,204,200	580,000

I övrigt få de sakkunniga beträffande de beräknade kostnaderna liksom i det följande omnämnda avtal etc. hänvisa till av sakkunniga till socialdepartementet överlämnade protokoll och andra handlingar.

Slutligen vilja de sakkunniga påpeka, att landstingen i Västmanland och Norrbotten lämnat fullmakt till förvaltningsutskotten att träffa för landstingen bindande avtal rörande statens övertagande med äganderätt av respektive Sundbo och Johannisbergs skyddshem. Beträffande övriga landstingshem, som här ifrågasatts till statsövertagande, nämligen Forsane och Höreda, måste eventuella köpeavtal godkännas av nästkommande års landsting för att bli giltiga. Vidkommande köpeavtal för Ljungaskog och Sonestorp kunna beslut av huvudmännen fattas tidigare, då dessa hem, såsom förut erinrats, ägas av städerna Hälsingborg, Landskrona och Lund.

I detta sammanhang hava de sakkunniga upptagit till behandling den till sakkunniga överlämnade skrivelsen angående lån till Svenska diakonissällskapets skyddshem å Sjötorp för viss utbyggnad. Vid Sjötorp, som i den nya organisationen är avsett till hemskola, föreligger liksom vid Sonestorp behov av modernisering av förläggningslokalerna i syfte att erhålla mindre rum ävensom en gymnastikbyggnad.

De sakkunniga, som för sin del livligt tillstyrka utbyggnaden av Sjötorp, hava låtit arkitekten Jonsson granska uppgjorda ritningar och kostnadsförslag. Jonsson har därvid föreslagit vissa ändringar och förbättringar, vilka de sakkunniga funnit väl motiverade. Kostnaden för byggnadsarbetet skulle, enligt det senast uppgjorda förslaget, belöpa sig till 70,000 kronor. De sakkunniga vilja förorda, att Svenska diakonissällskapet erhåller begärt lån å nämnda belopp att utbetalas i mån så erfordras för byggnadsarbetets drivande.

Vid sina förhandlingar med styrelserna för Sundbo och Johannisbergs skyddshem hava de sakkunniga diskuterat den ordning, i vilken hemmen böra utbyggas. Beträffande Sundbo vilja de sakkunniga föreslå, att man vid utbyggandet av hemmet går så till väga, att redan befintliga verkstadslokaler först erhålla maskiner och övrig utrustning, varjämte bostäder för två verkstadsförmän, två lantbruksförmän och en trädgårdsmästare uppföras. I mån som elevbeståndet ökas, böra därefter iordningställas ytterligare förläggningslokaler.

Vid Johannisberg omändras den ena av de nuvarande två elevbyggnader-na till lämplig förläggning för ungefär 25 äldre elever. För skolhemseleverna åter torde den andra byggnaden tills vidare och i avvaktan på behov av ytterligare vårdplatser för skolhemselever kunna användas utan några större omändringsarbeten. En verkstadslokal för mekaniskt arbete jämte smide bör uppföras och förses med nödiga inventarier. Den nuvarande snickarverkstaden behöver något utökas.

Arrendering av skolhem och hemskolor.

De närmare villkor, enligt vilka staten skall arrendera vissa skolhem och hemskolor, äro angivna i föredragande departementschefens anförande till statsrådsprotokollet vid behandlingen av förut omnämnda proposition, nr 219, till årets riksdag. Det heter i detta anförande bland annat:

»Vad angår statens arrenderande av skolhem och hemskolor, synas härvid särskilda avtal med huvudmännen böra komma till stånd, gällande för viss tid. Arrende torde böra beräknas allenast för jordegendomen med åbyggnader och inventarier. De egentliga anstaltsbyggnaderna med tillhörande tomtområde torde med hänsyn till att det bör åligga statsverket såsom arrendator att bestrida kostnaderna för underhåll av dessa byggnader, försäkring och dylikt böra upplåtas utan ersättning. Efter vad jag inhämtat, torde arrendeavgiften i regel kunna förutsättas täckt av inkomsterna från jordbruket.

Vid uppgörandet av berörda arrendeavtal lärer böra särskilt övervägas storleken av det jordområde, som kan anses lämpligen erfordras för skyddshemmets verksamhet. I den mån området finnes kunna begränsas och huvudmännen prövas kunna disponera återstående område utan olägenhet för skyddshemsverksamheten, synes sådant område böra undantagas vid avtals ingående eller senare. Jämväl bör rätt förbehållas staten att under arrendetiden till annan överlåta brukningen av område, som visar sig icke behöfligt för verksamhetens bedrivande. Arrendeavtal synes böra avse den av mig angivna övergångstiden och sålunda, enligt vad jag strax går att föreslå, gälla tiden den 1 januari 1938 till och med den 31 december 1941. Då det icke bör ifrågakomma, att statsverket belastas med utgifter för anskaffning av levande och döda inventarier, har jag förutsatt, att sådana inbegripas i arrendeavtalen.»

Vid de sakkunnigas förhandlingar med skyddshemmens nuvarande huvudmän hava dessa grunder huvudsakligen accepterats. Överenskommelser hava träffats efter i stort sett följande linjer:

1. Staten skall utan avgift äga rätt använda respektive hems anstaltsbyggnader jämte inventarier och kringliggande område.

2. Arrendena skola i övrigt omfatta hela egendomarna, då det visat sig, att de nuvarande huvudmännen icke med fördel kunna finna någon användning för eventuellt avsöndrat jordområde.

3. Staten erlägger i allmänhet en arrendeavgift per år, som beräknas efter i medeltal 40 kronor per hektar för öppen jord samt tre procent å jordbruksinventariernas bokförda värde.

4. I statsrådsanförandet omnämnda skatter och försäkringsavgifter skola avse under respektive år till betalning förfallen skatt eller avgift.

5. Å inventarieförteckning upptagna inventarier skola värderas vid arrendetidens början och slut. Beträffande levande inventarier skall icke någongdera parten få tillgodogöra sig på grund av prisfluktuationer uppkommen förändring av värdet.

6. Staten är — med undantag för Husby skyddshem — berättigad att i mån av tillgång årligen efter anvisning av vederbörande ägare eller den, ägaren därtill utser, å egendomens skog erhålla utsyning å nödigt bränsle, hägnads- och reparationsvirke. Staten förbinder sig dock att icke genom övergång till vedeldning i större omfattning än som tidigare ägt rum, begära större mängder bränsle, än som tidigare förbrukats.

Med utgångspunkt från under 3) angivna principer hava överenskommelser träffats om följande årliga arrendesummor för nedanstående hem:

Stockholms läns landstings skyddshem å Husby	400 kronor,
Östergötlands » » » » Folåsa	2,100 » ,
» » » » Broby	800 » ,
Malmö stads skyddshem å Östra Spång	800 » ,
» » » » Allarp	50 » ,
Hallands läns landstings skyddshem å Måshult.....	1,300 » ,
Göteborgs och Bohus läns landstings skyddshem å Gräskärr. ...	1,800 » ,
Örebro läns landstings skyddshem å Åkerby.....	1,900 » ,
Gävle stads skyddshem å Engesberg	50 » .

I detta sammanhang bör observeras, att arrendevillkoren för Östra Spångs, Allarps och Engesbergs skyddshem måste godkännas av Malmö respektive Gävle stadsfullmäktige för att kunna anses bindande. Däremot hava lands-
tingen givit sina förhandlare rätt att träffa för huvudmännen bindande
avtal.

Beträffande slutligen Stenfors skyddshem, som av staten skulle arrende-
ras under högst fyra år, har landstingets förvaltningsutskott i Västerbottens
län icke ifrågasatt någon arrendeavgift. Övriga arrendevillkor skola däremot
gälla även för nämnda hem.

Avtal rörande av stiftelser och sammanslutningar drivna skyddshem.

Den mest väsentliga ändringen i förhållandet mellan de enskilda skydds-
hemmens huvudmän och det allmänna blir, enligt de av riksdagen godkända
grunderna, att statsbidrag skall i första hand utgå icke per elever och år utan
för ett bestämt antal platser. Avsikten härmed är att garantera de enskilda
skyddshemmen vissa inkomster samt hindra, att ekonomiska synpunkter
kunna göra sig gällande vid behandling av frågor rörande elevers villkorliga
utskrivning etc.

Avtal i fråga om det antal platser, för vilka ett fast statsbidrag skall utgå,
bör, enligt de sakkunnigas mening, slutas för en tid av fem år i taget. En
dylik tidslängd synes vara tillräcklig för att giva fasthet åt verksamheten.
Å andra sidan kunna under fem år så pass stora ändringar inträda beträf-
fande skyddshemsarbetet, att vederbörande parter icke böra bindas för längre
tid. Uppsäges icke avtal senast ett år före den tid, det utlöper, skall det anses
vara förnyat för ytterligare fem år.

Bestämmelsen om bidrag per plats bör kompletteras med ett tillägg av
innehåll, att, därest under något år medeltalet elever överstiger det platsantal,
för vilket ett fast statsbidrag skall utgå, utgår ersättning för överskjutande
elevantal efter de allmänna grunderna, det vill säga i regel 900 kronor per
elev och år. Vid bestämmandet av det antal platser, för vilka bidrag skall
utgå, hava de sakkunniga även medräknat Vita Bandets småbrukshem Hå-
kanstorp, vilket varit ifrågasatt till nedläggande. Skälen för Håkanstorps
bibehållande äro angivna i annat sammanhang.

Efter förhandlingar med huvudmännen få de sakkunniga alltså föreslå,
att det fasta statsbidraget vid de *kvinnliga* hemmen beräknas utgå för följande
antal platser:

Svenska diakonissällskapets skyddshem å Sjötorp	25 platser
Vita Bandets skyddshem å Håkanstorp	18 »
Vårsta diakonissanstalts skyddshem å Gälegården	50 »
Svenska diakonissällskapets skyddshem å Mossebo	18 »
Diakonissanstalten Samariterhemmets skyddshem å Morängen..	19 »
Stockholms kyrkliga skyddshemsförenings hem å Hornö	33 »

(därav 15 med högre statsbidrag)

Göteborgs diakonissällskaps skyddshem å Härsjögården	25 platser
Stockholms stadsmissions hem Skarvik-Tallåsen	70 »
(särskilda bestämmelser om statsbidragens storlek)	

I avtalen synes böra stadgas, att statsbidraget utbetalas kvartalsvis i efter-skott. Med hänsyn till de enskilda skyddshemmens stundom rätt svaga ekonomi torde man icke ha skäl att dröja längre med utanordningen av ersättning. Eventuell ersättning för överskjutande elevantal bör regleras för varje kalenderår.

Jämlikt den uppgjorda organisationsplanen skall vid varje skyddshem finnas tillgång till psykiatriskt särskilt skolad läkare. De sakkunniga anse, att något bestämt belopp för statens bidrag härtill icke bör angivas i avtalen med de enskilda skyddshemmen. I stället kunna dessa lämpligen erhålla ersättning, för vad de faktiskt utgivit för dylik läkarvård. Eventuellt kan i avtalet ett maximibelopp angivas för här avsedd ersättning.

Staten skall helt naturligt beträffande de enskilda skyddshemmen ha garanti för, att fostringsarbetet bedrives efter godkända principer. Likaledes bör statligt organ pröva olika befattningshavares kompetens och löneförmåner. Slutligen skall staten, enligt det godkända förslaget, hava representation i styrelsen. I här nämnda avseenden synes dock ej avtalen vara rätta platsen för reglering av förhållandet mellan staten och skyddshemmen. De sakkunniga förutsätta i stället, att en kommande stadga för skyddshemsverksamheten kommer att innehålla erforderliga bestämmelser i dessa ting.

Särskilda föreskrifter torde även i någon form böra lämnas därom, att i fall, där staten lämnat eller lämnar lån för uppförande av byggnader vid skyddshem, dessa skola vara brandförsäkrade till betryggande belopp.

Här nämnda statslån löpa i regel med en räntefot av fem procent. Emellertid erhålla hemmen av staten en hyresersättning, som direkt är anpassad efter räntebeloppet och alltså kvittas mot detta. De sakkunniga anse det vara enklare, att nämnda hyresersättning avskaffas, men att i gengäld skyddshemmens byggnadslån göras räntefria.

De skyddshem, som kommit i åtnjutande av byggnadslån, erhålla dessutom av staten ett underhållsbidrag, som är beräknat efter två procent på fastställt byggnadsvärde, vilket ofta sammanfaller med lånebeloppet. Skyddshemssakkunniga uttalade som sin mening, att underhållsbidrag borde utgå till samtliga av stiftelser och sammanslutningar drivna flickhem. Detta bidrag synes böra utgå på grundval av ett byggnadsvärde, som fastställes efter enhetliga grunder för de olika hemmen. I syfte att här åstadkomma rättvisa och likformighet hava de sakkunniga låtit arkitekten Jonsson uppskatta byggnadernas värde vid samtliga enskilda skyddshem för flickor utom Drottning Sophias skyddshem. På grundval av denna uppskattning vilja de sakkunniga föreslå följande underhållsbidrag:

		Beräknat byggnadsvärde	Underhålls- bidrag efter 2 procent
Sjötorps	skyddshem	80,000: —	1,600: —
Håkanstorps	»	65,000: —	1,300: —
Gålegårdens	»	180,000: —	3,600: —
Mossebo	»	120,000: —	2,400: —
Morängens	»	100,000: —	2,000: —
Hornö	»	108,000: —	2,160: —
Härsjögårdens	»	150,000: —	3,000: —
Skarvik-Tallåsens	»	240,000: —	4,800: —
	Summa kronor	1,043,000: —	20,860: —

I detta sammanhang kan nämnas, att under budgetåret 1935/1936 utgingo underhållsbidrag till Morängens, Hornö, Härsjögårdens och Skarvik-Tallåsens skyddshem. Statens kostnader för ändamålet utgjorde kronor 8,780:—.

Vad därefter vidkommer de enskilda skyddshemmen för *manliga* elever vilja de sakkunniga förorda, att de för kvinnliga hem föreslagna villkoren bliva gällande även här med det undantag, att något bidrag för underhåll av byggnader icke bör utgå. De manliga hemmen äro nämligen i den ekonomiska ställningen, att behov av dylikt bidrag icke kan anses föreligga. I fråga om Margretelunds skyddshem föreslå dessutom de sakkunniga att med tillmötesgående av en från hemmets styrelse uttalad önskan, att avtal för detta hem skall avse en period av femton år i stället för fem, som föreslagits för övriga hem. Statsbidrag bör alltså utgå efter 900 kronor per elevplats och år för följande antal platser å nedanstående hem:

Fröbergiska stiftelsens skyddshem å Norrgård	25	platser,
Råby skyddshem, Lund	50	» och
Margretelunds skyddshem, Lidköping	30	= .

Driften under övergångstiden vid skyddshem, som skola nedläggas.

Såsom av det föregående framgår, ifrågasätts sammanlagt fem skyddshem till nedläggande, nämligen Norrby gård, Älvåsen, Björkåsen, Klockarsvedja och Boda. Skyddshemsverksamheten kan redan från den 1 januari 1938 undvara Älvåsen och sannolikt även Klockarsvedja. Då Värmlands läns landsting önskar disponera Älvåsen för annat ändamål redan från den tidpunkt, staten övertager skyddshemsverksamheten, föreslå de sakkunniga, att hemmet nedlägges den 1 januari 1938. Härav följer, att något avtal angående driften under övergångstiden icke behöver träffas i fråga om nämnda skyddshem.

Huruvida Klockarsvedja skall fortsätta sin verksamhet efter den 1 januari 1938, bör bero av vederbörande huvudmans, Gävleborgs läns landsting, egen önskan. För den händelse landstinget vill driva hemmet under hela eller en del av övergångstiden, kräver billigheten, att staten icke ställer sig avvisande. Avtal bör i dylikt fall träffas för 18 platser.

Om Norrby gård, Björkåsen och Boda gäller däremot, att de icke kunna nedläggas, förrän nya hem upprättats i deras ställe. De sakkunniga hava därför hos huvudmännen begärt, att dessa på för stiftelsehem gällande grunder, det vill säga ett statsbidrag av 900 kronor per elevplats och år, skola driva hemmen under åren 1938 och 1939. Denna fråga avgöres i sista hand av landstingen, men de sakkunniga hysa goda förhoppningar — bland annat med hänsyn till förvaltningsutskottens inställning — att Stockholms läns landsting skall vara villigt att uppehålla verksamheten vid Norrby gård och Västernorrlands läns landsting vid Boda under tiden 1 januari 1938—31 december 1939. För Björkåsens vidkommande synes det sannolikt, att huvudmannen, Värmlands läns landsting, är villig uppehålla verksamheten åtminstone under år 1938.

Med hänsyn till beläggningen och driftkostnaderna under senare år vid här nämnda skyddshem böra avtal träffas för 35 elevplatser å Norrby, 32 å Björkåsen och 35 å Boda.

De sakkunniga vilja alltså sammanfattningsvis föreslå, att verksamheten vid till nedläggande föreslagna hem, under förutsättning av vederbörande huvudmans medgivande, skall avvecklas på nedanstående sätt:

	Antal bidrags- berättigade platser	Verksamheten upphör med ut- gången av år
Norrby gård	35	1939
Älvåsen	—	1937
Björkåsen	32	1938
Klockarsvedja	18	1941 (senast)
Boda	35	1939.

Lokalförbättringar vid skolhem och hemskolor.

En sammanställning av antalet till skyddshem överlämnade elever under senare år visar, att en förskjutning uppåt i fråga om medelålder på de ny-intagna ägt rum. Man måste av detta draga den slutsatsen, att antalet skolhem för gossar — för flickorna ligger saken något annorlunda till — måhända efter övergångstidens slut bör minskas. Såsom de sakkunniga i annat sammanhang föreslagit, skulle den ändringen redan från början inträda i organisationen, att ett nytt skolhem, Norrgård, inpassas, under det ett annat, Älvåsen, kommer att utgå.

Under nuvarande osäkra förhållanden och innan någon erfarenhet vunnits, hur den nya organisationen kommer att verka, kunna de sakkunniga icke föreslå några lokalförbättringar vid skolhemmen för gossar. Även om i vissa fall utbyggnader, t. ex. för gymnastik eller förbättring av sovsalar, kunde anses önskvärda, är dock intet av skolhemmen i så dåligt skick, att det ej kan utan större olägenhet brukas under övergångstiden.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga fästa uppmärksamheten vid det förhållandet, att löneförmånerna efter genomförd omorganisation av skyddshemsverksamheten komma att beräknas på annat sätt än för närvarande. Jämlikt skyddshemsakkunnigas förslag till lönestater för hemmen skola vederbörande befattningshavare, i likhet med vad fallet normalt är inom statens verksamhet, erhålla en kontant lön samt vidkännas avdrag för åtnjutna naturaförmåner. Hittills hava föreståndarna ofta haft utom kontant lön och bostad även fritt vivre för sig själva och sina familjer. En strikt tillämpning av skyddshemsakkunnigas förslag till lönestater kunde i vissa fall medföra, att en föreståndare, där möjligheter till matlagning icke finnas inom föreståndarebostaden, framställde krav på bostadens omändring. De sakkunniga vilja emellertid uttala, att intet hindrar, att under övergångstiden fortsättes med nu tillämpade förhållanden beträffande personals och i vissa fall familjemedlemmars vivre. Enda skillnaden blir, att sedan nya lönestater trätt i kraft, befattningshavaren får vidkännas avdrag för naturaförmåner å den bruttolön, han äger uppbära.

Beträffande flickhemmen ligga lokalförhållandena något annorlunda till. Här kan, som redan påpekats, en viss knapphet på elevplatser konstateras, och sannolikt kommer beläggningen snarare att öka än minska.

Särskilt beträffande två hem, de till hemskolor avsedda Sjötorps skyddshem vid Huddinge och Sonestorps skyddshem vid Örkelljunga, föreligga omedelbart behov av lokalförbättringar. Dessa frågor äro emellertid redan i annat sammanhang behandlade av de sakkunniga.

Slutligen vilja de sakkunniga här understryka, att underhållskostnaderna för de av staten arrenderade hemmen kunna komma att ställa sig relativt höga under de närmaste åren. I åtskilliga fall hava nämligen de nuvarande huvudmännen, i avvaktan på statsmakternas beslut i fråga om skyddshemmen, verkställt endast det mest nödvändiga underhållet. Uppmärksammas bör emellertid i detta sammanhang att de uppgjorda arrendevillkoren äro

för staten så fördelaktiga, att det underhåll, staten ikläder sig, icke kommer att bliva ur ekonomisk synpunkt oskäligt betungande. Sannolikt är ju även, att staten efter övergångstidens slut kommer att övertaga flertalet skolhem och hemskolor, varvid staten själv får nytta av att byggnader och inventarier äro i gott skick.

Personalbehovet vid skolhemmen m. m.

I skyddshemssakkunnigas förslag ingingo också personalstater för de olika slagen av skyddshem. Eders Kungl. Maj:ts proposition, nr 219, till årets riksdag tog ej ställning i detalj till detta spörsmål. Klart är emellertid, att dessa lönestater, därest de bliva godkända av statsmakterna, icke kunna helt tillämpas, förrän omorganisationen är genomförd. Under övergångstiden måste hänsyn tagas till då rådande speciella förhållanden. Sålunda kommer t. ex. jordbrukspersonal att åtminstone under denna tid finnas kvar vid skolhemmen för gossar. Liksom skyddshemmen endast successivt och helst utan störningar eller avbrott skola anpassas efter sina mera differentierade uppgifter inom organisationen, böra även personalförhållandena regleras på samma sätt. Med hänsyn härtill torde man få beräkna, att större delen av övergångstiden hinner gå till ända, innan personalen blivit till storlek och kompetens anpassad efter de nya förhållandena. Å andra sidan får den relativa osäkerhet, som kommer att prägla övergångstiden, icke medföra, att personalen försättes i sämre ställning än för närvarande.

Skyddshemssakkunniga hade föreslagit, att vissa ledande befattningar vid skyddshemmen skulle ledigförklaras, innan staten övertog verksamheten. Beträffande andra tjänster skulle det ankomma på vederbörande styrelse att bestämma, huruvida ledigförklarande borde komma i fråga, eller de gamla befattningshavarna utan vidare överföras på nya lönestater. Med bibehållande av dessa huvudsynpunkter torde man dock böra iakttaga en viss mjukhet i fråga om tidpunkten för tillsättandet av de olika tjänsterna. I vissa fall kan det vara möjligt och lämpligt att redan så gott som från början av den statliga verksamheten anställa personalen på ny stat, men ofta kommer det nog att visa sig mera ändamålsenligt att dröja därmed, tills vederbörande hem vunnit stadga i sin nya uppgift inom organisationen.

Det lämpligaste tillvägagångssättet synes vara, att staten vid övertagandet av verksamheten den 1 januari 1938 bibehåller nuvarande personal på gällande villkor. Allt eftersom verksamheten utvecklas, anställs personalen på ny lönestat, varvid av skyddshemssakkunniga angivna synpunkter iakttagas. I den mån skolhemmen skriva ut sina äldre elever, avvecklas den personal, som icke längre kan anses vara erforderlig, sedan hemmens verksamhet sålunda begränsats. Vid avvecklandet av personalen toges största möjliga hänsyn till vederbörandes personliga intressen. Där så kan ske, verkställes personalindragningar i samband med pensionering eller frivillig övergång till annan verksamhet. Redan från början iakttages, att lärarpersonal, som icke kan komma att utnyttjas för framtiden, blir i tillfälle att med hjälp av s. k. företrädesrätt återgå till verksamhet i folkskola.

Genom den successiva anpassning efter förhållandena, som här skisserats, synes personalkostnaderna under övergångstiden kunna något begränsas. Undvikas kan dock ej, såsom skyddshemssakkunniga påpekade i sitt andra betänkande, att kostnaderna för befattningshavarnas löner under de närmaste åren komma att bli något högre, än sedan organisationen vunnit erforderlig fasthet.

De sakkunniga förutsätta, att skyddshemsinspektören och vederbörande styrelser komma att med uppmärksamhet följa utvecklingen av personal-

behovet vid hemmen samt till Eders Kungl. Maj:ts prövning framlägga de förslag, vartill omständigheterna påkalla.

Sammanfattning.

De sakkunniga föreslå alltså

A. beträffande *organisationen*:

att skyddshemmen Ljungaskog och Forsane inpassas i organisationen såsom yrkeshem samt utbyggas enligt skyddshemssakkunnigas förslag;

att skyddshemmet Margretelund ingår i organisationen som hem för i andligt avseende sent utvecklade manliga elever över den egentliga skolåldern;

att skyddshemmet Håkanstorp erhåller samma uppgift i fråga om de kvinnliga eleverna;

att av Fröbergiska stiftelsen å Norrgårds egendom upprättas ett skolhem för gossar;

att skyddshemmet Stenfors tillsvidare på försök under högst fyra år bibehålles såsom skolhem;

att skyddshemmen Klockarsvedja, Norrby, Älvåsen, Björkåsen och Boda efter viss övergångstid nedläggas;

att i övrigt följande nya hem upprättas: ett kombinerat skol- och yrkeshem i nedre Norrland, ett skolhem för gossar i stockholmstrakten och ett skolhem för flickor i västra Sverige;

att skyddshemmet Sonestorp inlöses av staten och utbygges enligt i det föregående angiven plan;

att skyddshemmet Höreda likaledes inlöses av staten samt utbygges på sätt förut angivits;

samt att skyddshemmen Husby, Folåsa, Broby, Östra Spång, Allarp, Mäs-hult, Gräskärr, Åkerby och Engesberg tills vidare arrenderas av staten.

B. i fråga om *engångskostnader*:

att för utbyggande av yrkeshem och kombinerade skol- och yrkeshem beräknas ett belopp — utöver tidigare anvisade 200,000 kronor — av 1,260,000 kronor, varav 800,000 kronor anvisas såsom reservationsanslag för budgetåret 1937/1938;

att för det kombinerade skol- och yrkeshem, som skall ersätta Boda, dessutom får disponeras ett belopp av 90,000 kronor ur likvidationsfonden;

att för utbyggande av Sonestorp och Höreda för budgetåret 1937/1938 anvisas ett reservationsanslag av 177,000 kronor;

att för inrättande av två nya skolhem beräknas dels ett belopp av 150,000 kronor ur likvidationsfonden, dels ock ett belopp av 350,000 kronor, varav 200,000 kronor beviljas såsom reservationsanslag för budgetåret 1937/1938;

att för inlösen av jordbruken med byggnader och inventarier vid skyddshemmen Sundbo, Johannisberg, Ljungaskog, Forsane, Höreda och Sonestorp för budgetåret 1937/1938 beviljas ett reservationsanslag av 407,000 kronor;

att av till likvidationsfonden inflytande medel för inlösen av anstaltsbyggnader vid Sundbo, Johannisberg, Ljungaskog, Forsane, Höreda och Sonestorp användes ett belopp av 380,200 kronor, vilket jämte tidigare omnämnda 90,000 kronor till ett nytt kombinerat skol- och yrkeshem samt 150,000 kronor till två nya skolhem eller sammanlagt 620,200 kronor förskottteras av statsmedel under budgetåret 1937/1938;

att Svenska diakonissällskapet för vissa byggnadsarbeten vid skyddshemmet Sjötorp beviljas ett lån å 70,000 kronor.

C. angående *driften* av skyddshemmen:

att arrendeavtalen med ägarna till förenämnda skyddshem upprättas för fyra år, räknat från den 1 januari 1938, enligt i det föregående angivna principer;

att avtal upprättas med huvudmännen för de hem, som ifrågasatts till nedläggande angående verksamhetens fortsättande under i det föregående angiven tid samt på föreslagna villkor;

att avtal träffas med huvudmännen för de av stiftelser och sammanslutningar drivna hem, vilka skola ingå i den nya organisationen, enligt sakkunnigas förslag;

att personalen vid samtliga de hem, vilka skola drivas av staten, den 1 januari 1938 övertages på nu gällande villkor och först i mån av hemmens omorganisation för sina nya uppgifter uppföres på ny lönestat.

Stockholm den 18 december 1936.

Underdånigst

Gustaf Ehrnberg.

Josef Weijne.

Innehållsförteckning.

	Sid.
I. Skyddshemsorganisationens slutliga utformning	3
1. 1936 års riksdagsbeslut	3
2. Förslag beträffande användningen av Fröbergiska stiftelsen och dess skyddshem å Norrgård samt skyddshemmen Margretelund, Ljunga-skog och Forsane.....	6
3. Förslag beträffande skyddshemmet Håkanstorp	14
4. Förslag beträffande skolhem för gossar och yrkeshem för Norrland	15
5. Förslag om ändringar i övrigt av skyddshemsorganisationen för elever, omhändertagna för skyddsuppfostran före fyllda 18 år....	21
II. Statens övertagande och utbyggande av vissa hem samt därav föranledda kostnader	27
III. Villkor för statens arrenderande av vissa hem.....	42
IV. Lån till Svenska diakoniss-sällskapet och Stockholms stadsmission för utbyggande av skyddshemmen Sjötorp och Skarvik-Tallåsen.....	44
V. Lokalförbättringar i övrigt vid skolhem och hemsolor.....	57
VI. Avtal rörande verksamheten vid icke statliga skyddshem	59
VII. Driften under övergångstiden vid skyddshem, som skola nedläggas....	63
VIII. Anslag till skyddsuppfostran.....	64
1. Skyddshemspersonalen och dess avlöning.....	64
2. Avlönings- och omkostnadsstater för de statliga skyddshemmen budgetåret 1937/1938.....	70
3. Framställning om förhöjt statsbidrag till Drottning Sophias skyddshem	75
4. Anslagsbehovet.....	80
IX. Hemställen	82
Bilaga	84